

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

EBEVEYNLERİN DOĞAYLA İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE ÇOCUKLARININ DOĞAYLA BAĞLANTI KURMA EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Semra SAYIN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

EBEVEYNLERİN DOĞAYLA İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE ÇOCUKLARININ DOĞAYLA
BAĞLANTI KURMA EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' LEVEL OF CONNECTION WITH NATURE
AND THEIR CHILDREN'S TENDENCIES TO CONNECT WITH NATURE

Semra SAYIN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Semra SAYIN'ın hazırladığı “Ebeveynlerin Doğayla İlişki D¼zeyleri ile Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurma Eğilimleri Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Dr. Öğr. Üyesi Özlem OKYAY	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOğLU	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Selda ARAS	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından ... /.../.... tarihinde uygun gör¼lmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca ..... / ..... / ..... tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu çalışmanın amacı, ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda “Ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilimleri arasında ne tür bir ilişki vardır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan çalışma, ilişkisel tarama modelinde nicel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, Trabzon ilinde MEB’e bağlı anasınıfları, bağımsız anaokulları ve uygulama anasınıflarında eğitim görmekte olan çocuklar ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın örneklem grubunu ise 225 ebeveyn ve çalışmaya dahil edilen okul öncesi kurumlarına devam etmekte olan 60-72 aylık 225 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmada, ebeveynlerden ve 60-72 aylık çocuklarından gerekli verileri toplamak için “Ebeveyn-Çocuk Demografik Bilgi Formu”, “ Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeği” , “ 60-72 Aylık Çocuklarda Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği” ve “Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi” kullanılmıştır. Verilerin analizi IBM SPSS Statistics v.26 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Normal dağılım gösteren verilerin analizinde T-Test ve ANOVA ; normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde ise Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre yalnızca Doğayla İlişki Ölçeği ile çocuk yaşı değişkeni arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=-0,179$; $p=0,037$).

Anahtar sözcükler: Çocuk ve doğa, Doğayla ilişki, Doğayla bağlantı kurmaya eğilim, Ebeveyn, çocuk ve doğa ilişkisi, Erken çocukluk dönemi

Abstract

The aim of this study is to reveal the relationship between parents' levels of relationship with nature and their children's tendency to connect with nature. For this purpose, "What kind of relationship is there between parents' level of relationship with nature and their children's tendency to connect with nature?" The answer to the question has been sought. The study is a quantitative study in the relational screening model. The population of the study consists of children and their parents who are educated in kindergartens affiliated to the Ministry of National Education, independent kindergartens and practice kindergartens in the 2021-2022 academic year in Trabzon. In this context, the sample group of the study consists of 225 parents and 225 children aged 60-72 months who attend preschool institutions included in the study. In the study, to collect the necessary data from parents and their 60-72 month old children, "Parent-Child Demographic Information Form", "Parent Nature Relationship Scale", "60-72 Month Old Children's Tendency to Establish Connection with Nature Scale" and "Parent Opinions Survey on Activities in Nature" were used. Data analysis was carried out using IBM SPSS Statistics v.26. T-Test and ANOVA in the analysis of normally distributed data; Mann Whitney-U and Kruskal Wallis-H analyzes were used to analyze data that did not have normal distribution. According to the results of the study, it was determined that there was only a negative and very weak significant relationship between the Relationship with Nature Scale and the child age variable ($r=-0.179$; $p=0.037$).

Keywords: Child and nature, Relationship with nature, Tendency to connect with nature, parent, Child and nature relationship, Early childhood

Teşekkür

Kendisinden çok şey öğrendiğim, yüksek lisans eğitimim boyunca tüm süreçte çalışmalara olan ilgimi daima destekleyen ve her anlamda yanımda olan, akademik anlamda daha iyi bir seviyeye gelebilmem için emeğini, zamanını, güzel sözlerini esirgemeyen çok sevgili danışmanım ve hatta bir danışmandan çok daha fazlası olan sevgili Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Dahil olduğum tüm derslerinde kendime yeni bilgiler kattığım, desteğini hissettiğim ve önemli önerileri ile tezime katkıda bulunan değerli Hocam Doç. Dr. Selda ARAS'a, tez sürecinde çalışmalarından faydalandığım, önemli geri bildirimleri ile tezimi daha iyi bir içerik ve formatta tamamlamamı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Özlem OKYAY'a,

Tez sürecinde ve öncesinde birçok paylaşımda bulunduğum, çalışmalarımızı güzellikle tamamlayabilmek için birbirimize motivasyon kaynağı olduğumuz değerli arkadaşım Özde Nur KULAKCI ve Ankara günlerimi kolaylaştıran sevgili arkadaşım Banu ARIN'a,

Bu süreçte hep yanımda olan, her zaman her anlamda destek veren, tüm kararlarımda bana en çok inananlardan biri olan canım dostum Havva PEKİN GÖR'e, sevgili arkadaşlarım Faika Kübra AYDIN'a, Sahibe ÇALIŞKAN'a

Bana Güney Kore'den motivasyon kaynağı olan arkadaşım MinHee YEUN'a,

Başta beni hep çok destekleyen ve inancını yitirmeyen canım kız kardeşlerim Havva Derya SAYIN KÖSE ve Semiha SAYIN olmak üzere sevgili annem Sevim SAYIN, babam Hanefi SAYIN, ikiz kardeşim Hüseyin SAYIN'a

Ve doğanın iyileştirici etkisini gördüğüm Litvanya'da bir orman okulundaki staj deneyimi ile başlayan ilgimin, doğayla özgürleştiğim kendimi keşfettiğim bir sürecin beni getirmiş olduğu bir noktadan, hayallerimden asla vazgeçmediğim için kendime çok teşekkür ediyorum.

Çocukluğuma ve tüm çocuklara ithafen...

İçindekiler

Kabul ve Onay	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür	v
Tablolar Dizini	viii
Şekiller Dizini	x
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	xi
Bölüm 1	1
Giriş.....	1
Problem Durumu.....	2
Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
Problem Cümlesi.....	10
Sayıtlılar	11
Sınırlılıklar	11
Tanımlar	11
Bölüm 2.....	13
Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar	13
Çocuk ve Doğa İlişkisi.....	13
Yetişkin ve Doğa İlişkisi	19
Ebeveyn Doğa Çocuk İlişkisi	21
İlgili Çalışmalar.....	25
Bölüm 3.....	41
Yöntem.....	41
Araştırmanın Türü	41
Araştırmanın Evreni ve Örnekleme/Çalışma Grubu/Katılımcılar	42
Veri Toplama Süreci	45

Veri Toplama Araçları	46
Verilerin Analizi	48
Bölüm 4.....	51
Bulgular, Yorumlar ve Tartışma	51
Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlarla İlgili Betimsel İstatistikler	51
<i>Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeğine Dair Bulgular</i>	57
Tartışma	65
Bölüm 5.....	75
Sonuçlar ve Öneriler.....	75
Sonuçlar	75
Öneriler.....	78
Kaynaklar	81
EK-A: Ölçekler	102
Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	102
Doğayla İlişki Ölçeği	102
EB-B: Ölçek Kullanım İzinleri	103
60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Kullanım İzni	103
Doğayla İlişki Ölçeği Kullanım İzni	103
EK-C: Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi.....	104
EK-Ç: İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni.....	107
EK-D: Çalışma Planı.....	108
EK-E: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi	
EK-F: Etik Beyanı	110
EK-G: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	111
EK-Ğ: Thesis/Dissertation Originality Report	112
EK-H: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	113

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Araştırma Süreci Planı</i>	42
Tablo 2 <i>Ebeveynler ve Çocuklarına Ait Demografik Veriler</i>	44
Tablo 3 <i>Veri Toplama Araçları</i>	46
Tablo 4 <i>Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi</i>	49
Tablo 5 <i>Ebeveynlerin “Çocukları ile Doğada Aktivite Yapmak” Deyince Akıllarına Gelen Aktivitelerin Dağılımı</i>	51
Tablo 6 <i>Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yapma Gerekliliğinin Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı</i>	52
Tablo 7 <i>Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yaptıkları Yerlerin Dağılımı</i> ..	53
Tablo 8 <i>Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Hangi Aktiviteleri Yapacaklarına Nasıl Karar Verdiklerine İlişkin Dağılım</i>	54
Tablo 9 <i>Ebeveynlerin Doğada Aktivite Yaparken Kullandıkları Materyallerin Dağılımı</i>	54
Tablo 10 <i>Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yaparken Karşılaştıkları Güçlüklerin Dağılımı</i>	55
Tablo 11 <i>Ebeveynlerin Doğada Aktivite Yapma Sıklığı, Ortalama Aktivite Süresi ve Doğada Aktivite Yapmak için İhtiyaç Duydukları Bilgilere İlişkin Dağılım</i>	56
Tablo 12 <i>Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Yaş Değişkenine İlişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları</i>	58
Tablo 13 <i>Doğayla İlişki Ölçeğinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	58
Tablo 14 <i>Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları</i>	59
Tablo 15 <i>Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Yaşadığı Yer Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları</i>	59
Tablo 16 <i>Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları</i>	60
Tablo 17 <i>Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitimi Alma Süresine İlişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları</i>	61

Tablo 18 <i>Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin Çocukların Eğitim Gördükleri Okul Türü Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları</i>	62
Tablo 19 <i>Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin Çocukların Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları</i>	63
Tablo 20 <i>Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ve Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Düzeyleri Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	64

Şekiller Dizini

Şekil 1 <i>Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Kuramı</i>	16
Şekil 2 <i>Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı</i>	24

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

AÇEV: Anne Çocuk Eğitim Vakfı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: World Health OrganizatioN

COVID-19: Yeni Koronavirüs Hastalığı

Bölüm 1

Giriş

Doğa ve doğada gerçekleştirilen deneyimler çocukların gelişimi için oldukça önemlidir. Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların doğa ile ilgili deneyimleri tüm gelişim alanlarını olumlu bir şekilde etkilemektedir. Santana ve arkadaşlarına (2017) göre erken çocukluk döneminde doğayla temas, çocukların ilgi seviyeleri ve dikkat becerileri üzerinde birçok olumlu etkiye sahiptir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde çocukların çevreyle etkileşime girerek olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri desteklenmelidir. Alan yazında yapılan diğer çalışmalar da bireylerin doğal çevreye aktif katılımının bilişsel, fiziksel, duygusal, ahlaki ve sprituel gelişimleri ile yakından ilişkili olduğu bulgusunu desteklemektedir (Owens, Bunce, 2023; Puhakka ve Hakoköngäs, 2023). Benzer şekilde literatürdeki kanıtlar, doğayla etkileşim düzeyinin çocuklarda stresi azaltıcı etkiler yarattığını göstermektedir (Chawla,2015, Dettweiler ve ark., 2017). Bazı çalışmalarda da doğa, çocuklarda ve yetişkinlerde hem psikolojik hem de fizyolojik stres ölçümlerinin düşük seviyelerde seyretmesi ile yakından ilişkilendirilmiştir (Bell ve Dymont, 2008; Wiens ve ark., 2016). Li ve Sullivan (2016) tarafından doğanın bireyler üzerindeki etkisinin incelendiği deneysel bir çalışmada; bir lise sınıfında, pencereden doğaya bakıyor olmanın kalp atış hızında ve kişinin bildirdiği streste sistematik düşüşler sağladığı fakat inşa edilmiş yapıların stres üzerinde azaltıcı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Buna ek olarak bir başka çalışmada ise haftada bir gün doğal ortamlarda öğrenim gören öğrenciler ve kapalı alanlarda öğrenim gören öğrenciler karşılaştırıldığında ormanlık alanlarda eğitim gören bireylerin daha sağlıklı oldukları belirlenmiştir (Dettweiler ve ark., 2017).

Çocukların doğayla etkileşimi aynı zamanda özerklik duygusunun gelişimi ve çocukların kişisel coğrafyasını, iç dünyalarını keşfetmelerine de yardımcı olmaktadır (Abbott-Chapman ve Robertson, 2009; Barrable ve Booth, 2020). Bu noktada Hoffman ve Russ (2016) da çocukların doğayla olan etkileşimlerinin yaratıcılıklarına ve oyunlarına etkisine odaklandıkları çalışmalarında açık havada gerçekleştirilen aktivitelerin, çocukların öz

düzenleme yapabilmeleri, oyun içerisindeki davranışları ve günlük aktivitelerinde daha yaratıcı olabildikleri bulgusunu ortaya koymuşlardır.

Doğayla bağlantı, bir bireyin kendi bilişsel temsiline doğayı ne ölçüde dahil ettiği şeklinde tanımlanmaktadır (Schultz, 2002). Bir kavram olarak doğaya erişim, en temelde ailenin yaşadığı yere veya çocuğun eğitim ortamına uygun bir çevrede yeşil alana sahip olma yoluyla doğayla etkileşimde bulunma ve bu yeşil alanda fiziksel olarak geçirilen zaman üzerine kuruludur (White, 2019). Bu durumun aksine günümüzde teknolojinin etkisinin daha da artması ile insanlar doğada vakit geçirmek yerine farklı aktivitelere zaman ayırmaya, kentsel yapılaşmanın artması ile birlikte de eskiye oranla doğayla daha az bağlantı kurmaya başlamışlardır. Buna ek olarak bireyler içeride kalmayı, dışarıda aktivite yapmaktan daha güvenilir bulduklarını ifade etmişlerdir (Michaelson ve ark., 2020).

Çocuklar açısından da benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Louv (2010) çocukların doğadan uzak kalmaları sonucunda duyularını daha az kullandıklarını, dikkat sorunları ve birtakım fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklarla karşılaştıklarını savunmakta bu durumu “Doğa Yoksunluğu Sendromu” olarak adlandırmaktadır. Bunun sonucunda da çocukların daha çok kapalı mekânlara yöneldikleri görülmektedir. Migliarese (2008) tarafından yapılan bir çalışmada “Kapalı Mekân Çocukları” olarak isimlendirilen bu çocuklar, doğadan ve doğal bilinçten uzak bir şekilde yaşamaktadırlar. Doğa bilincini çocuklara aşılabilen çocukların doğaya olan eğilimlerini arttırmakla mümkündür. Günümüzde ele alındığı biçimiyle doğa eğitiminin okulda öğretilmesi düşüncesi pratikte doğal çevrede gerçekleştirilen yerinde uygulamaları içermediğinden yetersiz kalmaktadır. Özellikle çocukların merak duygularını tetikleyen etkinliklerle çocuklara bu bilincin aşılması, doğanın ve doğadaki düzenin anlaşılması bakımından ayrıca önem taşımaktadır (Köşker, 2019).

Problem Durumu

Çocuklarda doğaya yönelik olumlu bilinç geliştirmede eğitimin ve ailelerin rolü oldukça büyüktür. Doğaya yönelik olumlu tutum ve algıya sahip bireyler yetiştirmek amacıyla

gerçekleştirilecek aktivitelerin çocukların tutum ve eğilimlerini de olumlu yönde şekillendirmesi beklenmektedir. İçinde yaşadığı dünyaya yönelik algılar oluşturarak çevresini anlamlandıran birey doğduğu, yaşadığı kültürel ve doğal çevrede kazandığı deneyimler sayesinde doğaya karşı karakterini ve tutumunu şekillendirmektedir.

Kahyaoğlu'na (2015) göre, çocuklar doğumlarından itibaren üç önemli ortamın etkisi altındadırlar. Bu ortamlar; topluluklarının oluşturduğu ve şekillendirdiği sosyo-kültürel ortam, hayatın sürdürüldüğü ve bireyin etkilendiği doğal ortam, gelenek-görenek, felsefi ve etik normların bireyi etkilediği psikolojik çevre olarak belirtilmektedir. Bu noktada aileler ve eğitim ortamlarının çocuklara bu üç ortamı kapsayıcı fırsatlar sunuyor olması gerekmektedir. Bu süreç ve ortam içerisinde çocukların bakış açıları şekillenmekte ve gelişimsel özellikleri desteklenmektedir. Bu bağlamda erken yaşlarda çocuğun kendisiyle, ebeveynleriyle ve doğayla yaşadığı olumlu deneyimler, dünyayı algılayış biçiminin temellerini oluşturacaktır (Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009; Barnes ve ark., 2021).

Doğa ile erken yaşta tanışma, çocuğun gelişimi açısından önemli bir ihtiyaç olduğu gibi çocuklarda doğanın hayatın önemli bir parçası olduğunu anlamalarına yönelik bir farkındalık kazandıracaktır (Wilson, 2019; Köşker ve Çalışandemir, 2015). Bu nedenle Özener'in (2004) çalışmasında "Doğanın dilinin öğretilmesi" olarak tanımladığı doğa eğitimi, çocukların açık havada doğrudan deneyimledikleri yaşam becerilerine yönelik pozitif eğilim göstermelerini destekleyecektir. (Yağcı, 2016). Doğaya karşı pozitif eğilim geliştirmeye yönelik yapılan bazı çalışmalar özellikle İskandinav ülkelerinde, açık hava oyunlarının hala çocukluğun önemli bir parçası olduğunu ve çocukların açık havada serbest oyun oynama fırsatlarına sahip olduklarını göstermektedir (Arlemalm-Hagsér ve Sandberg, 2013; Wiens ve ark., 2016). Bu çalışmaların yanı sıra ABD, Kanada ve bazı Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalar ise çocukların dışarıda oyun oynama ve oyuna katılımlarının hızlı bir şekilde azaldığını ve çocukların artık dışarıda daha az oyun oynadıklarını göstermektedir. Buna ek olarak aynı çalışmalarda bireylerin doğada aktivite yapmayı riskli bir durum olarak algılamaya başladıkları ve bu nedenle doğaya karşı ilgisiz tutumlar gösterdikleri öne sürülmektedir

(Clements, 2004; Ginsburg, 2007; Play England, 2007; Whitburn ve ark., 2020; Prasad ve ark., 2022)

Yapılan çalışmalar, çocukların genellikle doğaya çıkma ve doğada aktiviteler yapma konusunda çok az fırsata sahip olduklarını, kırsal alanlarda dahi çocukların daha önceki kuşaklara göre doğada daha az aktivite yaptıklarını göstermektedir (Clements, 2004). Bu değişimin nedenleri irdelendiğinde özellikle şehir hayatında görülen değişikliklerin ve ebevyen tutumlarının bir sonucu olarak, çocukların doğadan uzaklaştığı görülmektedir (Francis ve Lorenzo, 2006; Oh ve ark., 2021). Kernan da (2010) bu durumun nedenlerine odaklandığı çalışmasında, kitle iletişim araçları aracılığı ile sunulan çizgi filmler ve oyunların popülerliğinin arttığını, ebeveynlerin de çocuklarını genellikle daha yapılandırılmış etkinliklerle desteklemeye çalıştıklarını, çocukların dışarıda aktivite yaparken ortaya çıkacak riskli ortamlara yönelik endişelerinin olduğunu ortaya koymuştur. Son olarak çalışmasında, ebeveynlerin doğada aktivite yapmanın çocuklar üzerindeki olumlu etkilerine dair bilgi eksikliklerinin olduğu sonucunu vurgulamaktadır.

Valentine ve McKendrick (1997), İngiltere’de ebeveynler ile yaptıkları bir çalışmada, çocukların dış mekândan daha çok evde oyun oynadıkları ve geçmişe oranla daha az sayıda çocuğun dış mekânda oyun oynadığı bulgusunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada çocukların dışarıda daha az oyun oynamalarının nedeni, çocukluğun değişen doğasına bağlanmaktadır. Veitch ve arkadaşları (2007) Avustralya’da çocuklarla yaptıkları bir çalışmada, çocukların açık havada oyun oynamama nedenlerinin kişisel, sosyal ve çevresel faktörlerden etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarını destekler bir şekilde, Levin (2012) tarafından yürütülen karşılaştırmalı bir araştırmada da geçmiş zamanlarda çocuklara oyun kavramına yönelik algıları sorulduğunda, akıllarına ilk gelen açıklamanın dışarıda oyun oynamak olduğu, günümüzde ise evde bilgisayar, tablet veya telefonlarda oyun oynamak olduğu saptanmıştır.

Son olarak yapılan çalışmalarda son iki yıldır etkisini sürdüren Covid-19 döneminin, küçük çocuklar ve özellikle sosyal gelişimleri üzerindeki etkileriyle birlikte aile yaşamında da

küresel bozulmalara yol açtığı, doğal aktivitelerin daha da kısıtlandığı sonuçları ortaya konulmuştur (Benner ve Mistry, 2020; Bignardi ve ark., 2020; WHO, 2020). Pandeminin kısıtlayıcı etkisi ile çocukların doğa ile bağlantı kurma fırsatları da azalmıştır (Khan ve arkadaşları, 2020; Oliver ve ark., 2021). Dünya Sağlık Örgütü'nün (2020) açıkladığı tedbirlerin yanı sıra ülke yönetimlerince planlanıp uygulanan seyahat kısıtlamaları, sosyal mesafe kuralı, sokağa çıkma yasağı, sosyal izolasyon, karantina, uzaktan eğitim ve evden çalışma uygulamaları insanların hayatlarında değişimlere neden olmuştur. Genel olarak tüm bu önlemler, kısıtlamalar ve sokağa çıkma yasakları toplumu etkilemekle birlikte ebeveynlerin ve çocukların doğayla olan etkileşimlerini de etkilemiş, COVID-19 pandemi sürecinde aile üyeleri zamanının çoğunu evde geçirmek durumunda kalmış ve her yaşta aile bireyi bu zorunluluktan etkilenmiştir (Çelik ve Çak, 2021). Bu açıdan bakıldığında ebeveynlerin doğayla ilişkilerinin, çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimlerinin de pandeminin getirdiği kısıtlamalardan etkilenmiş olabileceği düşünülebilir.

Yapılan diğer çalışmalarda da çocukların evlerinin yakınında kaliteli oyun alanlarının bulunmaması, okullarda da doğayla bağlantı kurmalarına yönelik aktivitelerin azlığı bu tarz aktivitelerin yerine daha çok yapılandırılmış öğrenme aktivitelerinin sunulması bu engellerin nedenleri arasında gösterilmektedir (Singer ve ark., 2006; Singer ve Singer, 2005; Waller ve ark., 2010). Bu çalışmalardan elde edilen veriler de temel alınarak yapılacak olan araştırmada, ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurma eğilimleri arasındaki ilişki incelenecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yıllarda çocukların açık havada çok az zaman geçirdiklerini ortaya koyan araştırmaların sayısı gitgide artış göstermektedir (Barrable ve Booth, 2022; Mayer ve ark., 2009). Louv, (2010) "Ormandaki Son Çocuk" adlı çalışmasında bu durumu "Doğa Yoksunluğu" olarak tanımlamıştır. Ebeveynler her ne kadar açık havada gerçekleştirilen aktivitelerin çocuklarının sağlığı ve gelişimleri üzerindeki etkisinin farkında olsalar da yabancı

literatürdeki birçok çalışmada ebeveynlerin çocukların yaralanmalar, yabancılar ve diğer açık hava tehlikelerine maruz kalma ihtimalleri nedeniyle açık hava aktivitelerine yönelik endişeleri ortaya konulmuştur (Oh ve ark., 2021; Arnas ve Deniz, 2020; Mose, 2016; Moore ve Marcus, 2008).

Yapılan çalışmalarda çocukların ve yetişkinlerin doğayla ilişki kurma düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Bu noktada “Doğadan kopukluk” kavramı çocukların doğayla etkileşimini sınırlandıran engeller olarak tanımlanabilir (Schultz, 2002; Mayer ve Frantz, 2004). Norveç'te 6-12 yaş arası çocukları olan 3000 ebeveynle yürütülen bir çalışmada bu engellerin başında zaman ve zamanlama kısıtlamalarının geldiği bunun da çocukların doğada daha fazla vakit geçirmelerinin önündeki en büyük engellerden biri olduğu ortaya konulmuştur (Skar ve ark., 2016). Amerikalı çocuklarla yapılan bir başka çalışmada ise engelin ebeveynlerin çocukların doğayla olan aktivitelerini destekleyebilecek zaman bulamamaları olduğu belirtilmiştir (Hofferth, 2009). Bu tür engellerden kaynaklı olarak doğaya erişimin kısıtlanmasının aksine bireylerin doğayla ilişkilerinin, doğaya karşı bakış açılarının engellerden sıyrılması ve doğa temelli eğitimlerle onların çevresel farkındalıklarının iyileştirilerek doğayla ilişki düzeylerinin artırılması önemlidir. Okyay ve arkadaşları (2022) da çocukların çevreye yönelik farkındalığı ve tutumlarına yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada çevre için sürdürülebilirliğin sağlanması adına gerçekleştirilen bir eğitimin çocukların bu yöndeki farkındalıkları üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışma da bizlere doğaya erişimin kısıtlanmadan çocuklarla doğanın tüm boyutlarına yönelik gerçekleştirilen uygulamaların çevreye yönelik farkındalık ve olumlu tutumlar geliştirmek üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Doğayla kurulan ilişki düzeyinin küçük çocuklarda davranış sorunlarını azalttığı da bilinmektedir (Sobko ve ark., 2018). Aynı şekilde yapılan çalışmalarda doğayla kurulan ilişkinin yetişkinlerde de yaşam doyumunu arttırdığı belirtilmektedir (Richardson ve ark., 2015). Fakat günümüzde bu ilişki düzeyinin azalması noktasında doğal alanlara erişimde fiziksel ortam kısıtlılığın olması da bir başka engel olarak görülmektedir (Kellert ve ark., 2017;

Moss, 2012). Tüm bu engeller doğrudan çocukların ve ebeveynlerin doğaya yönelik eğilimlerini ve ilişki düzeylerini etkilemektedir.

Doğayla kurulan ilişkilerin kalitesi ve doğaya yakınlığın düzeyi çocukların çevre farkındalıkları ve doğa algıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Polat, Demirci, 2021; Erol, 2006). Bu noktada doğaya yakınlık olarak ifade edilen biyofili kavramı çocukların doğayla olan ilişkilerini daha iyi açıklayabilmek ve var olan ilgilerini arttırmak adına ortaya atılmıştır. Bu doğrultuda Erich Fromm biyofiliyi “Canlı ve yaşamsal olan şeylerin insanları etkilemesi; yaşayan her şeyin onları cezbedebildiği, yaşama karşı duyulan sevgi” tanımıyla alanyazına kazandırmıştır (Fromm 1964; aktaran Kayıhan, Güney ve Ünal 2018). Biyofili ve doğaya bağlılığın iç içe kavramlar olduğu söylenebilir. İnsan benliği ve yaşayan sistemler arasında bir ilişkinin olduğunu öne süren biyofili hipotezinde de doğaya yakınlık, yaşamaya ve yaşayan tüm sistemlere duyulan bağlılık ile ilişkilendirilmiştir (Wilson, 1984).

Wilson (1984), insanların doğaya karşı erken çocukluk döneminde başlayan ve kültürel, sosyal kalıplara yayılan doğuştan gelen bir doğaya bağlanma dürtüsünün olduğunu öne sürmektedir. Araştırmacılar da yetişkinlerle yaptıkları ampirik çalışmalarda biyofili kavramından çok biyofili ile oldukça ilişkili olan doğayla bağlantı kavramı üzerinde yoğunlaşmışlardır (Yılmaz, 2017). Bu bağlamda çocukların yaşamsal ve doğal olan her şeyden olumlu ölçüde etkilenebilmeleri, doğaya karşı yakınlık göstermeleri üzerinde yetişkinlerin önemli bir rol oynadıkları bilinmekte olup özellikle ebeveynlerin doğayla olan ilişkileri, doğaya yönelik tutumları çocukların biyofili düzeyleri üzerinde önemli bir etken olarak görülmektedir (Rice ve Torquati, 2013; Cheng ve Monroe, 2012). Tam (2013) ise geriye dönük yürüttüğü bir çalışmada, doğaya bağlılığı yüksek olan yetişkinlerin, doğaya bağlılığı düşük olanlara göre çocukluklarıyla doğada daha fazla zaman geçirdiklerini bulmuştur. Bu çalışma çocukların doğayla ilişki kurmaya başlaması için çocukluk döneminin uygun bir zaman dilimi olabileceğini vurgulamaktadır. Bu çalışmalara ek olarak, bazı çalışmalarda da doğada farklı deneyimler yaşamanın doğayla ilişkili olma ve doğaya sevgi/ilgi gösterme,

bağlanma davranışlarını etkileyen bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Tam, 2013; Perez-Lopez ve ark., 2020).

Polat (2018) tarafından anasınıfına devam eden çocuklar ve annelerinin biyofili seviyelerinin incelendiği bir çalışmada ise çocukların ve annelerinin doğaya yakınlık düzeylerinin yüksek olduğu fakat çocukların ve annelerinin biyofili düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı ortaya koyulmuştur. Olivos Jara ve arkadaşlarının (2020) çocuklarda biyofili ve biyofobinin duygusal etkilerini inceledikleri bir başka çalışmada da biyofilinin getirdiği en baskın duygunun mutluluk olduğu ancak karşılığında biyofobiden kaynaklı korku duygusunun baskın olduğu belirlenmiştir. Çalışmada mutluluğun rolü doğaya karşı hissedilen güvenlik ve aşinalık duygusuyla açıklanabilirken, doğadaki korkunun nedeni çocuklarda “vahşi doğa” algısı ile ilişkilendirilmiştir. Bu algının zıttı olarak Biyofili, insanların diğer canlılarla ilişki kurma yönündeki doğuştan gelen ihtiyacını ve eğilimini ifade eder. Bu ilişkiye yönelik Yanez ve arkadaşları (2017) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada kentsel ve kırsal bölgelerde eğitim görmekte olan okul öncesi çağıdaki çocukların biyofilileri ve doğaya yönelik tutumları arasındaki farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Veriler elde edilmeden önce kırsal kesimlerde yaşayan çocukların biyofili seviyelerinin kentsel bölgelerdeki çocuklara oranla daha yüksek çıkacağı düşünülmüş olsa da çalışmadan elde edilen veriler aksini göstermiş, iki grup arasında biyofili açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

Çevreye olan erişimin artırılması bireylerin doğaya karşı olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayabilir. Bu durumu destekler bir şekilde Kınık ve arkadaşları (2016) da aile katılımlı çevre eğitimi uygulamalarının hem aile hem de çocuk üzerinde olumlu etkileşimler sağladığını belirtmişlerdir. Bu durum da aile, doğa, çocuk arasında kurulan iletişimin ve etkileşimlerinin, çevreye karşı olumlu tutumlar sergilemenin çocuklar ve aile üyeleri üzerinde olumlu etkiler bıraktığını göstermektedir. Bunun yanında doğaya erişim sağlayamayan, doğayla bağlantı kurma fırsatları daha az olan çocukların ve yetişkinlerin yaşadığı sağlık sorunları göz önüne alındığında bunun bir nedeni olarak, özellikle çocuklar

ve doğal dünya arasında artan bir kopukluğun olduğu ortaya konulmaktadır (Deighton ve ark., 2019; Terhaaget ve ark., 2021; Waite ve ark., 2021). Özellikle Covid-19 pandemisinin de etkisiyle daha da artan bu kopukluk neticesinde doğaya daha az erişimin sağlanması çocukların gelişimlerinin olumsuz olarak etkilenmesine neden olmaktadır (Bignardi ve ark., 2020; Ulusal Sağlık Servisi, 2020).

Türkiye'deki okul öncesi eğitim kurumlarının özellikleri dikkate alındığında çocukların doğayla daha fazla ilişki kurmalarını sağlayacak özellikteki okulların azlığı dikkat çekmektedir (Arabacı ve Çıtak, 2015). Bu noktada açık hava aktivitelerinin gelişime etkileri göz önüne alındığında çocukların doğaya yönelik eğilimlerinin artırılması gerekmektedir. Bu çalışma adına ebeveynler çocukların doğaya eğilimlerinin artırılmasında kilit nokta olarak görülmekte ve öncelikle ebeveynlerin doğa ile ilişkilerinin ne düzeyde olduğunun belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerinin belirlenip benzer şekilde çocukların da doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimlerinin ortaya koyulması ve bu iki veri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi önemlidir. Çalışma bağlamında alan yazın incelendiğinde çocuk ve doğa temalı çalışmaların oldukça fazla olduğu görülmektedir (Zubari ve Kaçmazoğlu, 2023; Hernandez ve ark., 2020; Hinds ve O'Malley, 2019). Fakat ebeveynlerin ilişki düzeyleri ile çocukların eğilimlerinin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın çocuk boyutu için yapılan literatür taramalarında ise okul öncesi dönem çocukları üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların da sınırlı sayıda olduğu genellikle ilkokul ve üzeri düzeydeki çocuklarla çalışıldığı görülmüştür (Körükçü, Güngör, 2021; Köşker, 2019). Bu noktada ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile 60-72 aylık çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında ne tür bir ilişkinin olduğunun belirlenmesi önemlidir.

Tüm bu noktalardan hareketle bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerini belirleyerek bunun çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri ile ilişkisini ortaya koymaktır.

Problem Cümlesi

Ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında bir ilişki var mıdır?

Bu genel problem çerçevesinde, amaç ve önem başlığı altında yer verilen amaçları gerçekleştirmek için çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır;

Alt problemler

- 1) Ebeveynlerin doğayla ilişki kurma düzeyleri nedir?
- 2) Ebeveynlerin doğayla ilişki kurma düzeyleri;
  - a) Yaşları
  - b) Cinsiyetleri
  - c) Eğitim seviyeleri
  - ç) Yaşadıkları yere göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Çocukların doğayla bağlantı kurma eğilimleri ne düzeydedir?
- 4) Çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyleri;
  - a) Yaşları
  - b) Cinsiyetleri
  - c) Okul öncesi eğitimi aldıkları süre
  - ç) Eğitim gördükleri okul türü
  - d) Yaşadıkları yere göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) Ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında ilişki var mıdır?

Sayıtlılar

Çalışmanın yapıldığı Trabzon ili MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarının MEB'e bağlı tüm okul öncesi eğitim kurumlarını temsil ettiği varsayılmaktadır.

Çalışmanın ebeveyn boyutunda, ebeveynlerin veri toplama aracı olarak kullanılacak olan "Doğayla İlişki Ölçeği"nde yer alan maddelere objektif cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

Çalışmanın çocuk boyutunda, çocukların veri toplama aracı olarak kullanılacak olan 60-72 Aylık Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinde yer alan maddeleri objektif olarak cevapladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın bulguları;

- 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılı Trabzon ilinde MEB'e bağlı anasınıfları, bağımsız anaokulları ve uygulama anaokulları ile,
- Çalışmaya gönüllü katılan 60-72 aylık çocuklar ve ebeveynleri ile,
- Kullanılan veri toplama araçları ile
- Covid-19 Pandemisi ardından gerçekleştirilmiş olması ile sınırlıdır.

Tanımlar

Doğaya Bağlılık

Doğaya bağlılık kavramı, birey ve çevre arasındaki ilişkiyi, bireyin doğal dünya ile bağlantılı hissettiği seviyeyi ifade etmektedir (Mayer ve Frantz, 2004). Mayer ve Frantz'a gibi (2004) ekolojistler, doğaya bağlı hissetmenin ve doğayı önemsemenin, insanların olumlu çevresel ve ekolojik davranışları benimsemesinde temel bir anahtar olduğunu savunmaktadırlar. Bu noktada doğayla bağlantı; doğanın bir parçası olduğumuzu anlamayı

içeren, kendi duygularımızı düzenlemeye ve bizi zihinsel olarak sağlıklı tutmaya yardımcı olan duygusal bağlantılarımız ve doğaya verdiğimiz tepkilerle ilgilidir.

Doğayla İlişki

“Doğa ile ilişki içinde olmak” bireylerin doğa hakkında nasıl düşündükleri ve hissettikleri olarak tanımlanmaktadır. Politik bir kavram olarak da açıklanabilen bireylerin doğayla ilişki düzeyleri toplumların gelişimi ve kalkınması ile de ilişkili görülmektedir (Nisbet ve diğerleri, 2009). Bu çalışmada doğayla ilişki, ebeveynlerin doğaya yönelik tutumlarını ve algılarını içeren verileri ifade etmektedir.

Biyofili

Biyofili doğal yaşamı keşfetmeye yönelik doğuştan gelen bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Kellert ve Wilson, 1993). Bu eğilim doğaya ve Dünya üzerindeki tüm canlılara kendiliğinden bağlanma, doğal ortamlarla birlikte gelişen biyolojik organizmalarda oluşan doğal bir duygu ile ilişkilendirilmektedir (Kellert ve Calabrese, 2015). Bu ilişkiden beslenen biyofili hipotezi bireylerin sağlığını, iyi oluşlarını destekleyen bir çevrede bireyler için iyi bir yaşam alanı oluşturmayı, insanların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır (Kellert, 2008, s. 3).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Yapılan olan bu çalışmanın kuramsal çerçevesi Bronfenbrenner tarafından ortaya atılan Ekolojik Sistemler Kuramı'na, Vygotsky'nin Sosyokültürel Kuramı'na ve Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'na dayandırılmaktadır. Çocukların doğaya karşı eğilimlerinde belirleyici faktör olan ekolojik ortamların etkisi ve bu ortamlarda ebeveynlerin hangi konumda ve rollerde buldukları, onların doğaya yönelik algılarının çocukların eğilimini nasıl etkilediğine kuramsal açılardan yaklaşılmaları ve açıklama getirilmesi önemlidir. Bu nedenle bu kısımda çocuğun gelişiminde çevrenin ve çevresinde bulunan bireylerin rolüne, önemine dikkat çeken bu kuramların çocuk, yetişkin, doğa değişkenleri ve yapılacak olan çalışmayla ilişkisi açıklanmaktadır.

Çocuk ve Doğa İlişkisi

Doğa, yaşam döngüsünün insan dışında kalan bütün elemanlarını (bitki, hayvan, su, toprak, hava) içeren yaşadığımız dünyaya ait bir gerçekliktir (Bögeholz, 2006). Doğa kavramının çocuklar için ne ifade ettiğine odaklanıldığında yetişkinlerden daha farklı bir durumla karşılaşılmaktadır. Çünkü çocuğun doğaya bakış açısı ve doğayı anlamlandırış biçimi, doğayı keşfetme ve haz alma güdüsüne dayandırılmaktadır. Yapılan araştırmalarla doğanın çocuklar üzerindeki stresi azalttığı ortaya koyulmuştur. Stresin az olduğu bir ortamda çocukların merak ve keşfetme duygularının bir sonucu olarak ortaya çıkan süreçte yaşanan yeni deneyimler, çocuğun yaratıcılığını etkileyerek öznel dünyasını oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Bunun sonucunda da çocuklar, kendilerini yeterli ve özgür hissetmektedirler (Olmsted, 2014). Son yıllarda çevre ve doğa eğitime yönelik çalışmaların doğa aracılığı ile edinilen deneyimlere dayandırılması doğa ile ilgili bilgilerin edinilmesinde ve doğayla kuvvetli ilişkilerin kurulması adına etkili sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır (Özdemir, 2010). Bu aşamada literatürde yer alan çalışmalar doğada aktivitelere katılan çocukların doğaya dair tutum ve davranışlarının olumlu yönde değiştiğini göstermektedir.

Yağmur ve Aytan (2018) doğa ve çocuk ilişkisini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmalarında çocuk kitaplarına odaklanarak, 30 çocuk kitabında bulunan 50 hikâyeyi öncelikle betimsel olarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizlerin sonucunda ise incelenen çocuk hikâyelerinde doğanın çocuk açısından 54 farklı etkileşim boyutu oluşturduğu görülmüştür. Bu boyutlardan bazıları: merak, eğlence, keşif, mutluluk, sevgi, korku ve merhamet olarak belirlenirken, incelenen hikâyelerde doğanın çocuklara en çok eğlence aracı olarak sunulduğu tespit edilmiştir.

Wells ve Lekies (2006) ise yetişkinlerin çocukluklarında doğayla olan ilişkilerinin onların çevreci bakış açılarına yönelik etkilerini incelemişlerdir. Bu çalışmada Amerika'da 18-90 yaş arası 2000 yetişkine 108 soruluk bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda çocukken doğada yürüyüş yapmak, oynamak, kamp yapmak, balık tutmak, çiçek dikmek, ağaç dikmek gibi etkinliklerle doğada zaman geçirenlerin çevreye yönelik tutumlarının olumlu yönde etkilendiği bulunmuştur. Bu çalışma çocukluk döneminde doğada kazanılan deneyimlerin gelecekte çevreci bakış açısının gelişmesinde çok önemli rol oynadığını göstermektedir.

Erdoğan (2011) çevrenin etkisi üzerine yaptığı çalışmasında, ekoloji temelli doğa eğitimine katılan 64 ilköğretim öğrencisinin doğa bilimleri bilgilerini, duyuşsal eğilimlerini ve çevre dostu davranışlarındaki değişimi incelemiştir. Çalışmada öğrencilerin duyuşsal eğilimlerini saptamak için Erdoğan (2009) tarafından geliştirilmiş bir anket kullanılmıştır. Verilen eğitim sonucunda öğrencilerin çevre dostu davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı değişimin gözlemlendiği belirtilmiştir fakat doğa bilimleri ile ilgili bilgileri ve duyuşsal eğilimlerinde artış görülmesine rağmen bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çukur ve Özgüner (2008) ise kentsel alanlarda çocuklara doğa bilinci kazandırmanın önemini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmalarında, doğa bilincinin çocukluk döneminde verilmesi gerektiğine ve mevcut kültürel yapı içinde aktarılan bilinç düzeyine vurgu yaparak "Çocuklara nasıl bir doğa bilinci verilmelidir?" ve "Doğa bilinci çocuklara nasıl verilmelidir?" sorularına odaklanmışlardır. Bu doğrultuda Türkiye ve yurtdışı destekli çalışmaları

inceleyerek bu sorulara cevap aramışlardır. Çalışmanın sonucu ise insana kendisini doğanın parçası olarak görmesini sağlayacak ekolojik benlik bilinci verilmesi gerektiği savını desteklemektedir.

Doğada hiçbir varlığın tek başına olmadığı gibi çocuklar da tek başlarına değildir. Her canlı etkilemekte ve etkilenmekte olduğu bir ekolojik sistemin içerisinde. Doğa bilimleri, belirli bir alanda bulunan canlılar ve bunların yer aldığı çevresel sistemlerin karşılıklı ilişkileri ile meydana gelen ve süreklilik gösteren bütünü “ekosistem” olarak adlandırmaktadır. Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı ise “ekoloji” olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik yaklaşım, doğa bilimlerinden uyarlanarak insan davranışını açıklamada da kullanılmıştır. Karmaşık ve iç içe geçmiş sistemler içerisinde çok yönlü etkileşimleri göz önünde bulunduran bu yaklaşım, sistemdeki herhangi bir bileşende meydana gelen değişimin diğer bileşenlerden bağımsız düşünülmemeyeceğini ileri sürmektedir (Bronfenbrenner ve Morris,2006).

Çevrenin bireyler üzerindeki etkisini açıklamak için sistem kavramı etrafında çevresel yapıların önemine dikkat çeken birçok teori ortaya atılmıştır. Bu noktada kapsamlı bir şekilde açıklamalar sunan ekolojik sistemler teorisi de önemli sistem kuramları içerisinde yer almaktadır. Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen ekolojik sistemler teorisi temelde çevreye odaklanarak bireyin davranışlarını etkileyen faktörleri incelemektedir. Kuram toplumsal düzenin önemine dikkat çekerken bireyin toplumda yer aldığı ve onu etkileyebilecek tüm alanları, bu alanların etkisini açıklamaya çalışmaktadır (Demir Yıldız, Dönmez, 2017).

Bronfenbrenner'in kuramı diğer sistem teorilerinden farklı bir şekilde farklı etkileşimlerle insan doğasına odaklanarak bunun çocuklarla olan ilişkisini açıklamaya çalışmaktadır. Bireyler tarafından çevreyle kurulan sınırsız etkileşimler, gerçekleştirilen eylemler ve süreçler bireyin bütünsel gelişimini desteklemektedir (Bronfenbrenner, 2005). Tüm bu ilişkiler ağını kapsayan sistem; aile, okul, arkadaş grubu, topluluklar, ülke, ülkedeki

politikalar, eğitim sistemleri, iletişim araçları vb. sayısız faktörü içinde barındıran ekolojik bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris,2006).

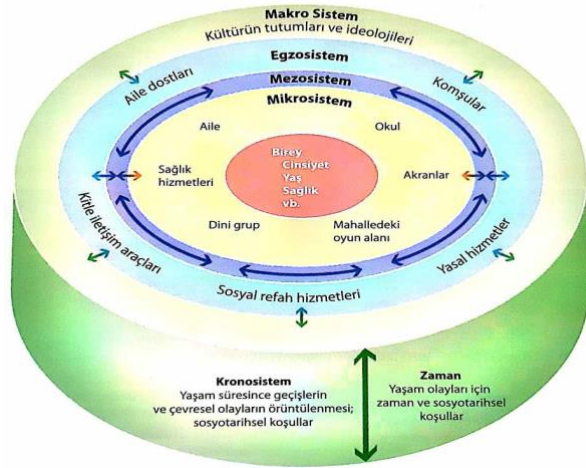
Ekolojik sistemler bir yapboz olarak düşünülürse, sistemin içine dahil olan her parça bir diğerinin hayatını ve gelişimini farklı şekillerde etkilemektedir. Bir çocuğun eğitim kurumunda sosyalleşme, öz bakım becerilerini geliştirebilmesi gibi öğrenme yeteneğini destekleyecek her şey, o kurumun onu öğretme şekline, kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerine bağlı olabilmektedir. Buna ek olarak aile de sistemin bir parçası olan okul ile ilişkileri sayesinde çocuğun gelişimini etkileyecektir (Cloutier, 1982).

Ekolojik bakış açısı "Bir çocuğu yetiştirmek tüm toplumun görevidir" felsefesiyle toplumun çocukları nasıl etkilediği ve çocuğun da bu sistemdeki etkisinin ne olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu noktada özellikle ailenin bireyin davranışları ve eğilimleri üzerindeki etkisine vurgu yapan Bronfenbrenner (1999), bireyin ailenin içerisinde şekillendiğini, daha sonra arkadaşlar, akrabalar, okul arkadaşları gibi yakın çevrenin ve sonrasında da ekonomik, kültürel vb. faktörleri içine alan toplumsal boyutların devreye girdiğini belirtmektedir. Aynı zamanda boyutların da çocukların inançlarını ve seçimlerini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bu bakış açısına göre, içinde bulunulan sistemde birey olayların hem nedeni hem de sonucu olarak görülmektedir. Çocuklar o sistemde belirleyici bir faktör olarak etkileyen, aynı zamanda da pasif olarak etkilenen konumdadırlar. Söz edilen tüm bu boyutları ve içeriklerini açıklamaya çalışan kuramda bireylerin içinde bulunduğu beş çevresel sistem; mikrosistem, mezosistem, egzosistem, makrosistem ve kronosistemdir. Belirtilen her sistem ve sistemlerdeki işleyişler bir diğer sistemi etkilemektedir (Bronfenbrenner,1979).

Şekil 1

Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı (Bronfenbrenner,1979)

Bronfenbrenner (1979), bireylerin en iyi hayatlarındaki insanlar birlikte çalıştıklarında ve birbirlerine destek olduklarında geliştiklerini ve öğrendiklerini savunmaktadır. Farklı ortamlar, kişiler arasındaki bu bağlantılar, ilişkiler (örneğin ev ve okul, öğretmenler ve ebeveynler) gelişim ve öğrenme için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ekolojik katmanların bazılarını çocuklarla ve ebeveynlerle olan ilişkisini daha detaylı bir şekilde açıklayacak olursak;

Mikrosistem: Çocuğun en yakın ilişki içinde olduğu çevre olarak açıklanmaktadır. Bu katmanda çocuk en çok ailesi ile olan ilişkilerden beslenmektedir. Çocuklar için en kalıcı ve etkili ilişkiler bu sistem aracılığı ile edinilir. Bu sistemde çocuklar okul, öğretmenler, akrabalar, arkadaşları gibi diğer faktörlerle de ilişki içine girmektedir (Bronfenbrenner, 2005).

Mezosistem: Bu sistemde çocuğun içinde bulunduğu çevrelere odaklanma eğilimi vardır. Ancak öğrenme ve gelişim, çocuğun ilişki içinde bulunduğu farklı mikrosistemler arasındaki bağlantı derecesine bağlıdır (Wiess ve diğerleri, 2005). Bu noktada okul ve aile arasında yakın ilişkiler kurulduğunda, çocukların gelişimi de doğal olarak olumlu bir şekilde etkilenecektir. Bu aşamada Bronfenbrenner (1999) mikrosistemlerin içerdiği farklı faktörlerin birbirlerini etkilediğini, bu etkilerin de sistemin ikinci katmanını oluşturan mezosistemi doğurduğunu ifade ederek aile katılımı çalışmalarının önemine vurgu yapmaktadır.

Egzosistem: Aile üyelerinin iş yeri, ebeveynlerin yakın arkadaşları gibi faktörleri içine alan çocuğun gelişiminde dolaylı bir şekilde etkisi olan, çocuğun aktif rol almadığı sistemdir. Egzosistemin işsizlik, düşük ücret, uzun ve esnek olmayan çalışma saatleri, anlayışlı iş veren gibi faktörlerin aileleri etkileme biçimine göre çocukların gelişimleri üzerinde etkileri vardır (Bronfenbrenner,2005).

Makrosistem ise daha geniş kültürel, ideolojik çevreleri ifade etmektedir Toplumun eğitim, sağlık politikaları bu katmanda yer alarak çocukları dolaylı yollardan etkilemektedir. Son katman olan kronosistem ise zaman ve sosyotarihsel olaylara yönelik faktörleri ifade etmektedir (Bronfenbrenner, 1999).

Yapılacak olan bu çalışmada ortaya konulması amaçlanan ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri de Bronfenbrenner'in kuramında yer alan sistemler ve etkilerine odaklanılarak tartışılabilir. Aynı şekilde sistemden etkilenen ebeveynler ve tutumları çocukların da doğaya bağlılıklarını, buna yönelik eğilimlerini etkileyecektir. Bu noktada da özellikle mikrositem içerisindeki dinamiklerin çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkisi açıklanabilir. Mikrositemde, içine doğulan aile ortamı ve bakım verenlerin çocuklara sunduğu tüm fırsatlar çocuk ve doğaya bağlılıklarının etkileyicisi olarak görülebilir. Ebeveynler arasında, aile ortamında doğaya gösterilen ilgi ve doğanın çocukların hayatına etkili bir şekilde entegre edilmesi ile ebeveynlerin doğaya yönelik tutumları çocukların algılarını önemli düzeyde etkileyebilmektedir (Moné ve Biringen, 2012).

Diğer katmanların etkisi incelendiğinde ise, yaşanan ülkede doğaya verilen değer, yapılan projeler, çocuğun öğrenim gördüğü eğitim ortamlarında, okulun doğaya yönelik sunduğu bakış açısı ve bunun çocuklara ne kadar, hangi düzeyde yansıtıldığı, bu noktada çocukların doğaya olumlu düzeyde eğilim gösterebilmeleri adına ebeveynlerle hangi aile katılımı çalışmalarının nasıl gerçekleştirildiği de önemli bir noktadır. Benzer şekilde kronosistemlerin bir parçası olan teknolojik araçların da ebeveynlerin doğayla ilişki kurmalarını ve doğal olarak çocukların da eğilimlerini etkileyeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak çevrenin özellikle çocuklar üzerindeki etkisini açıklamaya çalışan bu kuramda yer alan

tüm içeriklerle ebeveynlerin doğayla ilişkileri, çocukların doğaya karşı eğilimleri üzerindeki etkisi arasında anlamlı ilişkiler kurabilmek mümkündür.

Yetişkin ve Doğa İlişkisi

Çocuklar kadar yetişkinlerin de doğayla ne düzeyde ilişki içerisinde olduklarının belirlenmesi önemlidir. Wilson (1984) tarafından ortaya atılan “biyoseverlik” kavramı, insanların doğadaki diğer canlılara içgüdüsel olarak bağlı olması şeklinde tanımlanabilir. Bu noktada doğayla iletişim kurmanın yaratılış itibarıyla insanların doğasında var olduğu belirtilmektedir. Bunun da ötesinde, kişinin doğayla olan duygusal bağının, doğaya karşı sorumluluk almaya, çevresel konulara yönelik bakış açılarıyla da güçlü bir şekilde ilişkili olduğu gösterilmektedir (Kals ve ark.,1999; Mayer ve Frantz, 2004; Dutcher ve ark., 2007).

Daha mutlu ve daha tatmin olmuş insanlar ve doğayla yeni bir ilişki kurarak yaratılan gelişmiş bir ortamın hedeflendiği günümüzde, doğa bu yeni ilişkiyi dolayısıyla insanların ve doğal dünyanın geri kalanının refah düzeyini arttırmak için yararlanılabilecek en etkili araçtır. Bu noktada yalnızca doğal alanlara ziyaretlerin de ötesinde yetişkinlerin doğa ile bağlantı kurmasını sağlayan politikalar ve uygulamaların artırılması gerekmektedir (Davis ve Elliott, 2014). Martin ve arkadaşları (2020) tarafından yetişkinlerin doğayla ilişki düzeylerinin artırılması adına gerçekleştirilebilecek beş aşamalı bir süreç bulunmaktadır. Bu süreç; duyularımızı ayarlamak, duygularımızla karşılık vermek, güzelliği takdir etmek, anlamı kutlamak ve duygularımızı harekete geçirmek olarak aktarılmaktadır (Pahl ve Burt, 2020).

Yetişkinlerin doğayla olan ilişkilerinin artırılmasına, yeni ilişkiler kurmalarına yönelik, Derby Üniversitesi (2020) tarafından yayınlanan son ulusal anket çalışması şunları göstermiştir:

- İnsanların doğaya bağlılığı, ancak doğayla teması değil, yaşamın değerli olduğu hissini öngörmekte bu da daha yüksek sosyo-ekonomik statüdeki artışla yüksek ilişkili görülmektedir.

- Doğaya bağlılık, çevreyi koruma davranışlarını desteklerken doğaya yapılan ziyaretlerin sıklığını ifade etmemektedir. Yetişkinlerin doğayla olan ilişkileri çevre dostu davranışlarını arttırarak sorumluluk almalarını desteklemektedir (Richardson ve ark., 2019).

Yetişkinlerin doğayla ilişkilerinin ortaya konulması adına yapılan çalışmalar son yıllarda artmaktadır. Gill (2014) de çocukken dışarıda vakit geçirmek ile yetişkinlikte doğal dünya hakkında olumlu görüşler arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Yetişkinlerin çevreyle, doğayla ilişkilerine odaklanılan diğer çalışmalar incelendiğinde de benzer vurguların yapıldığı görülmektedir.

Karakaya ve Çobanoğlu (2012), eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin doğaya yönelik bakış açılarının betimlenmesini amaçladıkları çalışmada, 2008-2009 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin doğaya yönelik bakış açıları 5'li Likert tipi ölçek ile belirlenmeye çalışılmışlardır. Yapılan analizlerin sonucunda eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun çevreye yönelik bakış açılarının doğa merkezli yaklaşımlar yönünde olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonucunda ayrıca kız öğrencilerin erkeklere göre, okul öncesi bölümü öğrencilerinin de diğer bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilere göre daha yüksek seviyede doğa merkezli bakış açısına sahip oldukları görülmüştür.

Zubari de (2019), Türkiye'de faaliyet gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin ve doğaseverlerin çocukluk dönemlerinde doğayla etkileşimlerin nasıl olduğu ve bu etkileşimin, bireyin sonraki yaşamında çevreye yaklaşımını, doğaya karşı duyarlılık, ilgi göstermeleri üzerine etkisi ve doğa yoksunluğunun nedenleri, sonuçları üzerine görüşlerini ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında 265 yetişkin ile çalışmıştır. "Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu" ile elde edilen veriler ve yapılan analizler sonucunda, çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında, doğa ile doğrudan etkileşimleri ve açık alanda geçirdikleri zaman daha fazla iken, günümüz çocuklarında ise kapalı mekânlarda geçirilen sürenin arttığı, dolayısıyla doğa ile etkileşimin

azaldığı ortaya konulmuştur. Katılımcılar, doğayla ilişkilerinin azalmasının nedenlerinin başında teknolojik araçlara ilginin artmasının ve bozulmuş çevrenin geldiğini belirtmişlerdir.

Erten (2015) "Üniversite Öğrencilerindeki Çevreyi Korumaya Yönelik İlgilerde Kimin ve Neyin Etkisi Olmaktadır?" sorusuna cevap aradığı çalışmada, Ankara'daki bir üniversitede öğrenim gören öğrencilerin, çevrenin korunmasına yönelik ilgilerinin nereden kaynaklandığı ve derecesi, ilgilerinin oluşmasında kimlerin, hangi derslerin ne kadar etkili olduğunu incelemiştir. 870 katılımcıya uygulanan Çevreye İlgili Ölçeği ile toplanan verilerin analizinde doğanın bozulmasının öğrencilere verdiği rahatsızlık, çevre sorunlarının yaşadığımız dünyayı çirkinleştirmesi ve çevreye karşı öğrencilerin duyduğu sorumluluk bileşenlerinin bireylerin çevreyi korumaya yönelik algıları üzerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Ebeveyn Doğa Çocuk İlişkisi

Doğayla ilişki kurabilen ve doğaya karşı sorumluluk alabilen çocuklar doğaya yönelik eğilimlerini arttıracak ve kendi kendilerine aktiviteler yapmalarını destekleyecek yetişkinlere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu noktada yetişkinlerin öncelikle kendilerinin doğayla ilişki kurması ve bunun doğal bir sonucu olarak da çocuklarının doğada keşif yapabilmelerinin desteklenmesi gerekmektedir (Nabhan ve Trimble, 1994). Çocukların ve toplumun refahını artırmak için çocukları doğayla yeniden birleştirmeye, doğaya bağlılığın niteliğinin artırılmasına yönelik politika ve programlara yerel, bölgesel ve ulusal kuruluşlar tarafından ciddi ilgi ve yatırımlar yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, bu yatırımlar aracılığıyla doğaya bağlılığın hem yetişkinlerin hem çocukların sağlığı ve gelişimi için daha fazla katkı getirebileceği bilinmektedir (Capaldi ve ark.,2014). Buna rağmen yapılan bazı çalışmalarda yetişkinlerin ve çocukların doğaya gerçek anlamda bağlı olmalarına, doğayla ilişkilerin niteliğine odaklanmaktan ziyade doğaya erişimin veya doğada geçirilen zamanın niceliğine odaklanıldığı görülmektedir (IPBES, 2019).

Doğada yaşayan tüm canlılar arasındaki ilişkiler adına iklim krizinin bir sonucu olarak ortaya çıkan doğa problemlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada etkin rol oynayacak olan olumlu yetişkin-çocuk-doğa ilişkisinin yeniden kurulması önemli görülmektedir (Morrow ve Mayall, 2009; Rees ve Main, 2016). Bu ilişki kurulmadığında bu durum toplumu doğaya karşı önlenemez bir kopukluk, ilgisizlik ve giderek artan bir tükenme döngüsüne itmektedir. Bu noktada çocuğun çevresinde onun doğaya ilgisini arttıracak, gerek duyduğu alanlarda destek sağlayacak yetişkinlere ihtiyacı vardır (Vygotsky,1997).

Farklı ilgi alanlarına sahip bir psikolog olan Lev Vygotsky, toplumun önemli görülen gelenekler, inançlar, değerler gibi kültürel öğelerin yeni nesillere nasıl aktarıldığıyla ilgilenmiştir. Bu noktada Vygotsky, sosyalleşmeyi ve kültürü geniş bir şekilde tanımlamaktadır. Ona göre kültür hem toplumsal yaşamın hem de insanın toplumsal etkinliğinin bir sonucudur. Bu nedenle davranışların kültürel boyutlarının bireyleri doğrudan sosyalleşmeye götürdüğünü öne sürmektedir (Vygotsky, 1997). Vygotsky'nin Sosyokültürel Öğrenme Kuramı aile içinde ve toplumun bilgili üyeleriyle sosyal etkileşimin, çocukların kendi toplumlarıyla ilgili davranış ve bilişsel süreçleri edinmelerinin birincil yolu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda yetişkin ve akran akranlarla gerçekleştirilen etkileşimler bireyin gelişim sürecinin önemli bir parçasıdır. Vygotsky öğrenmeyi ve gelişimi birbiriyle ilişkili iki farklı süreç olarak tanımlamaktadır (Vygotsky,1997). Her iki süreç de etkili düzenlenmiş bir çevre aracılığıyla ilerlemektedir. Bu nedenle bireyler ancak sosyal ortamlar içerisinde kendi potansiyellerini keşfederek, bilişsel ve sosyal gelişimlerini destekleyebilirler. Vygotsky bireylerin kendi potansiyellerini içinde buldukları sosyal ortamlarda ebeveynler, akranları ve diğer yetişkinleri aracılığıyla keşfettiklerin vurgulamaktadır. Çocuklar da doğdukları çevrede yer alan diğer faktörler ile biliş düzeyi, düşünme biçimlerini geliştirmektedirler (Nomura ve ark., 2019).

Vygotsky Sosyokültürel Öğrenme Kuramı'nın temellerinden biri olan yakınsak gelişim alanını açıklarken, öğretim ve öğrenme sürecinde birey ve toplumsal etkileşimlerin rolüne dikkat çekmektedir. Bireysel ve toplumsal süreçlerin karşılıklı ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Bireylerin çevre ve diğer insanlarla olan etkileşimleri sosyokültürel bağlamlarını algılamada kritik bir rol oynamaktadır. Vygotsky, ilk gelişimin çocuğun rastlantısal sosyal deneyimleri tarafından yönlendirildiğini ancak öğrenme içselleştirildikçe bireysel seviyeye doğru bir evrilme olduğunu vurgulamaktadır. Vygotsky için çocuklar, yeteneklerini ve ihtiyaçlarını anlayan, onlardan daha fazla deneyime sahip olan bireylerden öğrenen çıraklardır (Yıldırım, 2016; Schunk, 2014).

Yakınsak gelişim alanı, bir öğrencinin uygun eğitim-öğretim koşulları kendisine sağlandığında ulaşabileceği öğrenme ve gelişim noktasını ifade etmektedir (Schunk, 2014). Temelde yetişkin ve çocukların kültürel araçları paylaşarak ve bu araçların çocuklar tarafından içselleştirilmesi ile gelişimin sağlanacağı vurgusu yapılmaktadır. Öğrenmenin gelişimin de ötesinde bir kavram olduğunu vurgulayan Vygotsky'e göre (1997), yetişkinlerle kurulan etkileşimler aracılığıyla bireyler arasında meydana gelen sosyal etkileşimlerdeki öğrenmeler, yeni bilgilerin yapılandırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Yapılacak olan bu çalışma için de Vygotsky'nin kuramının önemli bir parçası olan yakınsak gelişim alanı ve yapı iskelesi kavramları ile yetişkinlerin doğa ile ilişkileri ve çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında bir ilişki kurulabilir. Bu açıdan bakıldığında, ebeveynlerin doğayla olan ilişkileri yakınsak gelişim alanı içerisinde çocuğun doğaya yönelik etkinliklerle desteklenerek eğilimlerinin olumlu yöne evrilmesini sağlayabilir. Aynı şekilde yapı iskelesi açısından da ebeveynler doğayla ne kadar çok ilişki içerisindeyseler çocuklarını da doğada yapabilecekleri etkinlikler noktasında o kadar destekleyebilirler. Verilen bu destek adım adım geri çekildiğinde ise çocukların doğa ile olan etkileşimlerinin artık kendileri tarafından başlatılabileceği ve doğaya eğilimlerinin de olumlu düzeyde artacağı söylenebilir. Bu noktada Vygotsky'nin kuramsal çerçevesi ve sunduğu açıklamalarla bu ilişkinin ortaya konulmasının önemi daha net anlaşılacaktır.

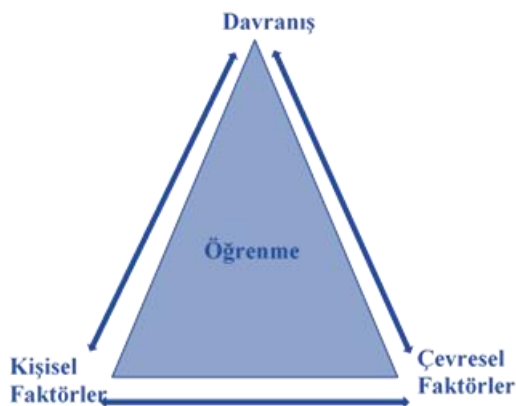
Vygotsky'nin kuramına benzer bir şekilde ebeveyn-çocuk-doğa ilişkisi ve etkileşimini, Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı ile de destekleyebiliriz. Sosyal Öğrenme Kuramı, toplumda sürdürülebilirliğin temel bir bileşeni olarak, olumlu davranış

değişikliklerinin oluşması adına önemli bir kuram olarak görülmektedir (Bandura, 2001). Bu kuram, bireylerin sosyal bir bağlamda başkalarıyla etkileşimleri aracılığıyla öğrendikleri fikrine dayandırılmaktadır.

Çocuklar insanların davranışlarını ayrı ayrı gözlemleyerek birbirlerine benzer davranışlar geliştirmektedirler. Bu noktada Bandura (1997), model alma ve gözlemlerin önemine vurgu yapmaktadır. Çocuğun taklit ettiği davranışlar, özellikle gözlemsel deneyimleri olumluysa davranışları da bundan olumlu düzeyde etkilenmektedir. Bandura'ya göre taklit etme davranışı gözlemlenen motor aktivitelerin yeniden üretilmesini içermektedir (Bandura 1977). Bu noktada kuram model alma ve gözlemler aracılığıyla diğer bireyleri taklit ederek yeni bilgi ve davranışların öğrenilebileceğini savunmaktadır. Bu açıdan kuramda öğrenmenin sosyal boyutuna vurgu yapılarak, gözlemsel öğrenmenin her yaşta gerçekleşebileceği ve modelleme sürecinin her zaman mümkün olabileceğinden bahsedilmektedir (Bayrakçı, 2007).

Şekil 2

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1999)

Bu kuramın bileşenleri incelendiğinde, bileşenlerin öğrenme için üç genel ilkeye, gözlem, taklit ve modelleme süreçlerine dayandırıldığı görülmektedir. Bu genel ilkelere dayanarak, davranışsal öğrenmenin gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır. Sadece gözlemele yoluyla öğrenmelerin gerçekleşmeyeceğini savunan Bandura, modelleme

yoluyla öğrenilen davranışların önemine vurgu yaparak süreçlerin tek başına olan etkilerinin, birlikte ele alındıklarında daha etkili olabileceğini vurgulamaktadır (Kunkel ve ark., 2006).

Çocukların gözlemledikleri kişilerin model olduğu ve bu şekilde gerçekleşen öğrenme süreci ise modelleme olarak adlandırılmaktadır. Bu süreçte sosyal öğrenme, “edimsel koşullanma” ve “model alma- taklit” olmak üzere iki öğrenme kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Edimsel koşullanmayla öğrenilen davranışlarda pekiştireçlerin ve ödüllerin davranışın kalıcılığını arttıracakları vurgulanırken; model alma ve taklitte ise gözlem yoluyla öğrenilen davranışların önemli olduğu belirtilmektedir. Model alma sürecinde de farklı faktörlerin birbirleriyle etkileşimine dikkat çeken Bandura, modelin öğrenme üzerinde oldukça etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada canlı model, sembolik model ve sözlü semboller olmak üzere üç model türünün öğrenme sürecinde etkili olduğunu belirtmektedir (Bandura, 1997).

İlgili Çalışmalar

Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Tuncer ve arkadaşları (2004) tarafından ilköğretim 6. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada kırsal ve kentsel alanda yaşayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Kırsal ve kentsel alanlarda ikamet etmekte olan 4 okuldan 138 öğrenci ile yürütülen çalışmada, 45 maddeden oluşan “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre kentsel bölgede yaşayan çocukların çevresel sorunların özellikle akademik ve ekonomik sonuçlarının farkında oldukları ortaya konulmuştur. Veriler bir diğer açıdan incelendiğinde ise kırsal bölgede yaşayan çocukların çevresel sorunlar ve sonuçlarına dair net bir tutum sergileyemedikleri görülmüştür. Aynı zamanda çalışmaya dahil edilen öğrencilerin doğaya yönelik bireysel sorumluluklarının farkında oldukları fakat bu farkındalığı gerçek yaşama aktarmaya ve buna yönelik sorumluluk almaya yönelik herhangi bir tutum sergilemedikleri belirlenmiştir.

Yine Tuncer ve arkadaşları (2005) tarafından yürütülen bir başka bir çalışmada ise 6, 7, 8 ve 9. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını okul türü ve cinsiyet değişkenleri açısından değerlendirmek amaçlanmıştır bu amaç doğrultusunda çalışmaya 1497 öğrenci dahil edilmiştir. Verilerin elde edilmesi adına “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen veriler incelendiğinde; öğrencilerin yaşam tarzı ve çevresel sorunlar arasındaki ilişkiyi yeterli düzeyde algılayamadıkları görülmüştür. Çalışmadan elde edilen bu veriye ek olarak öğrencilerde, endüstriyelleşme ve çevrenin korunmasına yönelik kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Özdemir (2010) doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisini amaçladığı çalışmasında verilere ulaşmak adına “Çevresel Algı Ölçeği” ve “Çevresel Davranış Gözlem Formu” kullanmıştır. Çalışmaya 6. Ve 7. Sınıfa devam etmekte olan 20 öğrenci dahil edilmiştir. Çalışmanın verileri ölçme araçlarına ek olarak öğrencilere yazdırılan öyküler aracılığıyla da desteklenmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin öğrencilerin çevre algı düzeylerini anlamlı seviyede yükselttiği belirlenmiştir.

Özsoy ve arkadaşları (2012) ise eko okulların ilköğretim öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçladıkları araştırmada iki okuldan 316 öğrenci ile çalışmışlardır. Çalışmada Kaplowitz ve Levine (2005) tarafından geliştirilen; Tuncer, Tekkaya, Sungur, Çakıroğlu, Ertepinar ve Kaplowitz (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Çevre Okuryazarlığı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilere ulaşmak adına çalışmaya dahili edilen bir okul deney grubu, diğer okul ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler incelendiğinde, eko okulların katılımcıların çevre okuryazarlığını olumlu yönde geliştirdiği belirlenmiştir.

Gülay Ogelman ve Durkan (2014), “Toprakla Buluşan Çocuklar: Küçük Çocuklar İçin Toprak Eğitimi Projesinin Etkililiği” adlı çalışmalarında TÜBİTAK tarafından Doğa ve Bilim Okulları (4004) proje grubunda desteklenen “Tipitop ve Arkadaşları ile Toprağı Tanıyoruz 4” isimli projeye dair verileri ortaya koyarak, 5- 6 yaş grubu çocuklara toprağı ve toprakla ilişkili

kavramları tanıtmayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya Denizli ilinde yaşayan ve okul öncesi eğitimi almakta olan 5-6 yaş grubu 130 çocuk dahil edilmiştir. Verileri elde etmek adına, proje öncesinde, proje yürütücüleri ve uzman personeller tarafından geliştirilmiş olan “Başarı (Bilgi) Testi” kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler incelendiğinde, projenin uygulandığı deney grubundaki çocukların toprağa ve toprakla ilişkili kavramlara dair bilgilerinin kontrol grubundaki çocuklara oranla daha fazla artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Bahar (2015) çalışmasında, bireylerin doğayla ilişki düzeyleri ile çevreye yönelik sorumluluk davranışlarını belirleyerek bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Samsun ilinde ikamet etmekte olan 12-15 yaş aralığındaki 1774 öğrenci ile çalışılmıştır. Veriler, Doğayla İlişki Ölçeği, Çocuklar için Çevresel Davranış Ölçeği ve Çevresel Günü Kaygısı Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre çalışmaya dahil edilen çocukların doğayla ilişki düzeylerinin yüksek olduğu, doğayı koruma davranışları sergiledikleri, doğayla ilgili benmerkezci kaygılara sahip oldukları görülmüştür. Sonuçlar cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde ise kızların doğaya karşı erkeklerden daha kaygılı oldukları belirlenmiştir.

Bozkurt ve Sever (2015) ise İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin doğa sevgisi durumlarını ortaya koymak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya 103 ilkokul öğrencisi dahil edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak “Doğa Sevisi, Temizlik ve Sağlıklı Olma Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere incelendiğinde ölçeğin doğa sevgisi boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Doğa sevgisi tutum puanları erken çocukluk eğitimi almış olan ve almayan öğrenciler açısından incelendiğinde ise erken çocukluk eğitimi alan çocukların doğa sevgisi tutum puanlarının almayanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde bu durum ebeveynlerinin öğretim düzeyi değişkeni üzerinden incelendiğinde ise eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının doğa sevgisi tutum puanlarının,

düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kınık, Okyay ve Aydoğan (2016), çalışmalarında okul öncesi dönemde çocuklara verilen çevre eğitiminin çevreye karşı sorumluluk sahibi bireyler olmalarını ve verilen eğitim ile onların gelişim alanlarındaki becerilerini desteklemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırmada uygulanan aile katımlı çevre eğitimi programının okul öncesi dönemde dil gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 24-36 aylık 11 çocuk dahil edilmiştir. Karma araştırma deseni ile yürütülen çalışmada nicel veriler Türkçe Alıcı ve İfade Edici Dil Testi aracılığı ile nitel veriler ise Aile Katılımı Görüşme Formu ve odak grup görüşme formları aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre çocukların ele alınan temalar kapsamında farklı ve yeni kavramlar kullanmaya başladıkları görülmüş olup aile katımlı çevre eğitimi programının dil gelişimi üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Ahmetoğlu (2017) çalışmasında Rice ve Torquati'nin (2013) çocuklar için geliştirmiş oldukları Biyofili Ölçeği'nin uyarlamasını yaparak, çocukların biyofili durumlarını bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada ölçme aracı olarak Biyofili Ölçeği kullanılmış olup çalışma, 238 çocukla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda çocukların biyofili seviyesinin cinsiyet ve aile gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermezken, ebeveyn eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Çalışmanın bir başka sonucu ise üniversite mezunu ebeveynlerin çocuklarının biyofili seviyesinin lise mezunu ebeveynlerin çocuklarından yüksek olduğunu göstermiştir.

Bektaş ve arkadaşları (2017), Mayer ve Frantz (2004)'in Doğaya Bağlılık Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarladıkları çalışmada, yetişkinlerin doğaya bağlılık düzeylerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmada Trabzon ve Rize illerinde doğada aktivite yapan 678 katılımcı ile çalışılmış ve ölçme aracı olarak 2 alt boyut ve toplam 8 maddeden oluşan Doğaya Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kentlerin doğal özelliklerinden ve yaşam şartlarından dolayı bireylerin doğaya bağlılık düzeylerinin yüksek çıktığı ortaya konulmuştur.

Yılmaz ve Olgan (2017) tarafından biyofili üzerine gerçekleştirilen çalışmada, 60-66 aylık çocukların doğaya yakınlık düzeylerini tespit etmek ve doğa ile ilgili uyarılara karşı gösterdikleri olumlu-olumsuz tutumların nedenlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmaya Ankara ilinde yer alan dört farklı devlet okulundan seçilen 105 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmanın alt örneklemine ise 105 çocuk içerisinde seçilen 20 çocuk dahil edilmiştir. Çocukların biyofili seviyelerini belirlemek adına 22 maddelik “Çocuklar için Biyofili Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler incelendiğinde, katılımcıların biyofili düzeylerinin eğitim aldıkları kurum türü ve cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiş olup; tüm katılımcıların biyofili düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Buna ek olarak katılımcıların ölçeğe verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlar üzerindeki en belirleyici faktörün kültür olduğu görülmüş ve bunu takip eden bir diğer önemli faktörün ise annelerin, çocuğun doğal uyarılara verdiği tepkilere karşı olan tutumlarının yer aldığı tespit edilmiştir.

Köşker (2019), okul öncesi çocuklarının doğayı nasıl algıladıklarını belirlemeyi amaçladığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmekte olan 100 çocuk ile çalışmıştır. Veriler çocuklar tarafından çizilen doğa resimleri ve yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ve çocukların çizdikleri resimler, içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre çocuklar için doğa, hayvanların ve bitkilerin olduğu, insanlardan uzak bir ortam olarak algılanmaktadır. Bu veriye ek olarak Çocukların doğadaki temel ilişkiler hakkında yeterli bir algı düzeyine sahip olmadıkları ve daha çok nesne odaklı bir doğa anlayışına sahip oldukları belirlenmiştir.

Öztürk (2021), çalışmada İstanbul Tuzla İlçesinde bulunan özel ve resmi anasınıfı ve anaokullarında yeşil alan kullanımının mevcut durumunu ve bahçelerde kullanılan materyalleri gözlemleyerek, açık alanların aktif olarak kullanımının okul öncesi çocuklarının fiziksel, ruhsal, zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 19 anaokulu, 1 anasınıfı olmak üzere toplam 20 okul dahil edilmiştir. Belirlen amaçlara ulaşmak için veri toplama aracı olarak 30 kriterden oluşan bir gözlem tablosu kullanılmıştır. Belirlenen okul bahçelerinin gözlem tablosundaki kriterleri

karşılıyıp karşılamadıkları kontrol edilerek puanlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, çalışmaya dahil edilen tüm okul bahçelerinin orta ve üst düzey grupta yer aldıkları görülmüş, anaokullarının doğal yeşil alanlar açısından geliştirilmesi ve çocukların gelişimleri için etkin olarak kullanılması gerektiği belirlenmiştir.

Polat ve Demirci (2021), araştırmalarında doğa ile temas ve doğa temelli açık alan etkinliklerinin bilişsel gelişim üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında, 1991-2019 yılları arasında doğa ile temas ve doğa temelli açık alan etkinliklerinin bilişsel gelişime katkısıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde yapılmış dergi makaleleri, tezler ve kitaplar incelenmiş ve tematik içerik analizi gerçekleştirilmiştir. İnceleme sonuçlarına göre, doğa temelli açık hava etkinliklerinin çocukların dikkat, konsantrasyon, yürütücü işlevler, akademik performans, risk alma ve problem çözme, yaratıcılık, hayal gücü gibi becerilerini desteklediği belirlenmiştir. Bu bulgular, doğanın çocukların bilişsel gelişimine olumlu etkiler sağlayabileceğini göstermektedir.

Körükçü ve Güngör (2021), çalışmalarında 60-72 aylık çocukların çevre tutumları ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış ve çalışmaya 60-72 aylık 151 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Okul Öncesi Çocukları İçin Çevre Farkındalık ve Tutum Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, 60-72 ay arasındaki çocukların çevreye yönelik tutumları ile bakış açısı alma becerileri arasında çok zayıf düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar, bu yaş grubundaki çocukların çevreye yönelik tutumlarının, bakış açısı alma becerileri ile doğrudan ilişkili olmadığını göstermektedir.

Sarı (2022), Amerika Birleşik Devletleri'nin Oregon Eyaleti, Corvallis bölgesi ile Türkiye'nin Trabzon ili arasında doğa ve yaban hayatı konularında erken çocukluk eğitim sistemlerini ve çocuklardaki algıları karşılaştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmada içerik analizi, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında iki bölgenin erken çocukluk eğitim programları karşılaştırılmış, ikinci aşamasında Trabzon

ilindeki bir öğrencinin eğitiminin bir kısmını Oregon'da ve diğer kısmını Türkiye'de geçirmesinin ardından yaşadığı değişiklikler değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada Trabzon ilinde 12 farklı okuldan 16 okul öncesi öğretmeni ve Hoover Elementary School'da ise 5 okul öncesi öğretmeni ile doğa hakkında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Son olarak çocuklarda doğa ve yaban hayatı farkındalıklarını tespit etmek için Trabzon'da 83 anaokulu öğrencisi ve Hoover Elementary School'da 35 anasınıfı öğrencisi ile görüşülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, Oregon'da doğa ve yaban hayatı kavramları eğitim programının önemli bir parçasını oluştururken, Türkiye'deki okul öncesi eğitim programında bu konuda eksikliğin olduğu belirlenmiştir. Karşılaştırma yapılan her iki ülkedeki okul öncesi öğrencileri arasında doğa ve yaban hayatı farkındalıklarında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Oregon'daki çocuklar, çevrelerinde bulunan yaban hayvanlarını tanımada ve doğayla ilişkili konularda daha başarılı olurken, Trabzon'daki çocukların bu konuda zorluklar yaşadıkları görülmüştür.

Zubari ve Kaçmazoğlu (2023), ise çalışmalarında çevre gönüllülerinin ve doğaseverlerin kendi çocukluk dönemlerindeki doğa etkileşimleri ile bugünkü çocukların doğayla etkileşimlerine yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya 265 yetişkin çevre gönüllüsü dahil edilmiştir. Verilerin toplanması için "Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu" kullanılmıştır. Elde edilen veriler analiz edildiğinde, katılımcıların kendi çocukluklarında doğa ile doğrudan etkileşimleri ve açık alanda geçirdikleri zamanın daha fazla olduğu, günümüz çocuklarının ise zamanlarının çoğunu kapalı mekânlarda geçirdiği ve doğa ile etkileşimlerinin kısıtlandığı sonucuna varılmıştır. Çevre gönüllüleri çocukların doğayla bağlantılarının azalma nedenlerini, teknolojinin yaygınlaşması, doğal çevrenin bozulması ve güvenlik önlemlerinin yetersiz kalması şeklinde sıralamışlardır.

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların ana temasının doğaya yakınlık, doğayla bağlantı, doğayla ilişki düzeylerinin belirlenmesi üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmaların genellikle yetişkinler ya da ilkökul ve üzeri kademelerde öğrenim görmekte olan bireyler ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Çalışmalardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde ise genel olarak doğayla daha sık

etkileşim içerisinde bulunan, doğal alanlarda aktiviteler gerçekleştiren, açık havada yeşil alanlara sahip okullarda eğitim gören bireylerin doğaya bağlılık ve doğayla ilişki düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak bu çalışmada incelenmiş olan değişkenlere yönelik okul öncesi dönem çocuklarının ve ebeveynlerinin dahil edildiği çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir.

Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Cameron-Faulkner ve arkadaşları (2017), doğayla kurulan doğrudan bağlantıların ebeveynlerin ve 3-5 yaş arası çocukların algılarını nasıl etkilediklerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışmada, bu üçlü etkileşim sürecinde, ebeveyn-çocuk konuşmalarına yansıyan doğrudan ve dolaylı deneyimlerin olanaklarını araştırmayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda verilerin toplanması adına doğal ortamlarda gerçekleştirilen video kayıtları ve katılımcılara uygulanan etkinlik anketi kullanılmış ve analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 20 anne-çocuk çifti ve bir baba-çocuk çifti katılmıştır. Ebeveynler ve çocuklara daha geniş fırsatlar sunan doğal ortamlar doğrudan deneyimlerle ilişkilendirilirken, kapalı mekân aktiviteleri dolaylı deneyimler teması altında işlenmiştir. Ebeveynler ve çocuklar karşılaştırıldığında, çocuklar park gibi açık alanları keşfederken konuşmalarında kapalı alanlarda gerçekleştirilen aktivitelere oranla doğa ile ilgili daha fazla kavram kullanmışlardır. Bulgular, doğrudan doğa deneyiminin ebeveyn-çocuk arasındaki çeşitlilik, özgünlük ve doğa hakkındaki konuşmaları etkilediğini ortaya koymuştur. Bu noktada doğrudan doğa deneyimlerinin, çocukların anadillerini öğrenmesi için de en uygun ortamı sağladığı ve çocukları doğa hakkındaki konuşmalara teşvik ettiği belirtilmiştir.

Hughesa ve arkadaşları (2018), çalışmalarında çevre yanlısı davranışları etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda çalışma 16 yaş ve üzeri 1298 katılımcı ile gerçekleştirmiştir. Çalışmada 'Doğayla bağlantı' kavramının, doğayı pozitif koruma davranışlarını geliştirmek için önemli olan çok boyutlu bir özellik olduğu belirtilmiş ve ölçme aracı olarak "Doğayı Koruma Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, doğayı koruma davranışını etkileyen faktörler; bireysel özellikler, doğa deneyimleri, bilgi, tutumlar ve

çevre yanlısı davranışlar olarak belirlenmiştir. Bu faktörler içerisinde doğa deneyimleri yani doğadaki aktivitelerle meşgul olmak, doğayı koruma davranışına katkı sağlayan en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak mevcut çalışmadan elde edilen veriler, basit günlük aktiviteler aracılığıyla doğayla ilişki içerisinde olmanın doğayı koruma davranışı üzerinde kritik rol oynadığını ortaya koymuştur.

Sobko ve arkadaşları (2018) ise doğaya bağlılığın ölçülmesini hedefledikleri çalışmada, doğanın kentsel bir ortamda okul öncesi çocukların gelişimleri ve psikolojik işlevsellik ile ilişkisini ortaya koymuşlardır. Çalışmaya 299 katılımcı dahil edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 16 maddelik ölçek aracılığıyla; doğadan zevk alma, doğa için empati, doğaya karşı sorumluluk ve doğa farkındalığı boyutları ile çocukların doğaya bağlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çalışmanın boyutları çocukların psikolojik işleyişi açısından değerlendirildiğinde ise doğaya bağlılığın, çocukların problem davranışlarının azalmasında etkili olduğu görülmüştür. Çocuklar doğadan zevk aldıklarında onların doğaya karşı sorumluluk bilincinin daha fazla geliştiği ve daha az hiperaktivite, daha az davranışsal sorunlarla ve akran güçlükleriyle karşılaştıkları bunlara ek olarak doğaya karşı iyileştirilmiş daha bilinçli davranışlar sergiledikleri bunun sonucunda yaşadıkları duygusal sorunların azaldığı tespit edilmiştir.

Kondo ve arkadaşlarının (2018) yeşil alanların insan sağlığı üzerindeki etkilerini, araştırdıkları çalışmada, kentsel ortamlarda doğa ve sağlık arasındaki ilişkileri değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada sistematik literatür incelemesi yoluyla kentsel yeşil alan ile insan sağlığı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuçlara göre ele alınan çalışmalarda, kentsel yeşil alanlarda vakit geçirme ile ölüm oranı, kalp atış hızı ve şiddet arasında tutarlı negatif ilişki, dikkat, ruh hali ve fiziksel aktivite arasında ise pozitif ilişki bulunmuştur.

Hughes ve arkadaşları (2019) doğayla bağlantı üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada bireylerin doğayla bağlantı düzeylerinin farklı yaşlarda nasıl bir değişim ve farklılık gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 5-75 yaş aralığından

400 katılımcıya anket uygulanmıştır. Anketi tamamlayan katılımcılara Doğayla Bağlantı Ölçeği (NR-6) ve Doğayla Bağlantı Endeksi (CNI) uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçları, bireylerin doğayla bağlantı kurma konusunda yaşa bağlı net kalıpları olduğunu göstermiştir. Ölçek sonuçları bireylerin doğayla bağlantı düzeylerinin 12 yaş ve altı çocuklara oranla daha düşük olduğunu, en düşük bağlantı düzeyinin 15-16 yaş aralığındaki bireylerde görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu verilere ek olarak sonuçlar erkek ve kadınlar arasında doğayla bağlantı kurma üzerinde önemli bir farklılık olduğunu, erkeklerin kadınlara oranla doğayla düşük düzeyde bağlantı kurduklarını göstermiştir.

Frankel ve arkadaşları (2019) kültürün doğaya bağlılık üzerindeki etkisine odaklandıkları çalışmada, Avrupa, Asya ve Afrika dahil olmak üzere farklı kültürel kökenlere sahip bireylerin doğaya bağlılık düzeylerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda çalışmaya dördüncü sınıf öğrencisi olan 1458 birey dahil edilmiştir. Veriler Inclusion of Nature in Self (INS) ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmanın sonuçları yerleşim yerinin ve kültürel geçmişin bireyin kendisini doğanın bir parçası olarak görmesi üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını göstermiştir. Buna ek olarak çalışmada kültürel faktörlerin tersine açık havada, ormanlık alanlarda geçirilen zamanın doğayla bağlantı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Hinds ve O'Malley (2019) açık hava eğitim programının çocuklar üzerindeki etkisine odaklandıkları çalışmada eğitim programının ruhsal sağlık ve iyi oluş düzeyine etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 10-11 yaş aralığından 50 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar bir hafta boyunca açık hava etkinliklerinden ibaret olan bir programa katılmışlardır. Çalışmada verileri toplamak adına doğaya bağlılık ölçeği ve araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların eğitimin sonunda doğaya karşı daha güçlü bağ kurabildikleri ve duygusal, ruhsal olarak daha yeterli hissettikleri görülmüştür. Sosyal ilişkiler ve doğaya bağlılık arasında ise herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Tillman ve arkadaşları (2019) ise çocukların doğaya erişim düzeylerini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada, çocukların doğayla etkileşimlerini artırmanın, sağlıkla ilgili yaşam

kaliteleri için olumlu faydaları olduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen araştırmacıların henüz coğrafi bağlamın bu ilişkiyi nasıl etkilediğine yönelik bir çalışmaya değinmediklerini öne sürerek bu çalışmada çocukların doğayla ilişkili davranışlarında bireysel düzeydeki ve çevresel düzeydeki faktörlere odaklanmayı amaçlamışlardır. Kanada'da farklı coğrafi bölgelerden 34 ilkokuldan 7-10 yaş düzeyi 851 çocuktan toplanan veriler, doğal çevre önlemleri ve çocuk anketlerinden elde edilen demografik bilgilerle birleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular doğal yeşillik, park ve su miktarı da dahil olmak üzere çevrenin tüm bileşenlerinin, çocukların davranışları üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermiştir. Kişilerarası değişkenler incelendiğinde ise kırsal nüfus, çocukların yaşadığı yer gibi demografik özelliklerin de çocukların doğayla olan etkileşimlerini etkilediği bulgusu vurgulanmıştır.

Vandermaas-Peeler ve arkadaşlarının (2019) ABD ve Danimarka'da, ebeveynlerin erken çocukluk gelişimi için oyun ve doğa deneyimlerinin önemine ilişkin inançlarını incelemek için yaptıkları iki boyutlu bir çalışmada, ABD'den 30 ebeveyn ve Danimarka'dan 19 ebeveynle çalışılmıştır. Bu bağlamda verilerin toplanması adına, nicel ve nitel unsurlar içeren yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, her iki ülkede de ebeveynler, açık hava ve doğa deneyimlerine çok değer verseler de çalışma bağlamında Danimarka'daki ebeveynler, çocukları çevresel koşullardan bağımsız olarak dışarı çıkarmak, onlara özgürce keşfetme ve risk alma fırsatları sağlamak adına daha güçlü veriler sunmuşlardır. ABD'deki ebeveynler ise temel olarak oyunun bireysel gelişimsel faydalarına odaklanırken, Danimarka'daki ebeveynler doğada zaman geçirmenin toplum ve çevre için önemine odaklanmışlardır. Bulgular, sosyokültürel değerlerin ve beklentilerin, açık havada ve doğada oyunlara ilişkin ebeveyn inançlarını ve uygulamalarını etkilediğine dair kanıtlar sunmaktadır.

Kuo ve arkadaşları (2019) yaptıkları bir derleme çalışmasında yaklaşık 100 çalışmayı inceleyerek, doğa ile ilgili deneyimlerin öğrenme üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre; kişisel gelişim ve çevre etkileşimi üzerine

yapılan çalışmaların oldukça az olduğu, elliden fazla çalışmada doğayla duygusal bir bağ kurmanın çevre yanlısı davranışlar geliştirilmesi adına önemli rol oynadığı ortaya koyulmuştur. Bu sonuçlara ek olarak çalışmada, doğanın öğrencilerin dikkatini, stres düzeylerini, öz disiplin, öğrenmeye ilgi ve zevklerini, fiziksel aktivite ve kondisyonlarını geliştirerek bireyleri öğrenmeye teşvik edebileceği belirtilmiştir.

Hernandez ve arkadaşlarının (2020) çocuklar ve doğaya bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada, insanlığın şu anda karşı karşıya olduğu çevre sorunları göz önüne alındığında dünyanın geleceğinin, çocukların ve onların eylemlerinin elinde olduğunu vurgulanmıştır. Çevresel anlamda sürdürülebilir davranışların belirleyicileri olan çocuklara odaklanan çalışmaların azlığı nedeniyle doğaya, çevre lehine davranışların geliştirilmesi ve mutluluk ve esenlik gibi değişkenlerin bu davranışlardan ne düzeyde etkilendiğini, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Yaş ortalamaları 10 olan 96 çocukla yürütülen çalışmada, çocukların doğaya bağlılıklarını ölçen ölçme aracından elde edilen verilere göre doğaya bağlılık ve sürdürülebilir davranışlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, bu ilişkinin de değişkenler içinden en çok mutluluk değişkenini etkilediği belirtilmiştir. Bu çalışmada ayrıca kendilerini doğaya bağlı bireyler olarak tanımlayabilen çocukların daha sürdürülebilir davranışlar sergileme eğiliminde oldukları; çocukların çevreci, tutumlu, özgecil ve eşitlikçi olma düzeylerindeki artışın da sürdürülebilirlik üzerinde önemli etkilerinin olduğu vurgulanmıştır.

Barrable ve Booth (2020) çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimlerinin artırılması amacıyla yaptıkları bir derleme çalışmasında, Dünya nüfusunun yarısının kentsel yaşam alanlarında yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda 20. yüzyıl itibariyle yaşam tarzlarında gidilen değişikliklerin, iç mekanlarda daha fazla ve doğada daha az zaman geçirmeye yol açmış olduğunu vurgulamışlardır. Yapılan derleme ile, doğayı iyileştirmeye yönelik müdahaleler hakkında rapor veren son çalışmalar bir araya getirilmiş, çocuklar ve doğaya bağlantı anahtar kelimeleri ile Web of Science, Scopus, PsychInfo, ERIC ve Google Scholar üzerinden ulaşılan 14 çalışma incelenmiştir. İncelemeler sonucunda elde edilen

bulgular; ebeveynlerin güvenlik endişeleri, örgün eğitimde okullarda geçirilen uzun saatler ve uygun dış mekân eksikliği nedeniyle çocukların dışarıda çok az zaman geçirdiklerini ortaya koymaktadır.

Harvey ve arkadaşları (2020) biyoçeşitlilik odaklı açık havada öğrenme programının ilkokul öğrencilerinin ruh hali ve iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçladıkları çalışmada, 8-11 yaş aralığında olan 549 çocuk ile çalışmışlardır. Araştırma kapsamında bir akademik yıl boyunca okul bahçesinde gerçekleştirilen biyoçeşitlilik temelli etkinliklerden oluşan bir öğrenme programı tasarlanmıştır. Çocuklarda doğayla bağlantıyı ölçmek için Nature Connection Index (NCI) ve refahı ölçmek için KIDSCREEN-27 kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre programa katılan çocukların ruh halinde ve iyi oluş düzeylerinde önemli ölçüde iyileşme görülürken kontrol grubunda yer alan 90 çocuk üzerinde hiçbir iyileşme saptanmamıştır. Çalışmadan önce doğayla bağlantı düzeyi düşük olan çocuklarda çalışma sonunda doğayla etkileşim düzeyinde büyük oranda artış gözlemlenmiştir.

Hammond (2020), bireylerin doğaya bağlanma noktasında araçlara ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak, kuş besleme davranışının doğaya bağlanma aracı olarak etkinliğini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 19 altıncı sınıf öğrencisi ve velileri katılmıştır. Deney grubuna kuş yemi ve yemlik verilmiş olup kontrol grubuna ise yemlik ve kuş yemi verilmemiştir. Çalışmaya dair veriler doğayla bağlantı kurma ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda kuş besleme davranışının ebeveynlerin doğayla bağlantı kurma düzeyini arttırdığı görülürken çocukları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Michaelson ve arkadaşları (2020) teknolojinin kullanımı ve doğayla bağlantı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzerine iki aşamalı bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmanın ilk aşaması 10-18 yaş aralığından 74 Kanadalı çocuk ile ikinci aşaması ise 11-15 yaş aralığından 23.920 Kanadalı çocuğun katıldığı bir anket çalışması ile yürütülmüştür. Çalışmada karma yöntem kullanılmış olup, nitel aşamada odak gruplar ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, nicel boyutta ise bir anket çalışması uygulanmış ve ankete dair kesitsel

analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre teknoloji kullanımının artması ile doğayla bağlantıların azalmış olduğu, ekranlarla geçirilen zamanın açık hava etkinliklerinde harcanan zamanın yerini aldığı ve çocukların teknolojinin bağımlılık yapıcı etkisi ile kapalı mekanlarda olmanın dışarıda olmaktan daha rahat ve güvenli olduğuna dair inançlarının olduğu ortaya koyulmuştur.

Novotný ve arkadaşları (2021), çalışmada günümüz çocuklarının eski zamandaki çocuklara oranla doğada daha az zaman geçirdikleri varsayımına odaklanmışlardır. Çalışmada 1900'lü yıllardaki çocukların doğayla ilgili deneyimleri ile 2015'li yıllardaki çocuklar arasında bir fark var mı? ve Televizyon ve bilgisayarların aracılık ettiği deneyim, doğayla olan gerçek deneyimi önemli ölçüde zenginleştiriyor mu? sorularına cevap aranmıştır. 1900'lü yıllara dair veriler o dönemde Almanya'da gerçekleştirilen, 150 çocuğa uygulanmış olan bir araştırmadan elde edilmiş olup araştırmada kullanılan aynı anket günümüz çocuklarından veri toplanmak için de kullanılmıştır. Bu noktada anket Çek Cumhuriyeti'nde yaşayan 331 çocuğa uygulanmıştır. Veriler, 20. yüzyılın başlarındaki çocuklara kıyasla çağdaş dönemdeki çocukların doğayla ilgili deneyimlerinde bir artış olduğunu ve dolaylı deneyimlerin çağdaş çocukların doğa deneyimlerinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

Passmore ve arkadaşları (2021) tarafından ebeveynlerin doğayla ilişkilerinin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik gerçekleştirilen çalışmada, doğal çevreyle ilişki anketinden elde edilen verileri kullanılarak çocukların doğaya bağlılığı değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya 209 çocuk ve 209 ebeveyn dahil edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın bulguları, çocukların yaşı, açık hava ve yeşil alan yoksunluğunun çocukların doğaya bağlılığının önemli yordayıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda ebeveynlerin doğaya bağlılık düzeyi, çocuk, yetişkin ve doğa ilişkisi içerisinde ele alındığında, bu ilişkinin kalitesi çocukların doğaya bağlılığının bir diğer güçlü yordayıcısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada doğayla ilişki ve bağlılık kavramı adına sadece doğaya erişim ve ziyaretlere odaklanmanın ötesinde politika ve program çabalarına duyulan ihtiyacın vurgulanarak doğa-yetişkin-çocuk etkileşiminin artırılması gerektiği belirlenmiştir.

Rios ve arkadaşları (2021) Küresel COVID-19 pandemisinin olumsuz sosyal ve ekonomik etkileri nedeniyle çevresel ortamlarla ilişki düzeyinin azaldığını vurguladıkları çalışmalarında farklı çevresel olanaklara sahip okullardan çocukların çevrimiçi ortamda doğa ve doğa ile ilgili deneyimlerine yönelik bulguların ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma, farklı çevre pedagojilerine sahip (eko-okullar, Waldorf, orman okulları, Krishnamurti) altı okulda gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu ise bu okullara devam etmekte olan 4 ile 13 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmanın veri toplama aşaması, çevre eğitimi derslerinin katılımcı gözlemi ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Gizliliği sağlamak için, tüm okulların ve katılımcıların adlarının yerine takma adlar verilmiştir. Araştırmanın verilerinden katılımcıların bilinmeyen virüs korkusu, izolasyondan kaynaklı karantina uygulamalarının çevre üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada Covid-19 pandemisinin de etkisiyle çevresel koşulları iyi olan ve olmayan okullara devam eden çocukların doğayla ilgili deneyimleri üzerinde anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada çevresel adaletsizliğe vurgu yapılmış, şehirlerdeki devlet okullarında çocuklara sunulan doğal deneyimlerin çocukların hayatını özellikle duygusal boyutta etkilediği belirtilmiştir. Bu bulgulara ek olarak Covid-19 pandemi döneminde çocuklarda doğaya ve açık havada olmaya karşı duygusal bir kararsızlığın olduğu, ayrıca çocukların virüse yakalanmaktan korktukları için açık havaya çıkmak istemedikleri bulunmuştur.

Phillips ve arkadaşları (2023) SARS-CoV-2 Salgını sırasında doğaya katılım ve iyi oluş arasındaki ilişki üzerine yürüttükleri çalışmada, doğayla kurulan psikolojik bağlantıların ve çeşitli etkileşimlerin salgın sırasında iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Amerika'da gerçekleştirilen bu çalışmada 3282 yetişkin ile çalışılmış olup veriler çevrimiçi anketler aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcıların %25'i salgın sırasında doğada neredeyse hiç vakit geçirmediğini belirtirken diğer bulgular, doğayla bağlantı kurmanın psikolojik boyutu üzerinde yalnız kalma korkusunun etkili olduğunu, genel olarak doğayla etkileşim kurmanın iyi oluş üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgulara ek

olarak; pandemi sırasında doğayla daha fazla etkileşim kurmanın pandeminin olumsuz duygusal etkilerini azalttığı belirtilmiştir.

Yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların daha çok doğanın ebeveyn ve çocuklar üzerindeki etkilerine odaklandığı görülmüştür. Genel olarak çalışmalar doğada geçirilen zamanın ve aktivitelerin kalitesinin, ebeveyn-çocuk arasındaki etkileşimi olumlu anlamda etkilediğini ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalarda ise doğaya bağlılık, doğayla ilişki düzeyini etkileyen temel faktörlere odaklanılmış olup, bireysel özelliklerin ve doğaya karşı çocukta, çocuğun çevresindeki yetişkinlerde var olan tutumların doğaya bağlılığı etkileyen önemli faktörler olarak tespit edildiği görülmüştür. Bu bulgulara ek olarak doğada geçirilen zamanın kısıtlı olma nedenlerinin incelendiği çalışmalarda ise; güvenlik problemleri, dış mekanların aktivitelere uygunsuzluğu neden olarak gösterilirken genel olarak tüm çalışmalarda doğanın bireylerin fiziksel, sosyal, duygusal ve ruhsal gelişimlerini desteklediği, bireyleri iyileştirici bir faktör olduğu vurgulanmaktadır.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın türü, evreni ve örneklem seçimi üzerinde durulmuş; veri toplama araçları, verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Türü

Bu araştırmada; ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerini belirleyip bunun, çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasındaki ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında genel anlamda “Ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bakımdan bu çalışma ilişkisel tarama modelinde nicel bir çalışmadır. İlişkisel modeller araştırmacıların korelasyonel istatistik yöntemlerini kullanarak iki veya daha fazla değişkenin bağlantı düzeyini ölçtükleri nicel araştırma süreçleridir. Sayısal olarak açıklanan bu ilişki düzeyleri ele alınan iki değişkenin ilişkili olup olmadığını gösterir (Creswell,2012). Çalışmada ilişkisel tarama modeli türlerinden açılımlı desen kullanılmıştır. İki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin gücü ortaya konulmak istendiğinde açılımlı model kullanılmaktadır. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının hesaplanması ile bir değişkendeki değişimin diğer değişkendeki yansıması gözlenmeye çalışılmaktadır (Crano ve Brewer, 2002).

İlişkisel tarama modeli nicel verilerin kullanıldığı, çoğunlukla aralık ya da oran ölçeğinden elde edilmiş verilerin analize tabi tutulduğu bir yöntem olması sebebiyle bu çalışma için veri toplamada kullanılacak olan ölçek, anket, test veya diğer araçların geçerlik ve güvenilirliği uygun yöntemlerle incelenmiştir (Karasar,2016). Bu çalışmanın ebeveyn boyutundaki bağımsız değişkenleri ebeveynlerin yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer ve eğitim seviyeleri oluşturmaktayken; çalışmanın çocuk boyutunun bağımsız değişkenlerini ise çocukların yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, eğitim aldıkları süre ve eğitim aldıkları kurum türü oluşturmaktadır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli ile bu değişkenlerin bağımlı değişkenler

olan; ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyi ve çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyi üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur.

Tablo 1’de araştırma süreci planına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 1

Araştırma Süreci Planı (Creswell ve Plano Clark,2011)

Adım I	<p>Nicel Aşamaların Tasarlanması ve Uygulanması</p> <p>Nicel yaklaşım kapsamında araştırma soruları belirlenir.</p> <p>İzinler alınır.</p> <p>Örneklem belirlenir.</p> <p>Veri toplama araçları ile veriler toplanır.</p> <p>Nicel araştırma sorularını cevaplamak için betimsel ve yordayıcı istatistik kullanarak nicel veriler analiz edilir.</p>
Adım II	<p>Nicel Sonuçları Takip Eden Stratejiler Kullanılması</p> <p>Hangi sonuçların açıklanacağına karar verilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Önemli sonuçlar, • Anlamli olmayan sonuçlar, • Aykırı sonuçlar • Grup farklılıkları <p>Bu sonuçlar;</p> <p>Nicel yöntem sorularını düzenlemek</p> <p>Nicel veri toplama protokollerini planlamak amacı ile kullanılır.</p>
Adım III	<p>İlgili Sonuçların Yorumlanması</p> <p>Nicel sonuçlar özetlenir ve yorumlanır.</p> <p>Nicel sonuçlar açıklanarak, çalışmanın amacına ne ölçüde, hangi açılardan yardımcı olduğu tartışılır.</p>
Adım IV	<p>Sonuçlara dayanılarak araştırmacılara, uygulamacılara ve politika yapıcılara yönelik öneriler sunulur.</p>

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi/Çalışma Grubu/Katılımcılar

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, Trabzon ilinde MEB'e bağlı bağımsız anaokulları, uygulama anaokulları ve anasınıflarında eğitim görmekte olan çocuklar ve ebeveynleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma kapsamında örneklem türü amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi olarak belirlenmiştir. Patton (2014)'a göre kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ulaşılması kolay ve daha ekonomik olanın tercih edilmesidir.

Örneklem grubunu belirlemek için çalışmacı öncelikle hedef kitleyi ve örneklem büyüklüğünü belirlemiştir. Daha sonra örneklem büyüklüğüne göre Trabzon ili içerisindeki köyler, ilçeler ve il merkezleri belirlenmiş olup bu bölgelerde yer alan bağımsız anaokulları, uygulamalı anasınıfları ve ilkokula bağlı anasınıflarına ulaşılmıştır. Belirlenen 154 okul içerisinde 60-72 aylık çocukların eğitim görmekte olduğu ve ulaşılabilir gönüllü katılımcıların yer aldığı 42 sınıfa ulaşılmıştır. Daha sonra bu eğitim kurumları içerisinde araştırmanın parçası olan çocukların ve ebeveynlerin eğitim aldıkları süre, yaşadıkları yer, cinsiyet vb. demografik değişkenler temel alınarak 300 çocuk ve 300 ebeveyn belirlenmiş, gönüllü 250 ebeveyn ile çalışmaya devam edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın örneklem grubunu çalışmaya dahil edilen okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmekte olan 60-72 aylık 250 çocuk ve 250 ebeveyn oluşturmaktadır. Fakat analizler esnasında, ebeveyn ve çocuk verileri arasındaki demografik uyumsuzluklar nedeniyle 25 katılımcıya dair veri kaybı yaşandığından, net veri elde edilebilen katılımcı sayısı 225 olmuştur. Bu doğrultuda Tablo 2'de araştırmanın örneklemini oluşturan 225 çocuk ve 225 ebeveyne ait demografik değişkenlere ve bunlara yönelik özelliklere, frekans ve yüzde sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2*Ebeveynler ve Çocuklarına Ait Demografik Veriler*

Ebeveyn Eğitim Düzeyi	f	%
Ortaokul ve Altı	28	11,3
Lise	91	39,8
Ön lisans ve Üzeri	113	48,9
Ebeveynlerin Yaşadığı Yer	f	%
İl	126	55,4
İlçe	84	38,5
Köy	15	6,1
Çocukların Okul Öncesi Eğitimi Alma Süresi	f	%
Bir dönem	37	16
1 yıl	140	63,6
2-4 yıl	48	20,4
Çocukların Eğitim Gördükleri Okul Türü	f	%
Anasınıfı	121	54,1
MEB'e Bağlı Bağımsız Anaokulu	97	43,3
Uygulama Anaokulu	7	2,6
Çocukların Yaşadığı Yer	f	%
İl	124	54,1
İlçe	85	39,4
Köy	16	6,5

Çalışmaya dahil olan ebeveynlerin yaş ortalaması 35,69 olup, eğitim düzeyine bakıldığında, %11,3'ü ortaokul ve altı, %39,8'i lise, %48,9'u ön lisans ve üzeri kademelerde eğitim almıştır. Ebeveynlerin çoğunluğu (%55,4) il merkezinde yaşamaktadır, %38,5'i ilçe, %6,1'i ise köylerde ikamet etmektedir. Çocukların yaş ortalaması 5,71 olarak hesaplanmıştır. Çocukların okul öncesi eğitim süresi incelendiğinde, %16'sı bir dönem, %63,6'sı bir yıl ve %20,4'ü 2-4 yıl okul öncesi eğitim almıştır. %54,1'i anasınıfında, %43,3'ü MEB'e bağlı bağımsız anaokullarında, ve %2,6'sı uygulama anaokullarında eğitim görmektedir. Çocukların büyük çoğunluğu (%54,1) il merkezlerinde yaşamaktayken, %39,4'ü ilçelerde, %6,5'i ise köylerde ikamet etmektedir.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın yürütülebilmesi için ilk aşamada Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na başvurularak gerekli çalışma izinleri alınmıştır. Komisyondan gerekli iznin alınmasının ardından, çalışma kapsamında Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ARGE birimine başvurulmuş ve çalışmanın Milli Eğitim Müdürlüğüne (MEM) bağlı okullarda uygulanmasına yönelik uygulama izinleri alınmıştır. Daha sonra örneklem grubuna ulaşabilmek için, Trabzon il MEM ile iletişime geçilerek, merkez ilçe ve köylerde MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarının listesi edinilerek bu listeye göre uygulama için örnekleme dahil edilen okullara gidilmiştir. Veri toplama araçlarının uygulanması sınıf ortamlarında ve araştırmacı kontrolünde yapılmıştır. Uygulama öncesinde okul müdürleri ve öğretmenler ayrıca bilgilendirilmiştir. Ardından öğretmenlere ebeveynlere ulaştırmaları adına ebeveyn onam ve gönüllü katılım formları teslim edilmiş ve bir hafta sonra imzalı formlar toplanarak gönüllü katılımcılar tespit edilmiştir. Bu noktada 300 ebeveyne, "Gönüllü Katılım Formu" ve çocukları için "Ebeveyn Onam Formu" doldurtulmuştur. Gönüllü olan ve çocuğunun çalışmaya dahil edilmesini onaylayan 225 ebeveyne "Ebeveyn-Çocuk Demografik Bilgi Formu", "Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi" ve "Doğayla İlişki Ölçeği" doldurtularak, bu ebeveynlerin çocuklarına "60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği" uygulanmıştır. Uygulama sürecinde şehir merkezinde belirlenen okullardan başlanarak, sırasıyla ilçe ve köylerde yer alan okullar haftalara bölünerek çalışma planı oluşturulmuş ve veriler önce ebeveynlerden toplanıp ardından çocuklarından edinilmiştir. Veri toplama aracının çocuklara uygulanması safhasında, eğitim sürecini aksatmamak adına öğretmenlerle iş birliği yapılmış, çocukların uygun olduğu günler belirlenerek veri toplama süreci planlanmıştır.

Planlamaya göre araştırmacı, öncelikle çocuklarla tanışmış, çocukların araştırmaya uyum sağlayabilmesi amacıyla ilk iki haftayı örnekleme yer alan okullarda öğretmenlerin günlük eğitim akışına aktif bir şekilde dahil olarak geçirmiştir. Eş zamanlı olarak kişisel bilgi formları onam ve gönüllü katılım formları çocukların anne ve/veya babalarının doldurabilmesi

için okul öncesi öğretmenine verilmiştir. Anne ve/veya babalar bu formları doldurduktan sonra öğretmenlere teslim etmiş ve araştırmacı ise formları toplu bir şekilde öğretmenlerden almıştır. Ardından veri toplama sürecinde haftalık planlamalara göre haftada en az iki okul ziyaret edilerek çocuk verileri toplanmaya başlanmıştır. Bu süreçte, çalışmaya dahil edilen fakat veri toplama anında okula gelmemiş olan çocuklar not edilerek bu çocuklara dair veriler daha sonra edinilmiştir. Verilerin kolay düzenlenebilmesi ve güvenli bir şekilde saklanabilmesi adına veri toplama sürecinin sonunda elde edilen tüm veriler araştırmacı tarafından dijital ortama aktarılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama araçları; Trabzon İli MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 60-72 aylık çocuklara ve ebeveynlerine uygulanacak, araştırmacı tarafından hazırlanan " Ebeveyn ve Çocuk Demografik Bilgi Formu" ve "Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi" İle Çakır, Karaarslan, Şahin ve Ertepinar (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan "Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeği" ve Engin (2019) tarafından geliştirilen "60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği" dir. Veri toplama araçlarına yönelik ayrıntılı bilgilere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3

Veri Toplama Araçları

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Aracı
1) Ebeveynlerin doğayla ilişki kurmaları ne düzeydedir?	Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeği
2) Ebeveynlerin doğayla ilişki kurma düzeyleri incelenen değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?	Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi Ebeveyn-Çocuk Demografik Bilgi Formu
3) Çocukların doğayla bağlantı kurma eğilimleri ne düzeydedir?	60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği

-
-
4) Çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyleri incelenen değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?	Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi Ebeveyn-Çocuk Demografik Bilgi Formu
-

Ebeveyn Çocuk Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilip alan uzmanlarının görüşleri alınarak gerekli düzenlemelerin yapıldığı form; Ebeveynlerin, cinsiyet, yaş, eğitim durumları, yaşadıkları yer, ek olarak çocukların yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, okul öncesi eğitimi alma süreleri ve eğitim görmekte oldukları okul türüne dair bilgilerin sorulduğu 10 maddeden oluşmaktadır.

Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup beş alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda soru cümlelerinde ve sıklık içeren sorularda zaman aralıklarının düzenlenmesi, yapılan aktivitelere ilişkin sorularda farklı aktivite türlerinin eklenmesi, doğada kullanılabilecek materyallere ilişkin sorularda farklı materyal türlerinin eklenmesini içeren düzenlemeler yapılmıştır. Tüm düzenlemelerin ardından son hali verilen form; Ebeveynlerin doğada aktivite yapmaya dair algıları, yaptıkları aktiviteler, aktivitelerin sıklığı, süresi, çeşidi, doğada aktivite yaparken yaşadıkları güçlükler, bilgiye ihtiyaç duydukları alanlar gibi noktaları sorgulamaya yönelik toplamda 10 maddeden oluşmaktadır.

Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeği

Orijinali Nisbet vd. (2009) tarafından geliştirilen üç alt boyut ve 21 maddeden oluşan Doğayla İlişki Ölçeği (Dİ), Çakır ve ark (2015) tarafından 859 kişiden toplanan veriler ile Türkçe'ye uyarlanmıştır. Uyarlanmış hali "Dİ-deneyim", "Dİ-perspektif" ve "Dİ-özbenlik" olmak üzere üç alt boyut ve 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları sırasıyla .87; .74 ve .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için geçerli olan

güvenirlik katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. 5'li likert tipi ölçek 1'den (kesinlikle katılmıyorum) 5'e (kesinlikle katılıyorum) kadar derecelendirilmiştir. Olumsuz maddeler ters kodlanmıştır. Ölçekten en az 21 en fazla 105 puan alınabilmektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayı değeri ise .78 olarak bulunmuştur.

60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği

Engin (2019) tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında geliştirilen Likert tipi ölçeğin kategori sayısı, ölçülen özelliğin ve uygulanacak yaş grubunun özellikleri dikkate alınarak "hiç", "biraz" ve "çok" şeklinde üç olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin geçerliliği kapsam ve yapı geçerliliği açısından değerlendirilmiş, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Madde toplam puan korelasyon değerleri 0,314-0,700 değerleri arasında, madde faktör yükleri 0,417-0,720 değerleri arasındadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 2 /sd (1,367) değerinin 5'in altında olduğu, CFI (0,925) ve TLI (0,918) değerlerinin 0,90'ın üzerinde ve RMSEA (0,036) değerinin 0,08'in altında olduğu görülmüştür. Açımlayıcı faktör analizi için yapılan ilk uygulamaya göre hesaplanan Heise ve Bohrnstedt'in Ω güvenirlik katsayısı 0,904, doğrulayıcı faktör analizi için yapılan ikinci uygulamaya göre hesaplanan McDonald ω güvenirlik katsayısı 0,989, test-tekrar test güvenirliği için hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı 0,852 olarak bulunmuştur. "60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği"nin 23 madde ve tek faktörden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler analiz edilmeden önce dijital ortama aktarılarak düzenlenmiş olup veri setleri hazırlanmıştır. Veri setleri aracılığıyla ilk aşamada; araştırmanın analizinde kullanılacak birinci düzey değişkenler (ebeveynlere ait veriler) ve ikinci düzey değişkenlerden (çocuklara ait veriler) oluşan 2 ayrı SPSS dosyası oluşturulmuştur. Buna ek olarak "Doğada Yapılan Aktiviteler" anketinden elde edilen veriler ayrıca düzenlenerek frekans ve yüzde analizleri için dijital ortama aktarılmıştır.

Bu araştırmada; ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerini belirleyerek bunun çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın örnekleminde yer alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarından elde edilen veriler ile ebeveynlerinden elde edilen veriler olmak üzere 2 farklı düzeye ait veri bulunmaktadır. Verilerin analizi IBM SPSS Statistics v.26 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kategorik veriler yüzde ve frekans, sürekli veriler ortalama ve standart sapma olarak özetlenmiştir. Demografik veriler ve ölçeklerin madde cevap dağılımları için frekans tabloları oluşturulmuştur. Ölçeklerin normal dağılıma uygunlukları arpıklık – basıklık katsayıları incelenerek değerlendirilmiş, basıklık ve arpıklık değerleri -2; +2 sınırını aşmayan parametreler normal dağılıma uygun kabul edilmiştir. Ölçek güvenirlikleri ise Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanarak değerlendirilmiştir. İekli grup karşılaştırmalarında normal dağılıma uyumlu ve grup başı örnekleme sayısı 30'dan küçük olmayan parametrelerde bağımsız örnekleme t-testi, normal dağılıma uymayan veya grup başı örnekleme sayısı 30'un altında olan durumlarda ise Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. 3 veya daha fazla grulu karşılaştırmalarda normal dağılıma uyumlu ve grup başı örnekleme sayısı 30'dan küçük olmayan parametrelerde tek yönlü ANOVA testi, normal dağılıma uymayan veya grup başı örnekleme sayısı 30'un altında olan durumlarda ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Tek yönlü ANOVA testi sonrası farkın kaynağını belirlemek için post hoc testler kullanılırken Kruskal-Wallis H testi sonrası farkın kaynağının belirlenebilmesi için Mann-Whitney U testi kullanılarak ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti Spearman-Brrow korelasyon analizi kullanılarak ölçülmüştür. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Ölçeklerden alınan puanlara ilişkin normallik ve güvenirlik analizlerine Tablo 4' te yer verilmiştir.

Tablo 4

Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenirlik Analizi

Ölçek	N	Ort.	SS	arpıklık	Basıklık	Cronbach's Alpha
-------	---	------	----	-----------	----------	------------------

Doğayla İlişki Ölçeği	225	61,79	15,489	-1,024	,236	,904
Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	225	63,60	6,821	-1,504	1,626	,904
Ebeveyn Yaşı	225	35,69	4,837	,511	-,069	-
Çocuk Yaşı	225	5,71	,516	-,316	-,491	-

Not: $p < 0,05$

Tablo 4'te ölçeklerden elde edilen verilere ilişkin normallik analizi ve güvenilirlik analizleri ve ölçeklerden alınan puanların ortalamaları yer almaktadır. Ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 sınırını aşmadığından analizlerde parametrik testler kullanılmış ve dağılımın normal olduğu saptanmıştır (George, Mallery, 2010). Ölçeklerin güvenilirlikleri incelendiğinde ise Cronbach Alpha katsayısının 0,60 ile 0,80 arasında olması ölçeğin orta güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kayış, 2009; Kılıç, 2016). Bu çalışma bağlamında değerlendirildiğinde ölçeklerin güvenilirlik değerlerinin 0,80 ile 1,00 arasında olduğu ve güvenilirlik değerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen puanlarla ilgili betimsel istatistiklere ve verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular, yorumlar ve tartışmaya yer verilmiştir.

Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlarla İlgili Betimsel İstatistikler

Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketine Yönelik Bulgular

Araştırmada yer alan çocuklarla “Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketine” ilişkin istatistikler Tablo 5-6-7-8-9-10 ve 11’de detaylandırılmıştır.

Tablo 5’te ebeveynlerin “çocukları ile doğada aktivite yapmak” deyince akıllarına gelen aktivitelerin dağılımına ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 5

Ebeveynlerin “Çocukları ile Doğada Aktivite Yapmak” Deyince Akıllarına Gelen Aktivitelerin Dağılımı

	f	%
Ağaçlık bir alanda yürüyüş yapmak	27	66,8
Kaya ve ağaç gibi yüksek yerlere tırmanmak	28	14,7
Doğadaki malzemelerle oyun kurmak (kozalak, toprak, yaprak vb.)	116	61,1
Çocuk parkında oyun oynamak	152	80
Piknik yapmak	147	77,4
Sebze meyve toplamak	99	44
Bahçeye bir şeyler ekmek	101	53,2
Yüzmek	45	23,7
Güneşin doğuşunu batışını izlemek	25	13,2
Spor yapmak	45	23,7
Sokak hayvanlarını sevmek	98	51,6

N = 225

Tablo 5’te yer alan veriler incelendiğinde; ebeveynlerin 152’sinin (%80,0) çocuklarıyla birlikte doğada aktivite yapmak deyince akıllarına çocuk parkında oyun oynamanın geldiği,

28 ebeveynin (%14,7) doğada, kaya ve ağaç gibi yüksek yerlere tırmanma aktivitelerine yer verdiği görülmüştür. 116 ebeveynin (%61,1) çocuğuyla birlikte doğada aktivite yaparken doğadaki malzemelerle oyun kurmak (kozalak, toprak, yaprak vb.) aktivitesine evet dediği, doğada piknik yapmak aktivitesinin ise 147 ebeveyn (%77,4) tarafından tercih edildiği, doğada sebze meyve toplamak, bahçeye bir şeyler ekmek aktivitelerinin sırasıyla, 99 (%44,0); 101(%53,2) ebeveyn tarafından tercih edildiği, yüzmek, güneşin doğuşunu ve batışını izlemek gibi aktivitelerin ise sırasıyla 45 (%23,7); 25 (%13,2) ebeveyn tarafından tercih edildiği görülmüştür. Son olarak doğada çocuğuyla birlikte spor yapan ebeveynlerin sayısının 45 (%23,7), sokak hayvanlarını sevmek/beslemek gibi aktivitelerin ise 98 ebeveynin (%51,6) aklına geldiği ortaya konulmuştur. Tablo genel olarak incelendiğinde, “Çocuğunuzla doğada aktivite yapmak denildiğinde aklınıza gelenler nelerdir?” sorusuna ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun aklına gelen üç aktivitenin sırasıyla; çocuk parkında oyun oynamak, piknik yapmak, ağaçlık bir alanda yürüyüş yapmak gibi aktiviteleri seçerek cevap verdikleri, görülmüştür.

Tablo 6’da ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yapma gerekliliğinin nedenlerine ilişkin görüşlerine yönelik verilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 6

Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yapma Gerekliliğinin Nedenlerine İlişkin

Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Çocukların bedensel ve ruhsal sağlığı için	159	83,7
Çocukların gelişimi için	129	67,9
Boş zamanlarını değerlendirmeleri için	89	46,8
Eğlenmeleri için	143	75,3

N = 225

Tablo 6’da yer alan ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yapma gerekliliğinin nedenlerine ilişkin görüşlerine yönelik bulgular incelendiğinde, 159 ebeveynin (%83,7) çocuklarının bedensel ve ruhsal sağlığı için, 129 ebeveynin (%67,9) çocukların gelişimi için,

89 ebeveynin (%46,8) boş zamanlarını değerlendirmeleri için ve son olarak 143 ebeveynin (%75,3) eğlenmeleri için doğada aktivite yapmak gereklidir şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarının bedensel, ruhsal sağlıkları ve eğlenmeleri için doğada aktivite yapmanın gerekli olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Tablo 7'de ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yaptıkları yerlerin dağılımına ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 7

Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yaptıkları Yerlerin Dağılımı

	f	%
Bahçe	167	87,9
Orman	65	34,2
Oyun parkı	149	78,4
Tabiat parkları	80	42,1
Tarla	87	45,8
Piknik alanları	144	75,8
Açık hava müzeleri	17	8,9
Göl/nehir kenarları	45	23,7
Deniz kenarı	118	62,1
Şelaleler	20	10,5
Dağlar	54	28,4
Mağaralar	14	7,4
Vadiler	14	7,4

N= 225

Tablo 7'de ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yaptıkları yerlerin dağılımı incelendiğinde, bahçede aktivite yapan ebeveyn sayısının 167(%87,9) olduğu, 65 ebeveynin (%34,2) aktivite yapmak için ormanlık alanları, 149 ebeveynin (%78,4) oyun parklarını tercih ettiği görülmüştür. Oyun parklarına oranla tabiat parklarında aktivite yapmayı tercih eden ebeveyn sayısının 80(%42,1) olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak piknik alanlarının 144 ebeveyn (%75,8) tarafından, tarlaların 87 (%45,8), açık hava müzelerinin 17 (%8,9), göl-nehir kenarlarının 45 (%23,7) deniz kenarlarının 118(%62,1) ,şelalelerin 20(%10,5), dağların

54 (%28,4), mağaraların ve vadilerin ise 14 (%7,4) ebeveynler tarafından doğal aktivite alanı olarak görüldüğü ortaya konulmuştur.

Tablo 8’de ebeveynlerin çocukları ile doğada hangi aktiviteleri yapacaklarına nasıl karar verdiklerine ilişkin frekans dağılımı yer almaktadır.

Tablo 8

Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Hangi Aktiviteleri Yapacaklarına Nasıl Karar Verdiklerine İlişkin Dağılım

	f	%
Çocuğumla birlikte konuşarak karar veririz	147	77,4
Çocuğumun istediği bir aktiviteyi yaparız	103	54,2
Genellikle ben karar veririm	23	12,1

N = 225

Tablo 8’de ebeveynlerin çocukları ile doğada hangi aktiviteleri yapacaklarına nasıl karar verdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde; 147 ebeveynin (%77,4) “aktivitelere çocuğumla birlikte konuşarak karar veririm” seçeneğini işaretlediği, 103 ebeveynin (%54,2) “çocuğumun istediği bir aktiviteyi yaparız” şeklinde cevap verdiği, genellikle “ben karar veririm” seçeneğini ise 23 ebeveynin (%12,1) tercih ettiği görülmüştür. Bu durumda ebeveynlerin çoğunluğunun aktiviteleri yaparken çocuğuyla birlikte karar verdiği, az da olsa katılımcıların bir kısmının aktivitelere tek başına karar verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 9’da ebeveynlerin çocuklarıyla doğada aktivite yaparken kullandıkları materyallere ilişkin frekans dağılımı yer almaktadır.

Tablo 9

Ebeveynlerin Doğada Aktivite Yaparken Kullandıkları Materyallerin Dağılımı

	f	%
Doğal varlıklar (taş, kum, toprak, yaprak vb.)	169	88,9
Çocuğumun evdeki oyuncakları	126	66,3
İp	76	33,8
Top	142	4,7

Sanat etkinliği malzemeleri (boyalar, kartonlar, süsleme malzemeleri vb.)	29	15,3
Hikâye, masal kitapları	32	16,8

N = 225

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde; doğal varlıkları materyal olarak kullanan ebeveyn sayısının 169 (%88,9), çocuğunun evdeki oyuncaklarını kullanan ebeveyn sayısının 126 (%66,3) , ipi materyal olarak tercih eden ebeveyn sayısının 76 (%33,8) olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra topu materyal olarak tercih eden 142 ebeveyn (%74,7), doğada sanat etkinliği malzemelerini materyal olarak kullanan 29 ebeveyn (%15,3) olduğu ve son olarak hikâye/masal kitaplarından materyal olarak yararlanan ebeveyn sayısının ise 32 (%16,8) olduğu bulunmuştur. Bu noktada doğada kullandıkları materyaller incelendiğinde ebeveynler tarafından en fazla top ve doğal varlıkların (taş, kum, toprak, yaprak vb.) kullanıldığı, en az ise sanat etkinliği malzemeleri ile hikâye/masal kitaplarının kullanıldığı görölmektedir.

Tablo 10'da ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yaparken karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 10

Ebeveynlerin Çocukları ile Doğada Aktivite Yaparken Karşılaştıkları Güçlüklerin Dağılımı

	f	%
Güçlük çekmiyorum	101	53,2
Aktivite yapılacak uygun bir alan bulma	42	22,1
Doğada aktivite yaparken güvenliği sağlama	48	25,3
Yeterli zaman ayırma	35	18,4
Uygun kıyafet seçme	8	4,7
Doğada yapılabilecek aktiviteleri bilememe	9	4,7
Davranış yönetimi/disiplin/kurallar	24	12,6
Yapılacak aktivite türüne karar verme	17	8,9
Destek olabilecek bir başka yetişkini aktivitelere dahil etme	22	11,6

N= 225

Tablo 10'da ebeveynlerin çocukları ile doğada aktivite yaparken karşılaştıkları güçlüklerin dağılımına ilişkin veriler incelendiğinde; 101 ebeveynin (%53,2) aktivite yaparken güçlük yaşamadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, 42 ebeveynin (%22,1) aktivite yapacak alan bulmakta, 48 ebeveynin (%25,3) doğada aktivite yaparken güvenliği sağlamakta zorlandığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak 35 ebeveynin (%18,4) doğada aktivite yapmak için yeterli zaman ayırmakta zorlandığı, 8 ebeveynin (%4,2) çocuğu için yapılacak olan aktiviteye uygun kıyafet seçmekte güçlük yaşadığı, 9 ebeveynin (%4,7) doğada yapılacak aktivitelerin neler olduğunu bilmediği saptanmıştır. Bu bulgulara ek olarak 24 ebeveynin (%12,6) aktiviteler sırasında davranış yönetimi/disiplin/kurallar seçeneğini de işaretlediği, davranış yönetiminde güçlük yaşadıkları görülmüştür. Yapılacak aktivite türüne karar verme noktasında güçlük yaşayan ebeveynlerin sayısının ise 17(%8,9) olduğu, 22 ebeveynin (%11,6) ise aktivitelere destek olabilecek başka bir yetişkini sürece dahil etmek konusunda zorlandığı saptanmıştır. Bu noktada ebeveynlerin %53,2 oranla çoğunluğunun doğada aktivite yaparken güçlük yaşamadığı, güçlük yaşadığını belirten ebeveynlerin ise genellikle doğada aktivite yaparken güvenliği sağlamak konusunda zorlandıkları görülmektedir.

Tablo 11'de ebeveynlerin doğada aktivite yapma sıklığı, ortalama aktivite süresi ve doğada aktivite yapmak için ihtiyaç duydukları bilgilere ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 11

Ebeveynlerin Doğada Aktivite Yapma Sıklığı, Ortalama Aktivite Süresi ve Doğada Aktivite Yapmak için İhtiyaç Duydukları Bilgilere İlişkin Dağılım

	f	%
Aktivite Yapma Sıklığı		
Her gün	12	6,3
Haftada birkaç kez	99	52,1
Haftada bir gün	39	20,5
Ayda bir-iki kez	40	21,1
Ortalama Aktivite Süresi		
30 dakikadan az	1	0,5
30-60 dakika arası	78	41,1
60 dakikadan fazla	111	58,4

Doğada Aktivite Yapmak için Bilgiye İhtiyaç Duyma

Herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymuyorum	103	45,8
Yaş ve gelişim özelliklerine uygun yaratıcı doğa aktiviteleri planlama bilgisine ihtiyaç duyma	54	24
Yaş ve gelişim seviyelerine uygun farklı etkinlik çeşitleri planlama bilgisine ihtiyaç duyma	41	18,2
Yaş ve gelişim özelliklerine uygun bedensel etkinlikler planlama bilgisine ihtiyaç duyma	40	17,8
Yaş ve gelişim özelliklerine uygun farklı oyunlar planlama bilgisine ihtiyaç duyma	48	21,3

N = 225

Tablo 11'de yer alan, ebeveynlerin doğada aktivite yapma sıklığı, ortalama aktivite süresi ve doğada aktivite yapmak için ihtiyaç duydukları bilgilere ilişkin veriler incelendiğinde; ebeveynlerin çoğunluğunun doğada haftada birkaç kez aktivite yaptıkları, her gün aktivite yapan ebeveyn sayısının 12 (%6,3) olduğu ve 40 ebeveynin (%21,1) ayda bir veya iki kez aktivite yaptığı belirlenmiştir. Ortalama aktivite süresine dair yöneltilen soruya verilen cevaplar incelendiğinde ise bulgular; soruyu yanıtlayan 111 ebeveyninin (%58,4) doğada aktivite yaparken doğada 60 dakikadan fazla zaman harcadıklarını, 1 ebeveynin ise doğada 30 dakikadan az zaman harcadığını göstermiştir. Ebeveynlerin doğada aktivite yaparken ihtiyaç duydukları bilgilere dair veriler incelendiğinde ise; 103 ebeveynin (%45,8) herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymadığı, 54 ebeveynin (%24,0) yaş ve gelişim özelliklerine uygun yaratıcı doğa aktiviteleri planlamak konusunda bilgiye ihtiyaç duyduğu, 48 ebeveynin (%21,3) ise yaş ve gelişim özelliklerine uygun farklı oyunlar planlama noktasında bilgiye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeğine Dair Bulgular

Ebeveyn Doğayla İlişki Ölçeğine ilişkin verilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve yaşanılan yer değişkenleri açısından ilişki analizine yönelik verilere ve yorumlamalara Tablo 12, 13 ve 14 ve 15'te yer verilmiştir.

Tablo 12’de Doğayla İlişki Ölçeğinin ebeveynlerin yaş değişkenine ilişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 12

Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Yaş Değişkenine İlişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	SD	H	p
Doğayla İlişki Ölçeği	26-32 Yaş	68	51,20	20,79	2	17,227	0,521
	33-39 Yaş	100	55,60	17,29			
	40 Yaş ve üzeri	47	53,42	18,63			
	Toplam	225	53,40	18,90			

* $p < 0,05$

Tablo 12 incelendiğinde Doğayla İlişki Ölçeği puanlarının ebeveyn yaş değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir (H=17,227; p=0,521).

Tablo 13’te Doğayla İlişki Ölçeğinin ebeveynlerin cinsiyet değişkenine ilişkin Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Test Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 13

Doğayla İlişki Ölçeğinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Z	sd	p
Doğayla İlişki Ölçeği	Kadın	223	61,88	15,376	-246	223	0,806
	Erkek	2	52,00	32,527			

* $p < 0,05$

Tablo 13’te ebeveynlerin cinsiyet değişkeni için Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Testi analiz sonuçları incelendiğinde Doğayla İlişki Ölçeği Puanlarının ebeveyn cinsiyeti gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (U=-246; p=0,806). Bu aşamada çalışmaya gönüllü dahil edilen babaların oldukça az olmasının cinsiyet değişkeni puanlarını etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 14'te Doğayla İlişki Ölçeğinin ebeveynlerin eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal Wallis-H Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 14

Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	SD	H	p
Doğayla İlişki Ölçeği	Ortaokul ve Altı	28	49,80	18,01	2	11,528	0,003*
	Lise	91	62,12	16,79			
	Önlisans ve Üzeri	113	64,25	12,33			
	Toplam	225	61,79	15,48			

* $p < 0.05$

Tablo 14'teki verilere göre; Doğayla İlişki Ölçeği Puanlarının ebeveynlerin eğitim durumuna göre gösterdiği farklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($H=11,528$, $p=0,003$). Farkın kaynağının belirlenebilmesi için uygulanan ikili karşılaştırmalarda ortaokul ve altı eğitim düzeyindeki ebeveynlerin ölçek skorlarının lise ($U=32$, $p=0,027$) mezunu ve önlisans ve üzeri eğitim düzeylerinden ($U=17,5$, $p=0,019$) mezun olan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Lise mezunu ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi ortaokul ve altı seviyede olan ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerinin daha düşük olması ise doğayla daha kaliteli etkileşimde bulunmak adına kişisel gelişimleri için daha az fırsata sahip olmaları ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 15'te Doğayla İlişki Ölçeğinin ebeveynlerin yaşadığı yer değişkenine ilişkin Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 15

Doğayla İlişki Ölçeğinin Ebeveynlerin Yaşadığı Yer Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	SD	H	p
Doğayla İlişki Ölçeği	Köy	15	54,00	15,991	2	5,342	,069

İlçe	84	63,39	12,382
İl	126	61,65	17,042
Toplam	225	61,79	15,489

* $p < 0.05$

Tablo 15'e ilişkin veriler incelendiğinde, Doğayla İlişki Ölçeği Puanının ebeveynlerin yaşadığı yer değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (H=5,342; $p=0,069$). Yaşanılan yerin özelliği, ebeveynlerin köy, ilçe ya da il merkezlerinde yaşama durumlarının doğayla ilişki düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada köy, ilçe ve şehir merkezinde yaşıyor olmanın doğayla ilişki düzeyi üzerinde farklı bir etkisinin olmayışında çalışmanın gerçekleştirildiği ilin özelliklerinin etkili olabileceği söylenebilir.

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğine İlişkin Bulgular

Aşağıda çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği üzerinden aldıkları puanlar ile, cinsiyet, eğitim gördükleri süre, yaşadıkları yer, eğitim gördükleri okul türü değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik veriler ve yorumlar tablo 16, 17, 18 ve 19'da sunulmaktadır.

Tablo 16'da Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının cinsiyete göre T-Testi analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 16

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi

Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	t	Sd	p
Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	Kız	112	65,25	5,378	3,709	223	<0,001*
	Erkek	113	61,97	7,680			

* $p < 0,05$

Tablo 16'da Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının cinsiyete göre T-Testi analiz sonuçları incelendiğinde; çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının cinsiyet değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir ($t=3,709$; $p<0,001$). Kız çocuklarının çocuklar için doğayla bağlantı kurmaya eğilim ölçeği puan ortalamasının, erkek çocuklarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Kız çocukları erkek çocuklara oranla doğayla bağlantı kurmaya ve doğada aktivite yapmaya daha yatkınken erkek çocuklarının bu konuda eğilimlerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 17'de çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının okul öncesi eğitimi alma süresine ilişkin tek yönlü ANOVA analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 17

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitimi Alma Süresine İlişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Var.K	K.T.	SD	K.O.	F	p
Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	Bir dönem	37	64,14	7,545	GA	13,101	2	6,550	0,140	0,870
	1 yıl	140	63,47	6,421	GI	10408,295	222	46,884		
	2-4 yıl	48	63,58	7,477	Toplam	10421,395	224			
	Toplam	225	63,60	6,821						

* $p<0.05$

Tablo 17'deki verilere ilişkin Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları incelendiğinde, Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının çocukların okul öncesi eğitimi alma süresi değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir ($F=0,140$; $p=0,870$). Çalışmanın bulgularına göre çalışmada yer alan çocukların 140'ı 1 yıl okul öncesi eğitimi almıştır. Bir dönem ve 2-4 yıl aralığında okul öncesi eğitimi alan çocukların oranı ise birbirine yakın düzeydedir. Eğitim alma süresi değişkenine göre doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyi üzerinde çocuklar arasında anlamlı

bir farklılığın görülmemesinin çocukların eğitim aldıkları süre boyunca doğa ile ne kadar ilişkili oldukları ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde katılımcıların eğitim süresinde gerçekleştirdikleri doğa temelli aktivitelerin sıklığı ve çeşitliliği de eğitim alınan sürenin doğayla bağlantı kurma eğilimindeki etkisini daha net ortaya koyabilir.

Tablo 18'de Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin çocukların eğitim gördükleri okul türü değişkenine ilişkin Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 18

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin Çocukların Eğitim Gördükleri Okul Türü Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	SD	H	p
Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	Anasınıfı	121	63,56	6,777	2	11,964	0,003*
	MEB'e Bağlı	97	64,24	6,219			
	Bağımsız Anaokulu	7	55,57	10,861			
	Uygulama Anaokulu						
	Toplam	225	63,60	6,821			

* $p < 0.05$

Tablo 18'de yer alan verilere ilişkin Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları incelendiğinde Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının çocukların eğitim gördüğü okul türü değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. ($H=11,964$, $p=0,003$). Farkın kaynağının belirlenebilmesi için Mann-Whitney U testi kullanılarak uygulanan ikili karşılaştırmalarda anasınıfında eğitim gören çocuklar ($U=19,258$; $p=0,021$) ile MEB'e bağlı bağımsız anaokulunda ($U=12,348$; $p=0,027$) eğitim gören çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalaması uygulama anaokulunda eğitim gören çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışmaya dahil edilen çocukların 121'i anasınıfında eğitim görmekteken 97'si MEB'e bağlı bağımsız anaokullarında eğitim görmektedir. Bu okul türlerinde eğitim görmekte olan çocukların

eğilimlerinin uygulama anaokulunda eğitim gören çocuklara oranla daha yüksek olmasında eğitim gördükleri okulların misyonunun, okulda doğa eğitimine yönelik var olan bakış açısının, planlanan aktivitelerin doğayla ilişkili olup olmasının ve en önemlisi de okul bünyesinde yer alan öğretmenlerin bu alandaki mesleki gelişimlerinin önemli ölçüde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 19'da Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin çocukların yaşadığı yer değişkenine ilişkin Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 19

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin Çocukların Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Analizi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	SD	H	p
Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	Köy	16	61,85	7,175	2	6,961	0,310
	İlçe	85	63,73	6,141			
	İl	124	63,75	7,229			
	Toplam	225	63,60	6,821			

* $p < 0,05$

Tablo 19 incelendiğinde Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının çocukların yaşadığı yer değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmüştür ($H=6,961$; $p=0,310$). Burada ebeveynlerinden elde edilen verilerle benzer şekilde, çocukların doğayla bağlantı kurma eğilimlerinde, çalışmanın gerçekleştirildiği ilin doğal özellikleri ve doğayla bağlantı kurma noktasında sunduğu fırsatların etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ve Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 20'de ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ve çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeylerine ilişkin korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 20

Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ve Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Düzeyleri Korelasyon Analizi Sonuçları

	Doğayla İlişki Ölçeği	Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	Ebeveyn Yaşı	Çocuk Yaşı
Doğayla ilişki Ölçeği	1			
Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği	,067 ,512	1		
Ebeveyn Yaşı Değişkeni	-,082 ,311	-,018 ,702	1	
Çocuk Yaşı Değişkeni	-,179* ,032	-,085 ,489	,138 121	1

* $p < 0,05$

Tablo 20'de ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ve çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik Spearman Brown korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Bu analizler $r = -1$ ve $r = +1$ değerleri ölçüt alınarak gerçekleştirilmiş olup bu durumda $r = -1$ değerine yakınsa değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişki $r = +1$ değerine yakın olduğunda ise değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiden söz edilmektedir. Bu çalışma için analiz sonuçlarına göre sadece Doğayla İlişki Ölçeği ile çocuk yaşı değişkeni arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. ($r = -0,179$; $p = 0,037$). Bu durum çocuk yaşı düştükçe ebeveyninin doğayla ilişki ölçeğinden aldığı puanın arttığı veya tersi olarak çocuk yaşı arttıkça ebeveyninin doğayla ilişki ölçeğinden aldığı puanın azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Tüm bulgular incelendiğinde çalışmaya katılan ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeğinden aldıkları puanlar üzerinde yalnızca eğitim durumu değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu durum eğitim durumunun bireylerin kendilerini geliştirip, doğanın kendileri için olan faydalarını fark etmeleri adına önemli bir faktör olması ile ilişkilendirilebilir. Benzer bir şekilde Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanları üzerinde değişkenlerin etkisi incelendiğinde ise cinsiyet ve eğitim görülen okul

türünün puanlar arasında anlamlı bir farklılığa sebep olduğu görülmüştür. Bu durumda kız ve erkek çocuklar arasında doğaya eğilimin farklılaşabileceği, eğitim görülen okul türünün her anlamda doğaya eğilimi arttırıcı donanıma sahip olup olmamasının eğilim üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Ölçeklerden alınan puanların ortalamaları incelendiğinde ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerinin yüksek olduğu ve çocukların da doğayla bağlantı kurma eğilimlerinin ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Fakat ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurma eğilimlerine yönelik ilişki incelendiğinde Doğayla İlişki Ölçeğinden alınan puanlarla Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinden alınan puanlar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumda çalışmaya göre ebeveynlerin doğayla ilişkili olmaları çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilimleri üzerindeki tek etken olarak görülemeyip ebeveynler için doğayla ilişkili olma ve çocukları için doğayla bağlantı kurmaya eğilim gösterme üzerinde farklı değişkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Tartışma

Araştırma kapsamında öncelikli olarak ebeveynlerin doğada yapılan aktivitelere dair görüşleri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; ebeveynlerin çoğunluğunun doğada aktivite yapmak denince akıllarına parkta oyun oynamaya gitmek, piknik yapmak gibi aktivitelerin geldiği ve birçok aktiviteyi bahçe, oyun parkı gibi alanlarda gerçekleştirdikleri görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde tercih edilen oyun alanlarının özellikleri çocukların gelişimlerinin desteklenmesi adına oldukça önemlidir. Bu noktada Ünal'ın (2009) oyun alanlarının yeri ve önemi üzerine gerçekleştirdiği çalışmada, çocuğun yaratıcılığının, risk alma becerilerinin gelişimi için doğada aktivite yapılabilecek alanların farklı etkinliklerle, yaratıcı oyunlar, doğal materyallerin kullanımı, paylaşımlı oyunlar, macera oyunları gibi aktivitelerin yapılmasına olanak sağlaması gerektiği bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu çalışmanın çocuk parkları gibi yapılandırılmış oyunlar ve materyallerin yer aldığı alanların ebeveynler tarafından daha çok tercih edildiği bulgusuyla örtüşmemektedir. Duman ve Koçak'ın (2013) çalışmalarında yapılandırılmış oyun alanlarının günümüzde nispeten daha

iyi düzenlendiği, oyun materyallerinin daha yeni, bakımlı ve kullanılabilir olduğu gözlemlense de bu tarz oyun alanlarındaki çocuk oyun ekipmanlarının oldukça yapılandırılmış, tekdüze ve yaratıcılığı kısıtlar biçimde olduğunun belirtilmesi yapılan çalışmanın bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Doğada aktivite yapmak bireylerin bütünsel gelişimi için önemlidir. Bu çalışmanın sonucunda ebeveynlerinin çoğunluğunun çocuklarının bedensel ve ruhsal sağlıklarını desteklemek için doğada aktivite yapmayı gerekli gördükleri bulunmuştur. Yaratıcılığın gelişimine olan katkısının yanı sıra doğada gerçekleştirilen aktiviteler çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerini de desteklemektedir. Bu bulguyla paralel bir şekilde Tillman ve arkadaşlarının (2019) çocukların doğayla etkileşimlerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine odaklandıkları çalışmada, doğal yeşillik, park ve su miktarı da dahil olmak üzere çevrede yer alan tüm doğal bileşenlerin çocukların bedensel ve ruhsal davranışları üzerinde oldukça etkili olduğu gösterilmiştir. Çalışmanın doğada aktivite yapmak neden gereklidir sorusuna verilen diğer yanıtları incelendiğinde bilişsel gelişim, dil gelişimi gibi alanları kapsayan “çocukların gelişimi için” seçeneğinin ebeveynlerin %67,9’u tarafından tercih edildiği görülmüştür. Bu bulguyu destekler bir şekilde Polat ve Demirci (2021) doğa ile temas ve doğa temelli açık hava etkinliklerinin çocukların bilişsel gelişimleri üzerindeki etkisini inceleyerek çalışmanın sonucunda bu tür aktivitelerin çocukların dikkat, konsantrasyon, risk alma, problem çözme gibi bilişsel becerileri üzerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda her iki çalışmanın verileri de doğaya bağlılığın tüm gelişim alanları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Çocukların iyi oluşları için en çok vakit geçirdikleri alanların doğayla etkileşimi artırıcı düzeyde olması önemlidir. Bu alanlardan bir tanesi de eğitim görülen okul türleri olduğundan eğitim kurumlarının çocuklara sunduğu doğal aktive alanlarının gelişimi destekleyecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu çalışmada ise çocukların eğitim gördükleri okul türleri ile doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguyu destekler bir şekilde Öztürk (2021) çalışmasında farklı okul türlerinin bireylere

sunduğu yeşil alan kullanımını gözlemlemiş ve çalışmaya dahil edilen birçok okul bahçesinin yeşil alan fırsatları açısından orta düzeyde olduğunu belirterek bu durumun çocukların doğa ile ilişkilerini etkileyebilecek bir faktör olabileceğini tartışmıştır. Bu durum üzerinde okul türlerinin çocuklara sunduğu yeşil alanların kalitesinin, yaratıcı aktiviteler gerçekleştirebilmelerini kolaylaştırır nitelikte olmasının etkili olabileceği düşünülebilir. Bu noktada okulların çocukların en çok vakit geçirdikleri alanlardan biri olduğundan doğal aktivitelere erişimi kolaylaştırıcı düzeyde olmaları, çevresel düzenlemelerin tüm yaş gruplarına hitap eder bir şekilde planlanması çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilimlerini pozitif seviyede arttıracaktır.

Yapılan çalışmanın bir diğer bulgusu ebeveynlerin çoğunluğunun yapılan aktivitelere çocuğuyla birlikte karar verdiğiidir. Bu bulgu çocukların karar verme becerilerinin gelişmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Bu durumu destekler bir şekilde Berber Çelik ve Çelik (2020) özgüven sahibi lider çocuklar yetiştirmenin önemine dikkat çektikleri çalışmalarında lider ruhlu çocuklar yetiştirmenin en önemli anahtarlarından birinin ebeveyn tutumları olduğunu vurgulamışlardır. Yine yapılan bu çalışma ile benzer şekilde alan yazında yer alan bazı çalışmalarda da çocuğa söz hakkı tanıyan demokratik ebeveyn tutumunun çocukların karar verme, risk almayı öğrenme becerilerini geliştirdiği vurgulanmaktayken çalışmaya katılan ebeveynlerin bu noktadaki farkındalıklarının yüksek olduğu görülmektedir (Artır, 2022; Akyol, 2020; Akyol, 2021; Ahmet, Coşkun, 2021; Ün, 2021; Pekdoğan, 2019).

Doğal aktivite alanları yaşayan sistemlerdir ve çocukların tüm gelişimsel alanlarını destekler niteliktedir. Bu noktada çalışmanın sonucunda ebeveynlerin aktivite yapmak için mağara, vadi, açık hava müzeleri gibi alanları pek tercih etmedikleri görülmüştür. Bu bulgunun tersine Moore (2014), çalışmasında nehir kenarları, mağaralar, ormanlık alanlar, dağlık alanlar gibi farklı doğal alanların tercih edilmesinin çocukların doğanın sunduğu ekosistem hizmetlerini anlamalarına, kendilerine ve doğaya değer vermelerine yardımcı olacağını vurgulamıştır.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde doğada aktiviteler yaparken çocukların isteklerine öncelik tanıyan, onların kararlarını kabul eden ebeveyn oranının %54,2 olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmada aktivite yapmaya çocuğuyla birlikte karar veren ebeveynlerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Bu bulgularla paralel bir şekilde TÜİK tarafından 0-17 yaş grubundaki çocuklar üzerinde yürütülen bir araştırmada (2023) çocuklar üzerinde ebeveyn desteğinin hangi konularda, ne düzeyde olduğu araştırılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çocuklara ihtiyaç duydukları kadar yardım eden ebeveyn oranı %91,6 iken olaylar karşısında kendi kararlarını vermeleri için çocuklarını cesaretlendiren ebeveynlerin oranının ise %83,1 olduğu bulunmuştur. Bu durumda her iki çalışmada da ebeveynlerin gerekli durumlarda çocuklarını ihtiyaç duydukları oranda destekleyici tutumlar sergiledikleri ve çocuklarının kararlarını önemsedikleri görülmektedir. TÜİK tarafından yürütülen aynı çalışmada çocukların yaptıkları sportif faaliyetlere dair verilere de yer verilmiştir. Veriler incelendiğinde açık alanda gerçekleştirilen yürüyüş/koşu faaliyetlerinin %14,1 oranla en çok tercih edilen faaliyet olduğu ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada da benzer bir şekilde doğada aktivite yapmak deyince akla gelen aktiviteler arasında ağaçlık bir alanda yürüyüş yapmak seçeneğinin ebeveynler tarafından %66,8 oranında tercih edildiği ve en çok tercih edilen üç aktiviteden biri olduğu görülmüştür.

Çalışmada ebeveynlerin %53,2'si doğada aktivite yaparken zorlanmadıklarını belirtse de güçlük yaşadığını vurgulayan ebeveynlerin doğada aktivite yaparken zorlandıkları ilk noktanın açık havada güvenliği sağlamak olduğu görülmüştür. Bu bulgu ile paralel olarak son yıllarda yapılan çalışmalar özellikle de Covid-19 pandemi döneminde çocuklarda ve ailelerde doğaya ve açık havada olmaya karşı duygusal bir kararsızlığın oluştuğunu ve aktivite yapmak konusunda yaşanan güçlüklerde artış olduğunu ortaya çıkartmıştır (Rios ve ark., 2021; Jackson ve ark., 2021; Rossi ve ark., 2021). Bu noktada ebeveynler her ne kadar açık havada gerçekleştirilen aktivitelerin çocuklarının sağlığı ve gelişimleri üzerindeki etkisinin farkında olsalar da yabancı literatürdeki birçok çalışmada ebeveynlerin çocukların yaralanmalar, yabancılar ve diğer açık hava tehlikelerine maruz kalma ihtimalleri nedeniyle açık hava

aktivitelerine yönelik endişeleri ortaya koyulmuştur (Arnas ve Deniz, 2020; Mose, 2016; Moore ve Marcus, 2008).

Doğada aktivite yaparken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise aktivitelerin sıklığıdır. Çalışmanın verileri incelendiğinde ebeveynlerin çoğunluğunun haftada bir kez çocuklarıyla aktivite yaptıkları görülmüştür. Fakat çalışmadaki diğer veriler azımsanamayacak bir oranla ebeveynlerin %21,1'inin çocuklarıyla ayda sadece bir veya iki kez doğada aktivite yaptıklarını göstermiştir. Bu veri ile örtüşür bir şekilde Phillips ve arkadaşları (2023) çalışmalarında salgın sırasında doğaya katılım ve iyi oluş düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamış ve çalışmanın bulgularından birinde katılımcıların %25'inin doğada hiç aktivite yapmadıklarını, doğada aktivite yapmanın sıklığının azaldığını ortaya koymuşlardır. Çalışmaya göre özellikle de son dönemlerde salgınların artış göstermesi nedeniyle doğada yapılan aktivitelerin sıklığında azalma görülmüştür. Bu durumda pandeminin bireyler üzerindeki süregelen etkileri düşünüldüğünde her iki çalışmadaki katılımcıların doğada aktivite yapma sıklığı üzerinde de etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada Doğayla İlişki Ölçeği Puanlarının ebeveyn cinsiyeti değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeninin çocuk boyutunda, çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilimleri üzerindeki etkisi incelendiğinde ise yetişkin bireylerin aksine cinsiyet değişkeninin çocuklar arasında farklılık gösterdiği görülmüştür. Kız çocuklarının Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasının, erkek çocuklarının Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu bulunmuştur. Bu bulgularla paralel bir şekilde bireylerin doğa ile ilişki düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisinin araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde çalışmaların büyük çoğunluğunda anlamlı farklılıkların görüldüğü, kadınların erkeklere oranla doğayla ilişki düzeylerinin daha yüksek çıktığı bulunmuştur (Bulut, Şahin, Kiraz ve Coşkun, 2022). Fakat bu çalışmanın çocuk boyutundaki farklılaşmanın aksine Ahmetoğlu (2017) çocukların

çevreyle olan ilişki seviyelerini incelediği çalışmasında çocukların çevreye olan sevgi ve ilgilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Yılmaz ve Olgan da (2017) çocukların biyofili düzeylerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada çocukların biyofili düzeylerinin yüksek olduğunu fakat bu düzeyin kurum türü ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Bu iki çalışmadaki verilerin tersine Bahar (2015) ise ilkokul öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında çocukların doğayla ilişki durumlarının cinsiyet değişkeninden etkilendiğini, doğayı koruma davranışlarında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha kaygılı davranışlar sergilediklerini tespit etmiştir. Bu bağlamda Bahar (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın ilgili bulguları ile yürütülen bu çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir.

Doğayla ilişki düzeyi üzerinde bireylerin eğitim durumlarının etkisi incelendiğinde ise Doğayla İlişki Ölçeği Puanlarının eğitim durumları değişkenine göre bireyler arasında istatistiksel olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Lise mezunu ebeveynler ile Üniversite üstü mezunu ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanı ortalamasının ortaokul ve altı mezunu ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu görülmüştür. Bu bulgu ile paralel bir şekilde Ahmetoğlu'nun (2017); Bozkurt ve Sever'in (2015) çalışmalarının sonucunda da ebeveyn eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin doğa sevgisi puanlarının ebeveynleri daha düşük eğitim seviyesine sahip çocuklardan yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmadan elde edilen bir diğer veri Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanları ile erken çocukluk eğitimi süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Çalışmanın bu bulgusunun aksine literatürde çocuğun erken çocukluk eğitimi aldığı süre değişkeninin doğayla ilişki üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında nitelikli ve uzun süreli erken çocukluk eğitimi alan çocukların doğayla ilişki puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Wolff ve Skarstein, 2020; Bozkurt ve Sever, 2015; Chawla, 2007). Çocuklarda doğaya bağlılığın ve eğilimin desteklenmesi gereken en önemli dönem erken çocukluk dönemidir. Erken dönemde sağlanan bu destek

çocuğun doğa ile etkileşimi, erken dönemde doğaya karşı farkındalığının ve ekolojik sorumluluğunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu farkındalığın kazandırılmasında çocukların erken çocukluk eğitimi almalarının, eğitimin süresi ve kalitesinin etkisi büyüktür (Polat ve Demirci, 2022; Brown ve Caye, 2016).

Bu çalışma kapsamında çocuğun doğayla bağlantı kurmaya eğilimi üzerinde çocuğun eğitim gördüğü okul türü değişkeninin etkisi incelendiğinde daha önce de vurgulandığı gibi ilkokula bağlı anasınıfında eğitim gören çocuklar ile MEB'e bağlı bağımsız anaokullarında eğitim gören çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasının, uygulama anaokullarında eğitim gören çocukların Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen ilkokulların ve bağımsız anaokullarının doğaya erişimi kolaylaştıracak bahçelere sahip olmaları ve doğal ortamlara yakın lokasyonlarda yer alıyor olmalarının bu farklılık üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bulguyu destekler bir şekilde yabancı literatürde yer alan çalışmalar doğaya erişime ve doğada zaman geçirmeye olanak sağlayan eğitim ortamlarında eğitim alan çocukların doğayla daha yüksek düzeyde bağlantıya sahip olduklarını ifade etmektedir (Barrable ve Booth, 2020; Dornhoff ve ark. 2019; Sellmann-Risse ve Basten, 2019; Larson ve ark., 2019; Sheldrake ve ark., 2019; Larson ve ark., 2017; Giusti ve ark., 2014; Müller ve ark., 2009; Richardson ve ark., 2015). Bu bağlamda doğallaştırılmış açık hava erken çocukluk eğitim ortamları, çocukların doğuştan hakları olan dünyayı keşfetmeleri adına önemli deneyimsel beceriler kazanmalarına yardımcı olmaktadır (White, 2004).

Çalışmanın bulgularından bir diğeri ise Doğayla İlişki Ölçeği ile çocuk yaşı değişkeni arasında arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişki olduğudur. Bu durum çocuk yaşı düştükçe ebeveyninin doğayla ilişki ölçeğinden aldığı puanların yükseldiği şeklinde yorumlanabileceği gibi tersi olarak çocuk yaşı yükseldikçe ebeveyninin doğayla ilişki ölçeği puanlarının azalabileceği şeklinde açıklanabilir. Her iki durum da çocuğun yaşının ebeveynlerin doğayla olan ilişkileri üzerinde etkili olduğu şeklinde düşünülebilir. Ebeveynlerin

doğayla ilişkili olmaları özellikle erken çocukluk döneminde doğayla etkili bağlantılar kurmak adına önemlidir. Bu durumu destekler bir şekilde yabancı literatürde yer alan, ebeveynler ve erken çocukluk dönemindeki çocuklar üzerinde gerçekleştirilmiş çalışmalar incelendiğinde, çocuklukta düşük düzeyde doğa bağlantısının olma nedenleri arasında ebeveynler ile açık havada vakit geçirmek yerine, kapalı alanlarda daha fazla zaman harcanması, televizyon izleme, dijital oyun oynama ve sosyal medyayı takip etme durumlarının var olduğu saptanmıştır. (Janssen ve ark., 2020; Larson ve ark., 2019; Bruni ve Schultz, 2010) Çocuk yaşı değişkeninin önemli bir faktör olduğu bulgusuyla paralel bir şekilde Carney ve Patrick de (2019) çalışmalarında doğayla bağlantının, zamanla değişebilen duygusal, bilişsel ve davranışsal özelliklerden oluşan çok boyutlu bir yapı olduğunu vurgulamış ve bu tür çalışmaların etkililiğini en üst düzeye çıkarmak için daha fazla katılım gerektiren yaş gruplarını belirlemenin önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Doğayı koruma ve iyileştirme çalışmaları genellikle çevre yanlısı davranışları pekiştirmeyi ve bunun bir sonucu olarak da insanların doğayla ilişki düzeylerini arttırmayı içermektedir. Hughes, ve arkadaşları da (2019) doğayla bağlantı üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada bireylerin doğayla bağlantı düzeylerinin farklı yaşlarda nasıl bir değişim ve farklılık gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmada bireylerin doğayla bağlantı kurmaları üzerinde yaşlarının önemli bir etken olduğunu vurgulanmış, bireylerin doğayla bağlantı düzeylerinin 12 yaş ve altı yaşa oranla daha düşük olduğu ortaya konulmuştur. Bu bulgular da her iki çalışmada yaş değişkeninin doğayla bağlantılı olma ve iyi ilişkiler kurma noktasında önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ebeveynlerin doğayla ilişki ölçeğinden aldıkları puanlara yönelik ortalamalar incelendiğinde ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür. Bu bulgu ile paralel bir şekilde literatürde yer alan çalışmalarda da yetişkinlerin doğayla ilişki düzeylerinin yüksek olduğu ortaya konulmuş ve yetişkinlerin yüksek düzeyde doğayla ilişkili olmaları çocukluk dönemlerinde doğaya daha fazla erişim sağlandığının ve kaliteli etkileşimler içerisinde bulunulduğunun bir göstergesi olarak

açıklanmıştır (Cleary ve ark., 2018; Fretwell ve Greig, 2019; Guiney ve Oberhauser, 2009; Pensini ve ark., 2016; Rosa ve ark., 2018; Wood ve Smyth, 2020).

Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğine ilişkin ortalamalar incelendiğinde ise alınan puanların ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmaya katılan çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu veri ile örtüşür bir şekilde Novotný ve arkadaşları (2021) gerçekleştirdikleri çalışmada günümüz çocuklarının eski zamandaki çocuklara oranla doğada daha az zaman geçirdikleri varsayımına dayanarak bunun nedenlerini araştırmış ve 1900'lü yıllarda doğan çocuklar ile 2015 yılından sonra doğan çocukların doğa ile etkileşimlerini karşılaştırmışlardır. Yola çıkılan varsayımın tersine çalışmanın sonucunda günümüz çocuklarının eskiye oranla doğada daha fazla zaman geçirdikleri, doğayla daha çok bağlantılı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda çalışmaya göre doğayla bağlantının gelişmesi zaman alabilen bir durumdur ve bireyin kişilik özelliklerinin yanı sıra ebeveynler başta olmak üzere çocuğun çevresinde bulundan tüm bireyler bu durumun gelişmesi üzerinde etkili olabilmektedir.

Çalışmada ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ve çocuklarının doğayla bağlantı kurma eğilimleri arasındaki ilişki incelendiğinde herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bu noktada ebeveynlerin doğayla ilişkili olup olmamaları çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilim gösterip göstermeleri üzerinde temel bir etken olarak düşünülememektedir. Bu bulguyla paralel bir şekilde Polat (2018) de anasınıfına devam eden çocuklar ve annelerinin biyofili seviyelerini incelediği çalışmasında çocukların ve annelerinin doğaya yakınlık düzeylerinin yüksek olduğunu fakat çocukların ve annelerinin doğaya yakınlık düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını belirtmiştir. Çalışmanın bu bulgusunun tersi olarak literatürdeki bazı çalışmalar aile üyelerinin doğaya yatkınlığı ve çocuklarının doğaya bağlılıkları üzerinde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuş olup çalışmalarda aile üyelerinin çocukların doğayla ilişkilerinin artmasına ve çocuklarının doğa aracılığı ile sosyalleşmelerine olan etkisi vurgulanmıştır. Veriler ebeveynlerin veya diğer aile üyelerinin doğaya ilişkin tutumlarının

çocukları doğayla bağlantı kurmaya teşvik edebileceğini veya onları doğaya olan ilgiden uzaklaştırabileceğini ortaya koymuştur (Chawla, 2007; D'Amore ve Chawla, 2020). Ebeveynler, çocuklarının açık havada doğayı deneyimlemesinin doğaya yönelik farkındalık kazanmaları adına önemli olduğuna inandıklarında (Ahmetoğlu, 2019) ve kendileri de doğayla daha fazla ilişki kurarak, destekleyici tutumlar sergilediklerinde (Barrable ve Booth, 2020), çocukların doğayla bağlantı düzeyleri daha yüksek çıkmaktadır (Ahmetoğlu, 2019). Yine bu çalışmadaki bulgunun tersi olarak Musitu-Ferrer ve arkadaşlarının (2019) İspanya'da gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda İspanya'da otoriter veya ihmalkâr ebeveynlik tarzlarına oranla çocuklarının doğayla olan etkileşimlerini destekleyen ve pekiştiren ebeveynlerin çocuklarının hem doğayla bağlantı hem de doğaya karşı empati konusunda daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu noktada olumlu yetişkin-doğa etkileşimlerinin çocukların doğa ile bağlantılarını doğrudan etkilemekte olduğu ve bağlantıların çocukların yaşam kalitesini arttıracakı düşünülmektedir.

Bölüm 5

Sonuçlar ve Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak sonuçlar özetlenmiş, bu bulgularla ilgili değerlendirmelere yer verilerek, araştırmaya ve uygulamaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu araştırmada; ebeveynlerin doğayla ilişki düzeylerini belirleyerek bunun çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasındaki ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada temel anlamda “Ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocukların doğayla bağlantı kurmaya yönelik eğilimleri arasında ne tür bir ilişki vardır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soruya ek olarak, çalışmanın ebeveyn boyutunda ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer ve eğitim seviyeleri arasındaki ilişki incelenmiş olup; çalışmanın çocuk boyutunda ise çocukların doğayla bağlantı kurma eğilimleri ile yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, eğitim aldıkları süre ve eğitim gördükleri kurum türü arasındaki ilişkiye yönelik incelemeler yapılarak doğada yapılan aktivitelere dair ebeveyn görüşleri alınmıştır.

Doğada yapılan aktivitelere dair ebeveyn görüşlerine yönelik sonuçlar aşağıda sıralanmıştır;

- Ebeveynlerin doğada çocukları ile aktivite yaparken büyük bir çoğunluğunun aklına gelen üç aktivitenin sırasıyla; oyun parkında oyun oynamak, piknik yapmak, ağaçlık bir alanda yürüyüş yapma aktiviteleri olduğu, en az tercih edilen üç aktivitenin ise sırasıyla; güneşin doğuşunu-batışını izlemek, kaya veya ağaç gibi yüksek yerlere tırmanmak, yüzmek ve spor yapma aktivitelerinin olduğu görülmüştür.
- Ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarının bedensel ve ruhsal sağlıkları için doğada aktivite yapmanın gerekli olduğunu gördükleri ortaya konulmuştur.

- Ebeveynlerin çoğunlukla doğada aktivite yapılacak alan olarak bahçeleri, ardından oyun parklarını ve piknik alanlarını tercih ettikleri görülürken; aktivite yapmak için mağara, vadi, açık hava müzeleri gibi ortamların daha az tercih edildiği görülmüştür.
- Ebeveynlerin çoğunluğunun aktiviteleri yaparken aktivitelere çocuğuyla birlikte karar verdiği, az da olsa katılımcıların bir kısmının aktivitelere tek başına karar verdiği tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin doğada aktivite yaparken en fazla top ve doğal malzemelerin (taş, kum, toprak, yaprak vb.) materyal olarak kullanıldığı; sanat etkinliği malzemeleri ile hikâye/masal kitaplarının daha az tercih edildiği görülmüştür.
- Ebeveynlerin %53,2'lik oranla çoğunluğunun doğada aktivite yaparken güçlük yaşamadığı, güçlük yaşadığını belirten ebeveynlerin ise genellikle doğada aktivite yaparken güvenliği sağlamak konusunda zorlandıkları tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çoğunluğunun doğada haftada birkaç kez aktivite yaptığı görülmüştür.
- Ebeveynlerin büyük bir kısmının doğada aktivite yaparken doğada 60 dakikadan fazla zaman harcadıkları, 1 ebeveynin ise doğada 30 dakikadan az zaman harcadığı tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin %45,8'inin doğada aktivite yaparken herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymadığı, %24'ünün yaş ve gelişim özelliklerine uygun yaratıcı doğa aktiviteleri planlamak konusunda bilgiye ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlerin doğayla ilişki ölçeğine ilişkin verilerin cinsiyet, eğitim durumu ve yaşanan yer değişkenleri açısından ilişkisel verilerine yönelik sonuçlar aşağıda sıralanmıştır;

- Normallik varsayım analizleri incelendiğinde ebeveynlerin doğayla ilişki ölçeği puan ortalamalarının 61,79 ile ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür.

- Ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanının cinsiyet değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. ($U=-246$; $p=0,806$).

- Ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanının eğitim durumu değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($H=11,528$, $p=0,003$). Lise mezunu ebeveynler ile ön lisans ve üzeri kademelerden mezun ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanı ortalamasının ortaokul ve altı kademelerden mezun ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve lehine olduğu görülmüştür.

- Ebeveynlerin Doğayla İlişki Ölçeği Puanının yaşanılan yer değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($H=5,342$; $p=0,069$).

Aşağıda çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilim ölçeği üzerinden aldıkları puanlar ile, cinsiyet, eğitim gördükleri süre, yaşadıkları yer, eğitim gördükleri okul türü değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik sonuçlar sıralanmıştır;

- Normallik varsayımı analizinde yer alan Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği puan ortalamalarının 63,60 olarak ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür.

- Çocukların Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanının cinsiyet değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,709$; $p<0,001$). Kız çocuklarının Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasının, erkek çocuklarının Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve lehine olduğu görülmüştür.

- Çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanlarının okul öncesi eğitim alınan süre değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F=0,140$; $p=0,870$).

- Çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanının eğitim gördüğü okul türü değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmüştür ($H=11,964$, $p=0,003$). Anasınıfında eğitim gören çocuklar ile MEB'e bağlı bağımsız anaokulunda eğitim gören çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasının, uygulama anaokulunda eğitim gören çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve lehine olduğu tespit edilmiştir.

- Çocukların Çocuklar için Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Puanları yaşadıkları yer değişkeni gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmüştür ($H=6,961$; $p=0,310$).

Aşağıda ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ve çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilimleri arasındaki ilişkiye dair sonuca yer verilmiştir;

- Çalışmanın sonucuna göre ebeveynlerin doğayla ilişki düzeyleri ile çocuklarının doğayla bağlantı kurmaya eğilim düzeyleri arasında bir ilişkinin olmadığı fakat Doğayla ilişki Ölçeği ve çocuk yaşı değişkeni arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=-0,179$; $p=0,037$).

Öneriler

Araştırmacılara İlişkin Öneriler

- Bu çalışma kapsamında ebeveynlerin doğayla ilişki kurma ve çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilimi belirli demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Doğayla ilişkiyi ve eğilimi etkileyebilecek farklı faktörler de olduğundan, çalışma doğaya ilişkin inançlar, kültür gibi farklı değişkenler açısından da ele alınabilir.

- Çocukların doğayla bağlantı kurmaya eğilimleri üzerinde öğretmenlerinin doğada öğretime bakış açılarının, yetkinliklerinin ve planladıkları aktivitelerinin kalitesini arttırmaya dair araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Çalışmada, ebeveynler ve çocuklarından oluşmak üzere iki gruptan çok sayıda kalıtımcıdan veri toplandığı için çalışmanın verileri nicel boyut ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle çalışmaya nitel bir boyut eklenerek karma desende yürütülecek bir çalışma ile veriler daha kapsamlı ve derinlemesine incelenebilir.

- Çalışmanın cinsiyet değişkenine dair verileri incelendiğinde baba katılımcıların sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Bu nedenle sadece babalar ile çalışılarak ya da baba katılımcı sayısı artırılarak benzer bir çalışma gerçekleştirilebilir.

- Çocukların ve ebeveynlerinin doğayla olan ilişkilerinin, kalitesinin artırılması için ebeveynlere, öğretmenlere ve çocuklara buna yönelik eğitimler verilebilir.

- Çalışmadan elde edilen bulgular açık havada aktivite yapmak için genellikle oyun parklarının, bahçelerin tercih edildiğini göstermiştir. Bu noktada ebeveynler için doğada ormanlar, mağaralar, göl, ırmak, deniz kenarları gibi farklı alanlarda yapılabilecek aktivite örnekleri içeren workshoplar, eğitim paketleri hazırlanabilir.

- Çalışmanın sonucunda bazı ebeveynlerin çocuklarıyla doğada yapacakları aktivitelere tamamen kendilerinin karar verdiği görülmektedir. Bu durumun nedenleri araştırılarak, çocuklara söz hakkı tanınması adına bu ebeveynler ile uygulama ve gözlem ağırlıklı nitel bir çalışma yürütülebilir.

- Ebeveynlerin doğada aktivite yaparken en çok bilgiye ihtiyaç duydukları noktanın yaratıcı doğa aktiviteleri planlamak olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın bir çıktısı olarak ebeveynler için “Yaratıcı Doğa Aktiviteleri” el kitabı hazırlanabilir. Bu kitap erken çocukluk eğitim kurumları aracılığı ile ebeveynlere ulaştırılabilir.

- Veri toplama sürecinde Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin yeni geliştirilmiş bir ölçek olmasından kaynaklı olduğu düşünülen, çocukların algılamakta

zorlandıkları maddelerin yer aldığı fark edilmiş olup bu durumdan kaynaklı sınırlılıkların ortadan kaldırılması adına bir düzenleme yapılabilir.

Uygulayıcılara İlişkin Öneriler

- Her ebeveynin ve çocuğunun eşit ve kaliteli bir şekilde doğada erken çocuklukta gelişimi destekleyici aktiviteler gerçekleştirebilmesi adına kurum ve kuruluşlar tarafından ayrıca bir bütçe ayrılıp, özellikle dezavantajlı bölgelerde yaşayan, sosyoekonomik seviyesi yeterli olmayan aileler ve çocukları için etkinlikler düzenlenebilir. Bu noktada üniversitelerle iş birliği kurularak, bu konuya yönelik topluma hizmet çalışmaları gerçekleştirilebilir.

Politika Yapıcılara İlişkin Öneriler

- Ulusal okul öncesi eğitim programlarında çocukların doğayla bağlantı kuracakları kazanımlara ve göstergelere yer verilerek, ebeveynlerin doğayla ilişki kurmalarının desteklendiği eğitim durumları tasarlanarak, aile eğitimi ve katılımı çalışmaları düzenlenebilir.

- Okul öncesi kurumlar ile toplumsal kuruluşlar ve topluluklar arasında iş birlikleri yapılarak eğitim kurumlarında, özellikle okul bahçelerinde ulaşılabilir yeşil alanları artırma veya mevcut yeşil alanları çocukların gereksinimlerine göre iyileştirme çalışmaları yürütülebilir.

- Çocuklarla birlikte, onlara doğa ile ilişki kurmalarıyla ilgili daha fazla fırsatlar sunabilmek adına en fazla vakit geçirdikleri ortamlar olan erken çocukluk eğitim kurumlarının doğal ortam kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar, projeler yürütülebilir.

- Açık havada gerçekleştirilen eğitimlerin çocukların gelişimi üzerindeki etkisi bilindiğinden, erken çocukluk eğitim ortamlarında buna yönelik etkinliklerin planlanması adına öğretmenlere uygulama ağırlıklı hizmet içi eğitimler verilebilir.

Kaynaklar

- Abbott-Chapman, J., ve Robertson, M. (2009). Adolescents' Favourite Places: Redefining The Boundaries Between Private And Public Space. *Space And Culture*, 12(4), 419–434.
- AÇEV.,(2020),Erken Çocuklukta Öğrenme Ortamı Ve Aile Katılımı, Ankara
- Adams, S., ve Savahl, S. (2017). Nature As Children's Space: A Systematic Review. *The Journal Of Environmental Education*, 48(5), 291-321.
- Ahmet, Ö. N. E. M., & COŞKUN, Y. (2021). Okul öncesi dönem çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne tutumları açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 714-735.
- Ahmetoğlu, E. (2017). The Contributions Of Familial And Environmental Factors To Children's Connection With Nature And Outdoor Activities. *Early Child Development And Care*, 1(11).
- Akyol, T. (2020). Anne babaların çocukların katılım hakkına yönelik görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(Ek), 331-346.
- Akyol, T. (2021). Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Karar Verme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Diyalektolog*, (26).
- Arabacı, N., & Çıtak, Ş. (2017). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların “Oyun” ve “Açık Alan (Bahçe)” Etkinlikleri İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi ve Örnek Bir Bahçe Düzenleme Çarışması. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 11(21), 28-43.
- Ärlemalm-Hagsér, E., ve Sandberg, A. (2013). Outdoor Play İn A Swedish Preschool Context. *International Perspectives On Forest School: Natural Spaces To Play And Learn*, 42-52.
- Arnas, Y. A., ve Deniz, Ş. S. (2020). An Investigation Of Pre-School Children's And Their Parents' Outdoor Play Experiences. *Pegem Journal Of Education And Instruction*, 10(2), 373-398.

- Artır, E. K. (2022). Helikopter Ebeveyn Tutumu Ile Yetişen Annelerin Kendi Öz Yeterlilik İnançları Ile Çocuklarının Öz Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Bahar, F. (2015). A Study On Turkish Elementary School Students' Nature Relatedness, Environmentally Responsible Behaviors And Motive Concerns. (Yüksek Lisans Tezi).
[https://Tez.Yok.Gov.Tr](https://tez.yok.gov.tr) Sayfasından Erişilmiştir
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review Of Psychology*, 52(1), 1-26.
- Barnes, C., Harvey, C., Holland, C., Wall, S., (2021). Development and testing of the nature connectedness parental self-efficacy (NCPSE) scale. *Urban Forestry & Urban Greening*, 63 <http://dx.doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127343>
- Barrable, A., & Booth, D. (2022). Disconnected: What can we learn from individuals with very low nature connection?. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(13), 8021.
- Barrable, A., ve Booth, D. (2020). Increasing Nature Connection İn Children: A Mini Review Of Interventions. *Frontiers İn Psychology*, 11(492).
- Barrable, A., ve Booth, D. (2020). Nature connection in early childhood: A quantitative cross-sectional study. *Sustainability*, 12. <https://doi.org/10.3390/su12010375>
- Barrera-Hernández, L. F., Sotelo-Castillo, M. A., Echeverría-Castro, S. B., & Tapia-Fonllem, C. O. (2020). Connectedness To Nature: Its Impact On Sustainable Behaviors And Happiness İn Children. *Frontiers İn Psychology*, (11)276.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (14), 198-210.
- Bektaş, F., Kural, B., ve Orçan, F. (2017). Doğaya Bağlılık Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 77-86.

- Bell, A. C., and Dymont, J. E. (2008). Grounds for health: the intersection of school grounds and health-promoting schools. *Environ. Educ. Res.* 14, 77–90.
<https://doi.org/10.1080/13504620701843426>
- Benner, A. D., ve Mistry, R. S. (2020). Child Development During The Covid-19 Pandemic Through A Life Course Theory Lens. *Child Development Perspectives*, 14(4), 236–243.
<https://doi.org/10.1111/Cdep.12387>
- Bignardi, G., Dalmaijer, E. S., Anwyl-Irvine, A. L., Smith, T. A., Siugzdaite, R., Uh, S., ve Astle, D. E. (2020). Longitudinal Increases In Childhood Depression Symptoms During The Covid-19 Lockdown. *Archives Of Disease In Childhood*, 106,791–797
- Bowers, E. P., Larson, L. R., Parry, B. J., (2021). Nature as an ecological asset for positive youth development: Empirical evidence from rural communities. *Frontiers in Psychology*, 12 <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2021.688574>
- Bögeholz, S. (2006). Nature Experience And Its Importance For Environmental Knowledge, Values And Action: Recent German Empirical Contributions. *Environmental Education Research*, 12(1), 65-84.
- Bronfenbrenner, U. (1999). Environments In Developmental Perspective: Theoretical And Operational Models. In B. L. Friedmann & T. D. Wacks (Eds.), *Conceptualization And Assessment Of Environment Across The Life Span* (Pp. 3–30). Washington, Dc: American Psychological Association.
- Bronfenbrenner, U. (2005). The Bioecological Theory Of Human Development. In U. Bronfenbrenner (Ed.), *Making Human Beings Human* (Pp. 3–15). Thousand Oaks, Ca: Sage
- Bronfenbrenner, U., ve Morris, P. A. (1998). The Ecology Of Developmental Processes. In W. Damon (Series Ed.) & R. M. Lerner (Volume Ed.) *Handbook Of Child Psychology: Theoretical Models Of Human Development, Vol. 1* (Pp. 993–1027). New York, Ny: Wiley.
- Bronfenbrenner, U., ve Morris, P. A. (2006). The Bioecological Model Of Human Development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook Of Child Psychology: Theoretical*

Models Of Human Development (Pp. 793–828). Hoboken, Nj: Wiley.
<https://doi.org/10.1002/9780470147658.Chpsy0114>

Brown, J. M. & Kaye, C. (2016). Where do the children play?: An investigation of the intersection of nature, early childhood education and play, *Early Child Development and Care*, 187 (5-6),1028-1041. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430.2016.1227325> .

Bruni, C. M., & Schultz, W. P. (2010). Implicit beliefs about self and nature: Evidence from an IAT game. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 95–102.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.10.004>

Bulut, S. , Şahin, G. , Kiraz, H. K. ve Çoşkun, G. (2022). Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Rekreasyon Bölümü Lisans Öğrencilerinin Doğayla İlişki Düzeylerinin Belirlenmesi . *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 1 (2) , 321-339 .

Büyüköztürk, Ş., (2008) *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayınları, Ankara

Cameron-Faulkner, T., Macdonald, R., Serratrice, L., Melville, J., ve Gattis, M. (2017). Plant Yourself Where Language Blooms: Direct Experience Of Nature Changes How Parents And Children Talk About Nature. *Children, Youth And Environments*, 27(2), 110-124.

Capaldi, C. A., Dopko, R. L., ve Zelenski, J. M. (2014). The Relationship Between Nature Connectedness And Happiness: A Meta-Analysis. *Frontiers In Psychology*, 5, 976.

Carney, A. K., ve Patrick, J. (2019). Effects of age on connection to nature and positive affect. *Innovation in Aging*, 3(Suppl 1), S278.

Chawla, L. (2007). Childhood experiences associated with care for the natural world. *Children, Youth and Environments*, 17(4), 144–170.

Chawla, L. (2015). Benefits Of Nature Contact For Children. *Journal Of Planning Literature*, 30(4), 433-452.

Cheng, J. C. H. ve Monroe, M. C. (2012). Connection to nature: Children’s affective attitude toward nature. *Environment and Behavior*, 44(1), 31-49.

Cleary, A., Fielding, K. S., Murray, Z., & Roiko, A. (2018). Predictors of nature connection among urban residents: Assessing the role of childhood and adult nature experiences.

Environment and Behavior, 52(6), 579–610.

<https://doi.org/10.1177/0013916518811431>

Clements, R. (2004). An Investigation Of The Status Of Outdoor Play. *Contemporary Issues In Early Childhood*, 5(1), 68-80.

Cloutier, R. (1994). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. (B. Onur, Çev.). Ankara Üniversitesi Dergisi, 27 (2), 875-904.

Crano, W. D., & Brewer, M. B. (2002). *Principles And Methods Of Social Research* (2nd Ed.). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Çakır, B., Karaarslan, G., Şahin, E., & Ertepinar, H. (2015). Adaptation Of Nature Relatedness Scale To Turkish. *Elementary Education Online*, 14(4), 1370-1383.

Çelik, Ş. ve Çak, E. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinin Aile Üzerine Etkisi. *Gevher Nesibe Tıp ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(11), 43-49

Çukur, D., & Özgüner, H. (2008). Kentsel Alanda Çocuklara Doğa Bilinci Kazandırmada Oyun Mekanı Tasarımının Rolü. *Turkish Journal Of Forestry*, 9(2), 177-187.

D'Amore, C., & Chawla, L. (2020). Significant life experiences that connect children with nature: A research review and applications to a family nature club. In A. Cutter-Mackenzie-Knowles, K. Malone, & E. Barratt Hacking (Eds.), *Research handbook on childhoodnature* (pp. 799–825). Cham, Switzerland: Springer Nature Switzerland.

Deighton, J., Lereya, S., Casey, P., Patalay, P., Humphrey, H., & Wolpert, M. (2019). Prevalence Of Mental Health Problems In Schools: Poverty And Other Risk Factors Among 28,000 Adolescents In England. *British Journal Of Psychiatry*, 215(3), 565–567.

<https://doi.org/10.1192/Bjp.2019.19>

Demir Yıldız, C., & Dönmez, B. (2017). Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Yöneticilerin Karar Verme Davranışını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(28).

Derby University,(2020) Nature Connectedness: For A New Relationship With Nature. Design. Available online at: <http://www.biophilic-design.com>.

- Dettweiler, U., Becker, C., Auestad, B. H., Simon, P., and Kirsch, P. (2017). Stress in school. Some empirical hints on the circadian cortisol rhythm of children in outdoor and indoor classes. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 14:475. doi: 10.3390/ijerph14050475
- Dickinson, Elizabeth (2013). The Misdiagnosis: Rethinking 'Nature-Deficit Disorder'. *Environmental Communication Journey*, 7 (3): 315–335. <https://doi.org/10.1080/17524032.2013.802704>
- Dogan, R. Y., & Aytekin, Ç. (2021). An Overview Of Parental Alienation From The Framework Of Ecological Systems Theory/Ekolojik Sistem Kurami Çerçevesinden Ebeveyn Yabancilasmasına Genel Bir Bakış. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar/Current Approaches To Psychiatry*, 13(3), 551-573.
- Duman, G. & Koçak, N. (2013). Çocuk Oyun Alanlarının Biçimsel Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği) . *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 11 (1) , 64-81 . Retrieved from
- Engin, K.(2019). 69-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Erol, A. (2016). Proje yaklaşımına dayanan aile katılımlı çevre eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının çevreye yönelik farkındalık ve tutumlarına etkisinin incelenmesi (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Erten, S. (2015). Üniversite Öğrencilerindeki Çevreyi Korumaya Yönelik İlgilerde Kimin Ve Neyin Etkisi Olmaktadır?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 157-167.
- Exploring the human-nature connection and the perceived risk of nature in children. *Applied Environmental Education & Communication*, 21(1), 87-101. <https://doi.org/10.1080/1533015X.2021.1991508>
- Francis, M., & Lorenzo, R. (2006). Children And City Design: Proactive Process And The 'Renewal' Of Childhood. In C. Spencer & M. Blades (Eds.), *Children And Their Environments: Learning, Using And Designing Spaces* (Pp. 217–237). Cambridge: Cambridge University Press

- Frankel, S., Sellmann-Risse, D., Basten, M., (2019). Fourth graders' connectedness to nature -- Does cultural background matter?. *Journal of Environmental Psychology*, 66 <http://dx.doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.101347>
- Fretwell, K., & Greig, A. (2019). Towards a better understanding of the relationship between individual's self-reported connection to nature, personal well-being and environmental awareness. *Sustainability*, 11(5). <https://doi.org/10.3390/su11051386>
- Friedman, S., Imrie, S., Fink, E., Gedikoglu, M., & Hughes, C. (2021). Understanding Changes To Children's Connection To Nature During The Covid-19 Pandemic And Implications For Child Well-Being. *Journal of People And Nature* 1(11), <https://doi.org/10.1002/Pan3.10270>
- Fromm, E. O. (1964). *The Heart of Man*. UK: Harpercollins.
- Ginsburg, K. R., & Committee On Psychosocial Aspects Of Child And Family Health. (2007). The Importance Of Play In Promoting Healthy Child Development And Maintaining Strong Parent-Child Bonds. *Journal of Pediatrics*, 1(119), 182-191.
- Golinkoff, R. M., Hirsh-Pasek, K., & Singer, D. G. (2006). *Why Play= Learning: A Challenge For Parents And Educators*. Oxford University Press.Oxford,New York.
- Guiney, M. S., & Oberhauser, K. S. (2009). Conservation volunteers' connection to nature. *Ecopsychology*, 1, 187–197. <https://doi.org/10.1089/eco.2009.0030>
- Gülay Ogelman, H., & Durkan, N. (2014). Toprakla Buluşan Çocuklar: Küçük Çocuklar İçin Toprak Eğitimi Projesinin Etkililiği. *Journal Of International Social Research*, 7(31).
- Hammond, R.L., (2020). Bird feeders increase connection to nature in parents but not in their children. *Ecopsychology*, 12(1), 44-53. <http://dx.doi.org/10.1089/eco.2019.0036>
- Harvey, D. J., Montgomery, L. N., Harvey, H., Hall, F., Gange, A. C., & Watling, D. (2020). Psychological benefits of a biodiversity- focussed outdoor-learning program for primary school students. *Journal of Environmental Psychology*, 67. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.101381>

- Hinds, J., & O'Malley, S. (2019). Assessing nature connection and well-being during an experiential environmental program. *Children, Youth and Environments*, 29(2), 92-107.
<http://dx.doi.org/10.7721/chilyoutenvi.29.2.0092>
- Hoboken, NJ: John WileyMose, T. R. (2016). *The Playdate: Parents, Children, And The New Expectations Of Play*. New York.
- Hofferth, S. L. (2009). Changes In American Children's Time—1997 To 2003. *Electronic International Journal Of Time Use Research*, 6(1), 26.
- Hoffmann, J. D., & Russ, S. W. (2016). Fostering pretend play skills and creativity in elementary school girls: A group play intervention. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 10(1), 114.
- Hughes, J., Richardson, M., & Lumber, R. (2018). Evaluating Connection To Nature And The Relationship With Conservation Behaviour In Children. *Journal For Nature Conservation*, 45, 11-19.
- Hughes, J., Rogerson, M., Barton, J., & Bragg, R. (2019). Age and connection to nature: when is engagement critical?. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 17(5), 265-269.
- IPBES. (2019). Report Of The Second Session Of The Plenary Meeting To Determine Modalities And Institutional Arrangements For An Intergovernmental Science–Policy Platform On Biodiversity And Ecosystem Services.
- Jackson, S. B., Stevenson, K. T., Larson, L. R., Peterson, M. N., & Seekamp, E. (2021). Outdoor activity participation improves adolescents' mental health and well-being during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2506.
- Janson, B. (2016). Evaluating The Effect Of A Summer Camp Program On Nature Connectednes(DoktoraTezi)
- Kahyaoğlu, M. (2015). İlköğretim Öğrencilerinin Doğa Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish* 10 (11), 831-846.

- Kahyaoğlu, M. (2016). Türkiye’de Doğa Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalarının Analizi: Bir Meta Sentez Çalışması. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-14
- Kandemir, F. (2018). Ekolojik Kuram Bağlamında Dinî Gelişim Psikolojisi. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 22(3), 1433-1456. E Arts, 10(1), 114. <https://doi.org/10.1037/Aca0000039>
- Kaplowitz, M. D. & Levine, R. (2005). How Environmental Knowledge Measures Up At A Big Ten University. *Environmental Education Research*, 11(2), 143-160.
- Karakaya, Ç., & Çobanoğlu, E. O. (2012). İnsanı Merkeze Alan (Antroposentrik) Ve Almayan (Nonantroposentrik) Yaklaşımlara Göre Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bakış Açılıarı. *Journal Of Turkish Science Education*, 9(3), 23-35
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayıhan, K., Güney S. ve Ünal F. (2018). Biophilia as the Main Design Question in Architectural Design Studio Teaching. *Megaron*, 13(1):1-12.
- Kellert, S. and E.O. Wilson, eds. 1993. *The Biophilia Hypothesis*. Washington, DC: Island Press.
- Kellert, S. R. (2005). *Building For Life: Designing And Understanding The Human-Nature Connection*. Washington, Dc. Island Press.
- Kellert, S. R., Case, D. J., Escher, D., Witter, D. J., Mikels-Carrasco, J., & Seng, P. T. (2017). *The Nature Of Americans: Disconnection And Recommendation For Reconnection*. National Report.
- Kellert, S.R., 2008. Dimensions, elements, and attributes of bio- philic design. In: *Biophilic Design: the Theory, Science and Practice of Bringing Buildings to Life*, syf 3-19.
- Kellert, S.R., Calabrese, E.F., 2015. *The Practice of Biophilic*
- Kernan, M. (2010). Outdoor Affordances İn Early Childhood Education And Care Settings: Adults' And Children's Perspectives. *Children Youth And Environments*, 20(1), 152-177.

- Kesicioğlu, O. S. (2008). Ebeveynlerin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarına (60-72 Ay) Yaşattıkları Doğal Çevre Deneyimleri Ve Çocukların Çevreye Karşı Tutumları (Yüksek Lisans Tezi)
- Kesicioğlu, O. S., & Alisinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık Çocukların Çevreye Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 37-48
- Khan, I., Shah, D., & Shah, S. S. (2020). Covid-19 Pandemic And İts Positive İmpact On The Environment: An Updated Review. *International Journal Of Environmental Science And Technology*, 4(18), 521–53
- Khan, S., Bhat, B. A., Manzoor, S., Niyaz, A., Tak, H. J., Anees, S. U. M., ... & Ahmad, I. (2020). A Study On İmpact Of Covid-19 Lockdown On Psychological Health, Economy And Social Life Of People İn Kashmir. *International Journal Of Science And Healthcare Research*, 5(2), 36-46.
- Kınık, B., Okyay, Ö., & Aydoğan, Y. (2016). 24-36 aylık çocuklarda aile katılımlı çevre eğitiminin dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2143-2456.
- Kildan, O., & Pektaş, M. (2009). Erken Çocukluk Döneminde Fen Ve Doğa İle İlgili Konuların Öğretilmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 113-127.
- Kondo, M. C., Fluehr, J. M., McKeon, T., & Branas, C. C. (2018). Urban green space and its impact on human health. *International journal of environmental research and public health*, 15(3), 445.
- Körükçü, Ö., & Güngör, H. (2021). Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 60-72 Ay Çocukların Çevre Tutumları İle Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 10(3), 166-176.

- Köşker N. (2019). Okul Öncesi Çocuklarında Doğa Algısı. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 294-308.
<https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-443217>
- Köşker, N., & Çalışandemir, F. (2015). Child and nature. In R. Efe, C. Bizzarri, İ. Cürebal & G. N. Nyusupova (Eds.), Environment and ecology at the beginning of 21st century (pp. 326-336), Sofia: St. Kliment Ohridski University Press
- Kunkel, A., Hummert, M. L., & Dennis, M. R. (2006). Social learning theory: Modeling and communication in the family context. In D. O. Braithwaite & L. A. Baxter (Eds.), Engaging theories in family communication: Multiple perspectives (pp. 260–275). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kuo M, Barnes M and Jordan C (2019) Do Experiences With Nature Promote Learning? Converging Evidence of a Cause-and-Effect Relationship. Front. Psychol.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00305>
- Larson, L. R., Szczytko, R., Bowers, E. P., Stephens, L. E., Stevenson, K. T., & Floyd, M. F. (2019). Outdoor time, screen time, and connection to nature: Troubling trends among rural youth? Environment and Behavior, 51(8), 966–991.
<https://doi.org/10.1177/0013916518806686>
- Levin, D. E. (2012). Changing times, changing play: Why does it matter? Exchange, September/October, 58-62. www.ChildCareExchange.com
- Li, D., and Sullivan, W. C. (2016). Impact of views to school landscapes on recovery from stress and mental fatigue. Landsc. Urban Plan. 148, 149–158.
<https://doi:10.1016/j.landurbplan.2015.12.015>
- Louv, R. (2005). Last Child In The Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder. Chapel Hill, Nc: Algonquin Books.
- Louv, R. (2008). Last Child In The Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder. New York, Ny: Workman
- Louv, R. (2010), Last Child In The Woods: Saving Our Children From Nature Deficit Disorder. 2nd Ed. London, Atlantic

- Martin, L., White, M. P., Hunt, A., Richardson, M., Pahl, S., & Burt, J. (2020). Nature Contact, Nature Connectedness And Associations With Health, Wellbeing And Pro-Environmental Behaviours. *Journal Of Environmental Psychology*, 1(11) 13-89
- Mayer, F. S., & Frantz, C. M. (2004). The Connectedness To Nature Scale: A Measure Of Individuals' Feeling In Community With Nature. *Journal Of Environmental Psychology*, 4(24), 503-515. <https://doi.org/10.1016/J.Jenvp.2004.10.001>
- Mayer, F. S., Frantz, C. M., Bruehlman-Senecal, E., & Dolliver, K. (2009). Why is nature beneficial? The role of connectedness to nature. *Environment and behavior*, 41(5), 607-643.
- Metin, (2014). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Michaelson, V., King, N., Janssen, I., Sawal, S., & Pickett, W. (2020). Electronic screen technology use and connection to nature in Canadian adolescents: A mixed methods study. *Canadian Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.17269/s41997-019-00289-y>
- Migliarese, N.L. (2008). *Researching The Child-Nature Connection*. California, State Parks.
- Moné, J. G., & Biringen, Z. (2012). Assessing Parental Alienation: Empirical Assessment Of College Students' Recollections Of Parental Alienation During Their Childhoods. *Journal Of Divorce & Remarriage*, 53(3), 157-177.
- Moore, R. (2014). Nature play and learning places. Creating and managing places where children engage with nature.
- Moore, R. C., and C. Cooper-Marcus.(2008). Healthy Planet, Healthy Children: Designing Nature into the Daily Spaces of Childhood. In *Biophilic Design*, edited by S. R. Kellert, J. H. Heerwagen, and M. L. Mador, 153–203.
- Mullenbach, L. E., Andrejewski, R. G., & Mowen, A. J. (2019). Connecting Children To Nature Through Residential Outdoor Environmental Education. *Environmental Education Research*, 25(3), 365-374.

- National Health Service. (2020). Mental Health Of Children And Young People In England, 2020: Wave 1 Follow Up To The 2017 Survey
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2009). The Nature Relatedness Scale Linking Individuals' Connection With Nature To Environmental Concern And Behavior. *Journal of Environment And Behavior*, 41(5), 715- 740
- Nomura, N., Matsuno, K., Muranaka, T., & Tomita, J. (2019). How Does Time Flow In Living Systems? Retrocausal Scaffolding And E-Series Time. *Biosemiotics Studies Journal*, 12(2), 267-287.
- Novotný, P., Zimová, E., Mazouchová, A., & Šorgo, A. (2021). Are children actually losing contact with nature, or is it that their experiences differ from those of 120 years ago?. *Environment and Behavior*, 53(9), 931-952.
<http://dx.doi.org/10.1177/0013916520937457>
- Oh, R.R.Y., Fielding, K.S., Nghiem, L.T.P., Chang, C.C., Carrasco, L.R., Fuller, R.A., (2021). Connection to nature is predicted by family values, social norms and personal experiences of nature. *Global Ecology and Conservation*, 26
<https://doi.org/10.1016/j.gecco.2021.e01632>
- Okyay, Ö., Sayın, A., Gunes Demir, Z., Özdemir, K. (2022). Ekolojik Okuryazarlık Eğitiminin Okul Öncesi Çocukların Çevreye Yönelik Farkındalık ve Tutumlarına Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 2851-2870. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.944271>
- Oliver, J., Bernedo, I. Murbano-Contreras, A., & González-Pasarín, L. (2021). Perceived Stress, Resources And Adaptation In Relation To The Covid-19 Lockdown In Spanish Foster And Non-Foster Families. *Child & Family Social Studies* 4(12).
- Olivos-Jara, P., Segura-Fernández, R., Rubio-Pérez, C., & Felipe-García, B. (2020). Biophilia and biophobia as emotional attribution to nature in children of 5 years old. *Frontiers in psychology*, 11, 511.
- Olivos, P., Aragonés, J. I., & Amérigo, M. (2013). The Connectedness To Nature Scale And Its Relationship With Environmental Beliefs And Identity. *Recent Hispanic Research On*

- Sustainable Behavior And Interbehavioral Psychology*. (Pp. 1-15) Nova Science Publishers, Hauppauge, Ny.
- Ormrod, J. E. (1999). *Human learning*. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- Owens, M., Bunce, H., (2023). The effect of brief exposure to virtual nature on mental wellbeing in adolescents. *Scientific Reports*, 13. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-44717-z>
- Ozoner, F. S. (2004). Türkiye’de Okul Dışı Çevre Eğitimi Ne Durumda Ve Neler Yapılmalı?” *V.Ulusal Ekolojive Çevre Kongresi 5-8 Ekim 2004 Taksim International Abant Palace, Abant İzzet Baysal Üniversitesi & Biyologlar Derneği, Abant- Bolu. Bildiri Kitabı (Doğa Ve Çevre)*, 67-98, Biyologlar Derneği, İzmir.
- Özdemir, O. (2010). Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138.
- Özdemir, O. (2010). Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138.
- Özsoy, S., H. Ertepinar, And N. Sağlam. (2012). Can Eco-Schools Improve Elementary School Students’ Environmental Literacy Levels. *Asia-Pacific Forum On Science Learning And Teaching* 13 (2): 3–28
- Öztürk, M. (2021). Okul öncesi eğitim kurumlarında açık yeşil alan kullanımı ve çocuk gelişimi üzerine etkisi: Tuzla-İstanbul örneği (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (M. Bütün & S. B. Demir, çev.ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pekdoğan, S. (2019). Problem çözme becerileri eğitim programının çocukların karar verme becerileri üzerindeki etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1-16.
- Pensini, P., Horn, E., & Caltabiano, N. J. (2016). An exploration of the relationships between adults' childhood and current nature expo- sure and their mental well-being. *Children, Youth and Environments*, 26, 125–147. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.26.1.0125>

- Pérez-López R, Eugenio-Gozalbo M, Zuazagoitia D and Ruiz-González A (2020) Organic Learning Gardens in Higher Education: Do They Improve Kindergarten Pre-service Teachers' Connectedness to and Conception of Nature? *Front. Psychol.* 11:282. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00282>
- Phillips, T. B., Wells, N. M., Brown, A. H., Tralins, J. R., & Bonter, D. N. (2023). Nature and well-being: The association of nature engagement and well-being during the SARS-CoV-2 pandemic. *People and Nature*, 5(2), 607-620.
- Pirchio, S., Passiatore, Y., Panno, A., Cipparone, M., Carrus, G., (2021). The effects of contact with nature during outdoor environmental education on students' wellbeing, connectedness to nature and pro-sociality. *Frontiers in Psychology*, 12 <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2021.648458>
- Play England (2007) Charter for Children's Play. <http://www.playengland.org.uk/media/71062/charter-for-childrens-play.pdf>
- Polat, Ö., ve Demirci, F. G. (2021). Erken Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişime Bir Uyarı Olarak Doğa ile Temas ve Doğa Temelli Açık Alan Etkinlikleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 95-113.
- Polat, P. (2018). Anasınıfına Devam Eden Çocuklar ve Annelerinin Doğaya Yakınlık (Biyofili) Seviyelerinin İncelenmesi.
- Prasad, A., Lal, P., Wolde, B., Smith, M., Zhu, M., Samanthula, B. K., & Panorkou, N. (2022).
- Puhakka, R., Hakoköngäs, E., (2023). Adolescents' experiences in nature: Sources of everyday well-being. *Journal of Leisure Research* <https://doi.org/10.1080/00222216.2023.2204346>
- Rice, C. S. ve Torquati, J. C. (2013). Assessing connections between young children's affinity for nature and their experiences in natural outdoor settings in preschools. *Children Youth and Environments*, 23(2), 78-102.
- Richardson, M., Hunt, A., Hinds, J., Bragg, R., Fido, D., Petronzi, D., Barbett, L., Clitherow, T.J., And White, M. (2019). An Affective Measure Of Nature Connectedness For Children

- And Adults: Validation, Performance And Insights. *Children and Family Studies* 11(12), 3250.
- Rios, C., Neilson, A. L., & Menezes, I. (2021). Covid-19 And The Desire Of Children To Return To Nature: Emotions In The Face Of Environmental And Intergenerational Injustices. *The Journal Of Environmental Education*, 52(5), 335-346.
- Rosa, C. D., Profice, C. C., & Collado, S. (2018). Nature experiences and adults' self-reported pro-environmental behaviors: The role of connectedness to nature and childhood nature experiences. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01055>
- Rossi, L., Behme, N., & Breuer, C. (2021). Physical activity of children and adolescents during the COVID-19 pandemic—A scoping review. *International journal of environmental research and public health*, 18(21), 11440.
- Sandseter, E. B. H., Little, H., & Wyver, S. (2012). Do Theory And Pedagogy Have An Impact On Provisions For Outdoor Learning? A Comparison Of Approaches In Australia And Norway. *Journal Of Adventure Education & Outdoor Learning*, 12(3), 167-182.
- Santana, C. C. A., Azevedo, L. B., Cattuzzo, M. T., Hill, J. O., Andrade, L. P., and Prado, W. L. (2017). Physical fitness and academic performance in youth: a systematic review. *Scand. J. Med. Sci. Sports* 27, 579–603. doi: 10.1111/sms. 12773
- Sarı,A.(2022). Erken çocukluk döneminde doğa ve yaban hayatı eğitimi bakımından Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin karşılaştırılması: Trabzon ili-Oregon Eyaleti örneği. *Ormançılık Araştırma Dergisi*, 9(2), 149-157.
- Satterlee, D. J. (2010). Exploring Changes And Perceptions in Environmental Attitudes As A Result Of Early Learning Experiences in The Outdoor World Utilizing Spark. An Innovative Family Learning Program. Fielding Graduate University.
- Schunk, D. H. (2014). Lev S. Vygotsky On Education: A Cultural-Historical, Interpersonal, And Individual Approach To Development. In *Educational Psychology* (s. 221-242). Routledge.

- Shultz, P. W. (2002). Inclusion With Nature: The Psychology Of Human- Nature Relations. In P. Schmuck & W. P. Schultz (Eds.), *Psychology Of Sustainable Development* (Pp. 61–78). Kluwer Academic Publishers
- Skar, M., Gundersen, V., & O'brien, L. (2016). How To Engage Children With Nature: Why Not Just Let Them Play?. *Journal of Children's Geographies*, *14*(5), 527-540.
- Sobko, T., Jia, Z., & Brown, G. (2018). Measuring Connectedness To Nature İn Preschool Children İn An Urban Setting And İts Relation To Psychological Functioning. *Plos One*, *13*(11), E0207057.
- Tam, K.-P. (2013). Concepts and measures related to connection to nature: similarities and differences. *J. Environ. Psychol.* *34*, 64–78. doi: 10.1016/j.jenvp.2013.01.004
- Tatlıoğlu S. S. Öğrenmeye Sosyal-Bilişsel Bir Bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Çalışmaları Dergisi*, *5*(1), 15-30.
- Terhaag, S., Fitzsimons, E., Daraganova, G., & Patalay, P. (2021). Sex, Ethnic And Socioeconomic İnequalities And Trajectories İn Child And Adolescent Mental Health İn Australia And The Uk: Findings From National Prospective Longitudinal Studies. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, *62*(10), 1255–1267. <https://doi.org/10.1111/Jcpp.13410>
- Tillmann, S., Button, B., Coen, S. E., & Gilliland, J. A. (2019). 'Nature Makes People Happy, That's What İt Sort Of Means:'Children's Definitions And Perceptions Of Nature İn Rural Northwestern Ontario. *Journal of Children's Geographies*, *17*(6), 705-718.
- Tuncer, G., Ertepinar, H., Tekkaya, C. Ve Sungur S. (2005). Environmental Attitudes Of Young People İn Turkey: Effects Of School Type And Gender. *Environmental Education Research*, *11*(2), 215-233
- Tuncer, G., Sungur, S., Tekkaya, C., & Ertepinar, H. (2004). Environmental Attitudes Of The 6th Grade Students From Rural And Urban Areas: A Case A Study For Ankara. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *26*(26).
- Tuncer, G., Tekkaya, C., Sungur, S., Cakiroglu, J., Ertepinar, H., & Kaplowitz, M. (2009). Assessing pre-service teachers' environmental literacy in Turkey as a mean to develop

- teacher education programs. *International Journal of educational development*, 29(4), 426-436.
- TÜİK, (2023,). Türkiye İstatistik Kurumu Türkiye Çocuk Araştırması, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu Türkiye Çocuk Araştırması, 2022
- Ural, A., Kılıç, İ., (2011) *Bilimsel Araştırma Süreci Ve Spss İle Veri Analizi.*, Detay Yayıncılık
- Ün, B. (2021). *Ebeveynlerin çocuk kavramına yükledikleri anlamlar bağlamında çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuklarının öz düzenleme beceri düzeyleri* ., Master's thesis, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ünal, M. (2009). Çocuk Gelişiminde Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi . İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 10 (2) , 95-110 .
- Valentine, G., & Mckendrck, J. (1997). Children's Outdoor Play: Exploring Parental Concerns About Children's Safety And The Changing Nature Of Childhood. *Geoforum*, 28(2), 219-235.
- Vandermaas-Peeler, M., Dean, C., Biehl, M. S., & Mellman, A. (2019). Parents' Beliefs About Young Children's Play And Nature Experiences İn Danish And Us Contexts. *Journal Of Adventure Education And Outdoor Learning*, 19(1), 43-55.
- Veitch, J., Salmon, J., & Ball, K. (2008). Children's Active Free Play İn Local Neighborhoods: A Behavioral Mapping Study. *Health Education Research*, 23(5), 870-879.
- Vygotsky, L. S. (1997). The Collected Works Of L. S. Vygotsky, Vol. 4: The History Of The Development Of Higher Mental Functions (R. W. Rieber, Vol. Ed; M. J. Hall, Trans).
- Waite, S., Husain, F., Scandone, B., Forsyth, E., Piggott, H., (2021). 'It's not for people like (them)': structural and cultural barriers to children and young people engaging with nature outside schooling. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning* <http://dx.doi.org/10.1080/14729679.2021.1935286>
- Waller, T., Sandseter, E. B. H., Wyver, S., Årlemalm-Hagsér, E., & Maynard, T. (2010). The Dynamics Of Early Childhood Spaces: Opportunities For Outdoor Play?. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(4), 437-443.

- Wang, X., Woolley, H., Tang, Y., Liu, H. Y., & Luo, Y. (2018). Young Children's And Adults' Perceptions Of Natural Play Spaces: A Case Study Of Chengdu, Southwestern China. *Children Studies, (4)72*, 173-180.
- Weiss, H. B., Kreider, H., Lopez, M. E., & Chatman-Nelson, C. (Eds.). (2005). *Preparing Educators To Involve Families: From Theory To Practice*. Sage.
- Wells, N. M., & Lekies, K. S. (2006). Nature And The Life Course: Pathways From Childhood Nature Experiences To Adult Environmentalism. *Studies of Children, Youth And Environments, 16(1)*, 1–24.
- Whitburn, J., Linklater, W., & Abrahamse, W. (2020). Meta-analysis of human connection to nature and proenvironmental behavior. *Conservation Biology, 34(1)*, 180-193.
- White, M. P., Alcock, I., Grellier, J., Wheeler, B. W., Hartig, T., Warber, S. L., Bone, A., Depledge, M. H., & Fleming, L. E. (2019). Spending At Least 120 Minutes A Week In Nature Is Associated With Good Health And Wellbeing. *National Scientific Studies, (9)77*. <https://doi.org/10.1038/S41598-019-44097-3>
- White, R. (2004). Young children's relationship with nature: Its importance to children's development & the earth's future. *White Hutchinson Leisure & Learning Group, 16(2)*, 1-9.
- Wiens, V., Kyngäs, H., and Pölkki, T. (2016). The meaning of seasonal changes, nature, and animals for adolescent girls' wellbeing in northern Finland. A qualitative descriptive study. *Int. J. Qual. Stud. Health Well-being 11:30160*. doi: 10.3402/qhw.v11.30160
- Wilson, Edward O. (1984). *Biophilia*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 0-674-07442-4.
- Wilson, R. (2019). What Is Nature?. *International Journal of Early Childhood Environmental Education, 7(1)*, 26-39.
- Wolff, L. A., Skarstein, T. H., & Skarstein, F. (2020). The Mission of early childhood education in the Anthropocene. *Education sciences, 10(2)*, 27.

- Wood, C. J., & Smyth, N. (2020). The health impact of nature exposure and green exercise across the life course. *International Journal of Environmental Health Research*, 30(2), 226–235.
- World Health Organization. (2020) Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) Situation Report-66. 2020.
- Yağcı, M. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bilimsel Süreç Becerilerinin Gelişmesinde Doğa Ve Çevre Uygulamalarının Etkisinin İncelenmesi.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Yağmur, S., & Aytan, T. (2018). Türk Çocuk Edebiyatında Doğa-Çocuk İlişkisi. *Electronic Turkish Studies*, 13(27).
- Yanez, R.E., Fees, B.S., Torquati, J., (2017). Preschool children's biophilia and attitudes toward nature: The effect of personal experiences. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 5(1), 57-67.
- Yıldırım, Y. (2016). Eğitim Sosyolojisi Perspektifi İle Piaget Ve Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramları Üzerine Sosyolojik Bir Analiz Denemesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 617-628.
- Yılmaz, S. (2017). Investigation Of 5-Year-Old Preschool Children's Biophilia and Children's And Their Mothers' Outdoor Setting Preferences, Doctora Thesis, METU: Ankara.
- Yılmaz, S. & Olgan, R. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Doğaya Yakınlık (Biyofili) Seviyelerinin Araştırılması . *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 13 (3) ,1106-1129 . DOI: 10.17860/mersinefd.328340
- Yuksel, M., & Canel, A. N. (2012). The Analysis Of Social Competency And Anti-Social Behaviors Of Children Aged Between 4 And 5 From The Perspective Of Marital Satisfaction And Some Other Variables. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*,(6) 46, 4973–4980
- Yule, K., Houston, J., & Grych, J. (2019). Resilience İn Children Exposed To Violence: A Meta-Analysis Of Protective Factors Across Ecological Contexts. *Clinical Child And Family*

Psychology Reviews, 22(3), 406–431 . <https://doi.org/10.1007/s10567-019-0002>.

Zubari, D. (2019). Yetişkin Çevre Gönüllülerinin Çocukluk Dönemlerindeki Doğa Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/handle/11616/18301>

Zubari, D. & Kaçmazoğlu, E. (2023). Yetişkin Çevre Gönüllülerinin Kendi ve Günümüz Çocuklarının Doğa İle Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi , 10 (20) , 126-149 . <https://.DOI:10.29129/inuijse.1345109>

EK-A: Ölçekler

Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği

60-72 ÇOCUKLAR İÇİN DOĞAYLA BAĞLANTI KURMAYA EĞİLİM ÖLÇEĞİ

	Hiç	Biraz	Çok
1. Çiçek, maydanoz, fasulye gibi bir bitki yetiştirmeyi ne kadar istersin?			
2. Ağaç fidanı dikmeyi ne kadar istersin?			
3. Güneşin batışını ya da doğuşunu izlemeyi ne kadar istersin?			
4. Doğadaki taş, yaprak, tohum, kozalak gibi şeyleri incelemeyi ne kadar istersin?			
5. Meyve ve sebzeleri dalından toplamayı ne kadar istersin?			

Doğayla İlişki Ölçeği

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeye katılım durumunuzu gösteren seçeneklerden <u>birini</u> işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Kötü havada bile dışarıda olmayı severim.	1	2	3	4	5
2. Bazı türlerin nesli devam etmese de olur.	1	2	3	4	5
3. İnsanların doğal kaynakları istedikleri gibi kullanma hakları vardır.	1	2	3	4	5
4. İdeal tatil yerim uzak, el değmemiş bir doğa alanıdır.	1	2	3	4	5
5. Davranışlarımın çevreyi nasıl etkilediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
6. Toprakla uğraşmaktan ve ellerimi kirletmekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5

EB-B: Ölçek Kullanım İzinleri

60-72 Aylık Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Kullanım İzni

Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği Hk.

Gelen Kutusu x

semra sayin

10 Ara 2021 Cum 10:47

Merhabalar Kübra Hocam, Ben Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Bu dönem sonu tez önerimi vermek üzere Doç. Dr. Min

Kübra Engin

10 Ara 2021 Cum 20:52

Alıcı: sendogdu@hacettepe.edu.tr, ben

Semra hocam merhaba,

Ölçeği kullanmanız uygun tabi ki. Ölçek maddelerini ve yönergesini, oyun zeminini ve tezimi ekte iletiyorum. Tezde verilerin toplanması kısmında detaylar mevcut. Tezin makalesi kabul aldı, şu an yayın sürecinde. Yayınlandığında sizi bilgilendiririm, atfı makaleye verebilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim

Arş. Gör. Kübra ENGİN

Gazi Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Temel Eğitim Bölümü

Okul Öncesi Eğitimi ABD

Beşevler /ANKARA

Research Assistant Kübra ENGİN

Gazi University

Faculty of Education

Doğayla İlişki Ölçeği Kullanım İzni

Doğayla ilişki ölçeği

Gelen Kutusu x

Güliz Karaarslan Semiz

29 Ara 2021 Çar 12:18 (5 gün önce)

Alıcı: ben

İngilizce > Türkçe İletiyi çevir

İngilizce için kapat x

Merhaba Semra,

Ölçeği ve boyutlarla ilgili bilgileri gönderiyorum. Bilgileri makalede de bulabilirsin.

Atfı vermek kaydıyla kullanabilirsiniz.

iyi çalışmalar

Reverse scored items: 2, 3, 10, 11, 13, 14, 15, 18;

DI-özbenlik: 5, 7, 8, 12, 14, 16, 17, 21; DI-perspektif: 2, 3, 11, 15, 18, 19, 20; DI-deneyim: 1, 4, 6, 9, 10, 13

Güliz Karaarslan Semiz, PhD.

Ağrı İbrahim Çeçen University

Department of Science Education, Ağrı/Turkey

Currently Visiting Researcher,

Mathematics and Science Education Department,

Stockholm University, Sweden

EK-C: Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi

Sevgili Ebeveynler,

Bu anket Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Semra SAYIN tarafından, Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU'nun danışmanlığında yürütülen "Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ile Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurma Eğilimleri Arasındaki İlişki" başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Anketin amacı sizlerin doğada yapılan aktivitelere dair görüşlerinizi belirlemektir. Araştırma sonucunda elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve gizlilik ilkesine uyulacaktır. Kişisel bilgileriniz ve kimliğinizi işaret edecek herhangi bir bilgi hiçbir platformda kullanılmayacaktır. Araştırma sonucunda sağlıklı bilgilerin elde edilmesi, sizin vereceğiniz cevapların objektif olmasına bağlıdır. Çalışmaya vereceğiniz destek için teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Doğada Yapılan Aktiviteler

1) Çocuğunuzla doğada aktivite yapmak deyince aklınıza gelen etkinlikler nelerdir? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Ağaçlık bir alanda yürüyüş yapmak   Kaya veya ağaç gibi yüksek yerlere tırmanmak
- Doğadaki malzemelerle oyun kurmak (kozalak, toprak, yaprak vb.)
- Çocuk parkında oyun oynamak   Piknik yapmak   Sebze-meyve toplamak
- Bahçeye bir şeyler ekmek   Yüzmek   Güneşin doğuşunu-batışını izlemek   Spor yapmak
- Sokak hayvanlarını sevmek/ beslemek
- Diğer.....

2) Çocuğunuzla doğada aktivite yapıyor musunuz? Cevabınız "Hayır" ise doğrudan 10. soruya geçebilirsiniz.

- Evet   Hayır

3) Bir önceki soruya cevabınız "Evet" ise ne sıklıkta çocuğunuzla aktivite yapıyorsunuz?

- Her gün   Haftada birkaç kez   Haftada bir-iki gün   Haftada bir gün
- Ayda bir-iki kez

4) Sizce doğada aktivite yapmak neden gereklidir? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Beden sağlıkları için Ruhsal sağlıkları için Gelişimleri için

Boş zamanlarını değerlendirmeleri için Eğlenmeleri için Diğer.....

5) Çocuğunuzla doğada nerelerde /hangi ortamlarda aktivite yapıyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Bahçe Orman Oyun parkı Tabiat parkları Tarla Piknik alanları

Açık hava müzeleri Göl/ Nehir kenarı Deniz kenarı Şelaleler Dağlar Mağaralar

Vadiler Diğer.....

6) Çocuğunuzla doğada hangi aktiviteleri yapacağınıza nasıl karar veriyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Çocuğumla birlikte konuşarak karar veririz Çocuğumun istediği bir aktiviteyi yaparız

Genellikle ben karar veririm Diğer.....

7) Doğada aktivite yaparken ne tür materyalleri kullanıyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Doğal varlıklar (taş,kum,toprak,yaprak vb.) Çocuğumun evdeki oyuncakları

İp Top Sanat etkinliği malzemeleri(boya malzemeleri, kartonlar, süsleme materyalleri vb.)

Hikaye/masal kitapları Diğer.....

8) Çocuklarınızla doğada yaptığınız aktivitelerin ortalama süresi nedir?

30 dakikadan az 30 dakikadan fazla 30 dakika-60 dakika arası 60 dakikadan fazla

9) Çocuğunuzla doğada aktivite yaparken hangi konularda güçlük çekiyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Güçlük çekmiyorum Aktivite yapılacak uygun bir alan bulmak

Doğada aktivite yaparken güvenliği sağlamak Yeterli zaman ayırmak

Uygun kıyafet seçimi

Doğada yapılabilecek aktiviteleri bilmemek

Davranış yönetimi/disiplin/kurallar

Destek olabilecek bir başka yetişkini aktivitelere dahil etmek

Yapılacak aktivite türüne karar vermek Diğer.....

10)Çocuğunuzla doğada aktivite yapmak için hangi konularda bilgiye ihtiyaç duyuyorsunuz?

(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymuyorum

Yaş ve gelişim özelliklerine uygun yaratıcı doğa aktiviteleri planlamak

Yaş ve gelişim özelliklerine uygun farklı oyunlar planlamak

Yaş ve gelişim özelliklerine uygun bedensel etkinlikler planlamak

Yaş ve gelişim seviyelerine uygun farklı etkinlik çeşitleri planlamak

Diğer.....

EK-Ç: İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-82438636-605.99-48181936
Konu : Araştırma İzni
(Semra SAYIN)

20/04/2022

VALİLİK MAKAMINA

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi yüksek lisans programı öğrencisi Semra SAYIN'ın, Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU danışmanlığında yürüttüğü "Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri İle Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurma Eğilimleri Arasındaki İlişki" adlı yüksek lisans tezi için İlimizde okul öncesi öğretim kurumlarında ve anasınıflarında öğrenim gören gönüllü okul öncesi öğrencileri ve bu öğrencilerin gönüllü velileriyle çalışma yapma isteği Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Bahsi geçen çalışmanın, eğitim öğretimi aksatmayarak yaz tatilinden 3 hafta öncesine kadar bitecek şekilde; 2021-2022 eğitim öğretim yılında Covid-19 salgını kapsamında alınması gereken tedbirler dikkate alınarak yapılması gerekmektedir.

Araştırmacının 2020/2 sayılı genelge doğrultusunda hareket etmesi, **izinsiz herhangi bir ses ve görüntü kaydı yapılmasına kesinlikle izin verilmemesi**, katılımcıların onayı ve veli onayı alındıktan sonra çalışmanın yapılması, elde edilen verilerin çalışma kapsamı dışında kullanılmaması, belirtilen **mühürlü veri toplama araçlarının (Ebeveyn ve Çocuk Demografik Bilgi Formu, Doğada Yapılan Aktivitelere Dair Ebeveyn Görüşleri Anketi, Doğayla İlişki Ölçeği, 60-72 Çocuklar İçin Doğayla Bağlantı Kurmaya Eğilim Ölçeği) kullanılması** ve sonuçların bir örneğinin Ar-Ge birimine teslim edilmesi kaydıyla, çalışmanın ilçe millî eğitim müdürlüğü sorumluluğu ve yetkisinde, okul müdürünün de uygun göreceği zamanlarda ve kontrolünde uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin Burak FETTAHOĞLU
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
20/04/2022
Ömer ŞAHİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Trabzon İl Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şubesi (Ar-Ge Birimi) Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon No : 0 (462) 223 55 52 - 12 Bilgi için: Fatma ER
E-Posta: argetrabzon@gmail.com Unvan : Öğretmen
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://trabzonarge.meb.gov.tr> Faks:4622302094

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksozgu.meb.gov.tr> adresinden e2db-1763-3704-938f-2387 kodu ile teyit edilebilir.

**EK-E: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay
Bildirimi**

Tarih: 31/03/2022
Sayı: E-35853172-300-00002111688
00002111688

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük**

Sayı : E-35853172-300-00002111688
Konu : Etik Komisyon İzni (Semra SAYIN)

31.03.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 10.03.2022 tarihli ve E-51944218-300-00002081572 sayılı yazınız.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi yüksek lisans programı öğrencilerinden **Semra SAYIN**'ın, **Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU** danışmanlığında yürüttüğü "**Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ile Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurma Eğilimleri Arasındaki İlişki**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **22 Mart 2022** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 72EEC7DC-24A4-43C4-85F7-B876ACDCD473

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Çağla Handan GÜL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Memur

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK-F: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

.../.../....

Semra SAYIN

EK-G: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

.../.../.....

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Ebeveynlerin Doğayla İlişki Düzeyleri ile Çocuklarının Doğayla Bağlantı Kurma Eğilimleri Arasındaki İlişki

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
09/02/2024	125	197225	19/01/2024	%19	2290378573

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Semra SAYIN

Öğrenci No.: N20239851

Ana Bilim Dalı: Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

İmza

Programı: Okul Öncesi Eğitimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU

EK-Ğ: Thesis/Dissertation Originality Report

.../.../.....

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Early Childhood Education

Thesis Title: The Relationship Between Parents' Level of Connection With Nature And Their Children's Tendencies To Connect With Nature

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
09/02/2024	125	197225	19/01/2024	%19	2290378573

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Semra SAYIN
Student No.: N20239851
Department: Main Education Department
Program: Early Childhood Education
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prf. Dr. Mine Canan DURMUŞOĞLU

EK-H: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir.⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.⁽³⁾

..../..../....

Semra SAYIN

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezinerişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
  - (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
  - (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
- *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

(Tezin sonunda eklerden sonra yer alan ve sayfa numarası içermeyen boş bir sayfa olmalıdır. Lütfen bu yazıyı silerek sayfayı boş bırakınız.)